

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

До захисту допустити:
Зав. кафедри

« ____ » _____ 2020 р.

**Кваліфікаційна робота
за освітнім ступенем «Магістр»
на тему «Глобальні детермінанти розвитку світової економіки»**

Студента економіко-правового факультету
спеціальності 051 «Економіка»
освітнього ступеня «Магістр»
Бережного Євгена Юрійовича
Науковий керівник:
Беззубченко Ольга Анатоліївна, к.е.н., доцент
Рецензент: Ткаченко Олена Георгіївна, к.е.н.,
доцент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної та інноваційної
діяльності Донецького державного
університету управління

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
« ____ » _____ 2020р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ... 6	6
1.1. Сутність та передумови формування сучасної архітектури світової економіки.....	6
1.2. Глобальні детермінанти розвитку світової економіки.....	17
1.3. Методичні підходи до оцінки та регулювання сучасного стану розвитку світової економіки.....	24
Висновки до першого розділу.....	36
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	38
2.1. Динаміка і проблематика розвитку світової економіки	38
2.2. Оцінка впливу геополітичних, технологічних та екологічних детермінант на розвиток світової економіки	50
2.3. Оцінка впливу економічних та соціальних детермінант на розвиток світової економіки	62
Висновки до другого розділу.....	75
РОЗДІЛ 3. СЦЕНАРІЇ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	76
3.1. Перспективні напрямки розвитку світової економіки	76
3.2. Особливості архітектури світової економіки під впливом глобальних детермінант	85
Висновки до третього розділу.....	99
ВИСНОВКИ.....	101
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	104

ВСТУП

Економічний розвиток та зростання є важливою характеристикою будь-якої країни та світової економіки в цілому. У ньому в агрегованому вигляді відбиваються різноманітні процеси розвитку продуктивних сил, попит і пропозиція на продукцію галузей, науково-технічна складова еволюції світового господарства і багато інших економічних параметрів. Розвиток економічної теорії в напрямку поглиблення аналізу сутності та чинників розвитку світової економіки останнім часом все більше торкається розгляду таких найважливіших груп, які охоплюють найбільш істотні сторони економічної динаміки. Крім традиційних структурних аспектів, важливу змістовну роль в аналізі факторів економічного зростання відіграє також облік ступеня соціальної та політичної стабільності, стану навколишнього середовища, зрілості ринкових інститутів, тобто всього того, що в розширеному трактуванні може бути розглянуто як детермінанти розвитку світової економіки, які набувають ознак глобальності.

Дослідженнями в даному напрямку займаються такі зарубіжні учені, як: Барро Р.Д., Бойєр Р., Ванг Р., Глезер Е.Л., Де Ніколо Г., Джаксон Г., Дііг Р., Дьянов С., Левен Л., Лопез-де-Зіланес Ф., Лукас Р.Е., Ля Порта Р., Тоунсенд Р., Трейсман Д.С., Уеда К., Хоффман П., Ху Г., Чонг А., Шляйфер А. Серед провідних вітчизняних науковців, які досліджують проблеми світової економіки, слід виділити Д.О. Труфанова, І.Е. Жадан, А.С. Бондарюк, Ю.В. Лудінова.

Незважаючи на вагомі наукові доробки й науковий доробок, питань тенденцій світової економіки в системі сучасних міжнародних економічних відносин досі залишаються актуальними. Водночас потребують вивчення процеси прогнозування світової економіки з урахуванням впливу детермінант, особливо в умовах надзвичайної турбулентності зовнішнього середовища під впливом процесів глобалізації та регіоналізації.

Метою кваліфікаційної роботи є систематизація теоретичних аспектів дослідження глобальних детермінант розвитку світової економіки та якісні характеристики їх впливу.

Відповідно до мети дослідження в кваліфікаційній роботі поставлені й вирішені такі завдання:

- дослідження сутності та передумов формування сучасної архітектури світової економіки;
- визначення глобальних детермінант розвитку світової економіки;
- аналіз динаміки розвитку світової економіки;
- оцінка впливу геополітичних, технологічних, екологічних, економічних та соціальних детермінант на розвиток світової економіки.
- сценарний прогноз архітектури світової економіки під впливом глобальних детермінант.

Об'єктом дослідження є процес формування та розвитку світової економіки в умовах глобалізації. Предметом дослідження є глобальні детермінанти розвитку світової економіки.

Методологічною базою роботи є діалектичний метод та загальні показові методи: індуктивний та дедуктивний (для визначення сутності світової економіки); групування та класифікації (при розгляді основних складових, світової економіки); статистичний та аналітичний (для аналізу показників сучасного стану та проблематики розвитку світової економіки); системного узагальнення (для систематизації підходів до визначення сутності понять «світова економіка» та «глобальні детермінанти світової економіки»); економіко-математичного порівняння та групування – при оцінці змін в показниках економічного розвитку країн світу.

Теоретичне значення кваліфікаційної роботи полягає в систематизації теоретичних засад дослідження сучасних тенденцій розвитку світової економіки, а також обґрунтуванні виділення основних глобальних детермінант, що на неї впливають.

Практичне значення роботи полягає в тому, в роботі здійснено аналіз впливу глобальних детермінант на розвиток світової економіки.

Наукова новизна полягає у визначенні складових, кожної з глобальних детермінант під впливом яких буде розвиватися світова економіка та визначенні їх сучасного стану розвитку, основних тенденцій та впливу на подальший розвиток світової економіки.

Основні положення і результати дослідження викладені автором у матеріалах VII Міжнародної науково-практичної конференції «Особливості інтеграції країн у світовий економічний та політико-правовий простір», 2020.

Інформаційною та статистичною базою стали результати власних наукових досліджень, монографічні та інші публікації зарубіжних і вітчизняних вчених, офіційні статистичні й аналітичні матеріали міжнародних організацій (ВООЗ, СОТ, МВФ, ЮНКТАД), тощо.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел, що містить 81 позицію. Основний текст роботи виконано на 99 сторінках, який містить 12 таблиць, 16 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

1.1. Сутність та передумови формування сучасної архітектури світової економіки

В загальному сенсі, економіка є засобом задоволення членами суспільства своїх матеріальних потреб. З цього витікає сенс і значення, світової економіки – яка являє собою спосіб задоволення матеріальних потреб за умови що країни світу з огляду на географічне розташування на планеті мають різну ресурсну забезпеченість. Звісно, що з наукової точки зору, світова економіка буде являти собою певну систему взаємопов'язаних та взаємозалежних економік різних країн світу, які функціонують і розвиваються за єдиними об'єктивними законами ринку. Очевидно, що у вузькому значенні, тобто для кожної конкретної національної економіки світова економіка представляє таку систему, яка включає лише окремі складові національних економік, які займаються поставкою товарів, послуг та економічних ресурсів на зовнішні ринки.

Внутрішня економіка об'єднує виробництво окремої країни з використанням для нього виключно внутрішніх ресурсів та орієнтоване на збут виготовленої продукції лише всередині країни.

Національна економіка це – внутрішня економіка країни та частина виробництва, орієнтована на іноземних покупців.

Міжнародна економіка (світова економіка) – частина національних економік (ринків), яка безпосередньо пов'язана із зарубіжними ринками.

Світова економіка – сукупність національних економік країн світу.

З огляду на класичну економічну теорію, розрізняють терміни: – мікроекономіка (microeconomics) [1] – підрозділ економічної теорії, де вивчаються аспекти що спонукають до вибору споживачів і виробників, що здійснюються на мікрорівні; – частина, розділ, галузь економічної науки,

пов'язана з вивченням економічних процесів, що не масштабовані за обсягами та територією, суб'єктів, явищ, в основному підприємств, фірм, підприємців, їх господарської діяльності, економічних відносин між ним [2];

– макроекономіка (macroeconomics) – підрозділ економічної теорії, який вивчає функціонування економічної системи як єдиного цілого, з точки зору макропідходу [3]; даний розділ, який займається визначенням агрегатних і середніх показників, що характеризують стан економіки [4]. Класифікація економіки за масштабами охоплення ринку представлена в Табл. 1.1.

Таблиця. 1.1

Класифікація економіки за масштабами здійснення відносин

Термін	Визначення
Національна економіка (National economy)	– це суспільні відносини щодо забезпечення багатства країни і добробуту її громадян [5].
	– це сукупність всіх галузей регіонів країни, об'єднаних в єдине ціле різноманітними економічними зв'язками
Міжнародна економіка (International Economics)	– це економіка певної визначеної країни, її народногосподарський комплекс, національний ринок та нагромажене національне багатство; сукупність взаємодії національних продуктивних сил, виробничих відносин, природно-географічних умов, соціально-культурних традицій та національно-ментальних особливостей, які визначають характер та природу соціально-економічного розвитку певної держави[6].
	– це теорія, що застосовується для вивчення економіки сучасного взаємозалежного світу [7]
	– наука, що вивчає економічні відносини між країнами в межах світового господарства, закономірності розвитку основних форм міжнародних економічних відносин, пов'язаних з рухом факторів виробництва, процесами інтернаціоналізації продуктивних сил та особливостей формування й розвитку міжнародної економічної політики держав [8]
	– це частина теорії ринкової економіки, що вивчає закономірності взаємодії господарських суб'єктів різної державної належності у сфері міжнародного обміну товарами і послугами, руху чинників виробництва та фінансування і формування міжнародної економічної політики.

Світова економіка (World Economy)	– це система взаємодії різних країн в сфері торгівлі, виробництва та фінансів [9].
	– сукупність національних господарств усіх країн, їх виробничих і економічних взаємозв'язків у формі зовнішньої
Глобальна економіка (Global Economy)	– економічна система, яка відображається у виникненні міжрегіональних мереж, глобальних систем взаємодії та обміну, поглиблення інтеграції національних економік до єдиного економічного простору.
	– відносини між суб'єктами глобального бізнесу, що відзначаються закономірностями та тенденціями сучасних економічних трансформацій.

Сучасний світовий суспільний розвиток характеризується посиленням зв'язків та взаємодії між країнами. Цей процес в економіці був названий глобалізацією (від англ. global – загальний, кулястий). Поява глобалізації викликана потребою у вирішенні нових поставлених перед людством проблем, пов'язаних з екологією, охороною здоров'я, освоєнням космосу тощо. Проте найважливішою причиною посилення цілісності світу є взаємозалежність країн в економічній сфері, яка стрімко зростає. На сучасному етапі розвитку світового господарства жодна країна світу не зможе повноцінно розвиватися, якщо не буде долучена до світогосподарських зв'язків. Отже, глобалізація світової економіки – це посилення взаємозв'язків та взаємозалежності економік окремих країн світу, вплив міжнародних економічних відносин на національні економіки, участь країн у світовому господарстві. Однак, останнім часом постає питання про ступінь залучення країни до світового господарства та про наслідки процесів глобалізації.

В літературу термін «глобалізація» увійшов наприкінці ХХ ст. Проте, ознаки глобалізації (перший етап - безконфліктний) з'явилися у ХVI-ХVІІІ ст. з появи перших чартерних компаній та укладення міжнародних угод. Другий етап (динамічний) розвитку глобалізації був спричинений промисловою революцією (ХІХ - ХХ ст.), механізацією праці, індустріалізацією. Перехід до третього етапу (з 70-х рр. ХХ ст.) почався з науково-технічної революції та формування постіндустріального суспільства. Третій етап є особливо стрімким через нерівномірність розвитку країн.

Підвищення рівня відкритості країн, зближення та взаємозв'язок їх економік, інтернаціоналізація та інтеграція світогосподарських зв'язків, які здійснюються в умовах глобалізації, в міжнародній економіці є окремим об'єктом вивчення. Міжнародна економіка (функціонально) складається з міжнародної мікроекономіки (*international microeconomics*) та міжнародної макроекономіки (*international macroeconomics*). Така послідовність не є випадковою. Історично склалося так, що відносно самостійні частини міжнародної економіки формувалися саме у такій послідовності. Міжнародна торгівля товарами та чинниками виробництва була історично першою та до певного часу головною формою міжнародних економічних відносин. Лише наприкінці ХХ ст. вона втратила провідну роль, яку почали відігравати різноманітні форми міжнародних фінансових операцій.

Вивченням закономірностей міжнародного руху товарів та чинників їх виробництва якраз і займається міжнародна мікроекономіка. Деякі країни в міжнародній мікроекономіці розглядаються як первинні одиниці, подібно домогосподарству чи фірмам у традиційній мікроекономіці, а міжнародна валютно-фінансова система - як засіб обслуговування руху товарів та чинників виробництва. Розгляд у міжнародній мікроекономіці інтеграційних процесів зумовлений тільки тим, що вони у своїй розвинутій формі передбачають посилення лібералізму в міжнародному русі як товарів, так і чинників виробництва [10].

Світове господарство - це сукупність народногосподарських комплексів країн світу, пов'язаних між собою системою міжнародних економічних відносин.

Матеріальну основу функціонування та розвитку світового господарства створює світогосподарський поділ праці.

Міжнародний поділ праці виникає у процесі міжнародного обміну товарами, тобто у процесі міжнародної торгівлі. Він опирається на економічно вигідну спеціалізацію виробництва окремих країн і виявляється у взаємному обміні результатами виробництва в певних пропорціях.

Міжнародний поділ праці існує у двох основних формах: міжнародна спеціалізація та міжнародне виробниче кооперування.

Міжнародна спеціалізація - це форма поділу праці між країнами, в якому концентрація однорідного виробництва зростає на основі прогресуючої диференціації національних виробництв. Спеціалізація в рамках міжнародного поділу праці в остаточному результаті припускає спеціалізацію країн і регіонів на виробництві окремих продуктів та їх частин для світового ринку.

Міжнародне виробниче кооперування є наслідком диференціації національних виробництв і встановлює виробничі зв'язки між країнами, що взаємодіють у системі міжнародного поділу праці. Міжнародне виробниче кооперування базується на предметній спеціалізації і виступає формою приватного та загального поділу праці у світовому господарстві.

Світогосподарський поділ праці. На відміну від міжнародного поділу праці світогосподарський поділ праці - це поділ праці не «між країнами», а «усередині» метасистеми світового господарства. Він обумовлює єдність-цілісність світового господарства, оскільки на його основі досягається регулярна циркуляція в планетарному масштабі товарів, послуг, фінансових і сировинних ресурсів, знань, технологічного і організаційно-управлінського досвіду. У системі світогосподарського поділу праці національні господарства одержують прямий доступ до створених за всю історію людства продуктивних сил, у тому числі до накопичених знань і навичок.

У всесвітньому господарстві немає галузей, як у національному господарстві. На відміну від міжнародного поділу праці світогосподарський поділ праці - це технологічний поділ праці в самому виробництві на основі одиничного поділу праці (тобто внутрішнього для транснаціональних корпорацій) і світогосподарської внутрішньофірмової кооперації. Світогосподарський поділ праці за своєю природою екстериторіальний. Він не може (як міжнародний поділ праці) бути представленим за територіальною ознакою. Формами світогосподарського поділу праці виступають світогосподарська спеціалізація і світогосподарське виробниче кооперування.

Етапи формування сучасної архітектури світової економіки

Етап	Характеристика
Початок двадцятого століття	Розвиток масового виробництва результатом якого, відбулося формування світового господарства, збільшилися обсяги переміщення капіталів. Великого розвитку набули міжнародні виробничі зв'язки з виготовлення кінцевих продуктів. Міжнародне господарство складалося з метрополій західних країн та їх сировинних придатків (колоній).
Велика депресія 1920-1930 рр.	Глибока соціально-економічна криза, що негативно позначилася на світовому господарстві. Нестабільність зовнішніх зв'язків між країнами, що була викликана Першою світовою війною (в цей час також спостерігалься падіння експорту товарів і капіталу).
Період після Другої світової війни (соціалістичні та капіталістичні економіки).	Формування світового соціалістичного господарства вплинуло на реорганізацію світового господарства, що викликало . Це звуження сформованої до тих часів сферу єдиної світової економіки.
Розпад колоніальної системи.	Виникнення на світовому економічному новій групі країн, що розвиваються, які практично відразу стали отримувати економічну допомогу від капіталістичних країн і, активно долучилися до участі у світогосподарських зв'язках (у якості сировинних придатків та ринків збуту продукції колишніх метрополій).
Зближення рівнів економічного розвитку США та інших промислово розвинених країн.	Загальносвітове економічне домінування США, що спричинило виникнення жорсткої конкуренції між тріадою світового розвитку: Північною Америкою (переважно США), Західною Європою та Південно-Східною Азією (переважно Японією).
Світові економічні кризи 70-80-х років.	Початок процесів глобалізації, виникнення глобальної економіки. Результатом: енергетичної, валютної, сировинної криз стало стрімке зростання цін на окремі види сировини і палива, що призвело до збільшення нестабільності світової валютної системи.
Початок 90-х років.	Новий період в розвитку міжнародної економіки: перехід до постіндустріального, інформаційно-наукового суспільства
Фінансово-економічна криза 2008- 2009 рр.	Сучасна світова фінансово-економічна криза викликана відсутністю адекватного регулювання світової економіки за умов глобальних масштабів соціально-економічних процесів і взаємозалежності різних країн.

Сучасний етап	Процеси початку торгівельних війн, деглобалізації, поява неолібералістичних моделей управління регіональним економічним порядком, світова пандемія COVID&
---------------	---

1. Початок ХХ ст. - розвиток масового виробництва сприяв переростанню світового ринку в світове господарство, коли поряд з обміном товарами (одна з форм МЕВ) зросла міграція капіталу (інша форма МЕВ), коли великий розвиток одержали міжнародні виробничі зв'язки з виготовлення кінцевих продуктів, а міжнародне господарство складалося з індустріальних країн Заходу (метрополій) та їх аграрно-сировинних придатків (колоній).

2. Велика депресія 1920-1930 років. У цей період світ уражено глибокою соціально-економічною кризою, що негативно позначилася на світовому господарстві. У 1917 р. зі світогосподарських зав'язків була вилучена Росія; одночасно спостерігається загальна нестійкість економічних зав'язків, викликана Першою світовою війною (падіння експорту товарів і капіталу, розрив світогосподарських зав'язків у цілому).

Таким чином, «Велика депресія» була перевіркою сформованого на той час світового господарства на стійкість та стабільність існуючих торговельних, фінансових та інших економічних взаємозв'язків. Вона показала надзвичайну нестабільність встановлених зав'язків переважно між розвиненими країнами світу. Це поставило перед світовим співтовариством неформальну, але необхідну мету: посилити стійкість міжнаціональних зав'язків.

3. Поява після Другої світової війни соціалістичних країн, утворення соцтабору призвело до реорганізації світового господарства: відбулася нова зміна його структури. Звісно, відбулося звуження обсягів та сфер світової економіки, яка існувала до того, але не відбулося руйнування всесвітнього ринку. В умовах протистояння двох суспільних систем можна виділити три аспекти життєдіяльності світового господарства на даному етапі: а) господарські зв'язки між державами двох різних суспільних систем мали

складний і суперечливий характер, багато в чому визначалися протиборством і змаганням (початок «холодної війни»);

б) зовнішньоекономічні відносини всередині блоку соціалістичних країн мали специфічний характер – керувалися жорстко централізованою системою;

в) лише між несоціалістичними країнами посилювалися взаємозв'язки, що характеризувалося такими змінами у світовому господарстві: відбувалося інтенсивне зростання та нагромадження підприємницького капіталу, що сприяло початку переміщення його між країнами та, відповідно збільшенню іноземного виробництва. Саме збільшення іноземного виробництва, що розпочалося у ті роки, вплинуло на організаційно-економічні параметри сучасного світового господарства. Головною силою у виробничих зв'язках стали транснаціональні корпорації (ТНК) - великі інтернаціональні комплекси, що включають, як правило, не тільки створення продукту, а і його реалізацію, розрахунки, кредитування та характеризуються тісними зв'язками між підрозділами, які керуються єдиним центром та працюють в межах єдиної стратегії.

США, що різко зміцнили свої позиції після Другої світової війни, з політичних міркувань надавали потужну економічну допомогу країнам Західної Європи у відродженні їх зруйнованої війною економіки (план Маршалла).

Таким чином, саме у цей період було закладено основу і подальший розвиток світової економіки у напрямі посилення її цілісності - на основі практики взаємного співробітництва капіталістичних країн.

4. Розвал колоніальної системи (початок 1960-х років). На міжнародній арені з'являється велика група країн, що розвиваються, які практично відразу стали одержувати економічну допомогу від капіталістичних країн і, тому не припинили своєї участі у світогосподарських зв'язках, але здебільшого у якості сировинних додатків, а також ринків збуту товарів метрополій. Причиною, що спонукала західні країни переорієнтувати свою допомогу на країни, які розвиваються, стала загроза розриву сформованих у колоніальну епоху

господарських зав'язків, а також прагнення зберегти країни, що розвиваються, у сфері свого впливу, не допустити їх переходу в соцтабір.

5. Зближення рівнів економічного розвитку США та інших промислово розвинених країн (середина 1970-х років). Загальносвітове економічне домінування США змінило багатополносну систему світового господарства, що жорстко підсилило конкуренцію між трьома центрами світового економічного розвитку: Північною Америкою (на чолі зі США), Західною Європою та Південно-Східною Азією (на чолі з Японією) [11].

6. Світові економічні кризи 70-80-х років. Перехід до глобальної економіки. Цей період характеризується низкою криз: енергетичною, валютною, сировинною результатом яких стало різке підвищення цін на певні види сировини і палива, що викликало нестабільність світової валютної системи та стало передумовою переходу світової економічної системи на новий рівень інтернаціоналізації та міжнародної економічної інтеграції - економічну глобалізацію, для якої характерна інтенсифікація, нова якість внутрішніх міжнародних зав'язків у світових масштабах, трансформування національних економік на складові частини планетарного відтворювального процесу.

7. Початок 90-х років. Це початок нового періоду в розвитку міжнародної економіки: перехід до нового укладу суспільного виробництва - постіндустріального, інформаційно-наукового суспільства, що прагне спрямувати досягнення сучасної НТР на розвиток соціально орієнтованого ринкового механізму [12].

8. Фінансово-економічна криза 2008-2009 років. Сучасна світова фінансово-економічна криза викликана відсутністю адекватного регулювання світової економіки за умов глобальних масштабів соціально-економічних процесів і взаємозалежності різних країн.

Під час глобальної світової кризи 2008—2009 рр. світ вступив в глобальну рецесію, яка викликала широке скорочення бізнесу, зростання безробіття і скорочення державних доходів. Деякі з найбільших і найбільш шанованих

банків, інвестиційних компаній і страхових компаній оголосили про своє банкрутство або були на грані цього. Майже у всіх промислово розвинених країнах і багатьох країнах з ринком, що розвиваються, оголосили рятувальні пакети для економічного та / або фінансового сектора. Ряд країн, в крайньому випадку, звернулися до запозичення у Міжнародного валютного фонду. Криза виявила фундаментальні слабкості фінансових систем у всьому світі, показала, як взаємопов'язані і взаємозалежні економіки сьогодні. В умовах глобалізації визначальними стають всесвітні економічні відносини, коли національні суб'єкти господарського життя змушені все більше пристосовуватися до правил, установлених у межах певного економічного союзу, та міжнародними організаціями.

Отже, сучасний етап розвитку світової економіки відрізняється насамперед глобальним характером світогосподарських зав'язків. Він відзначається перебудовою народногосподарських комплексів: відбувається перехід від структури, в якій домінувало промислове виробництво, до структури, де визначальним є інформаційний сектор суспільного виробництва. Нещодавно економічна наука вирізняла три сектори суспільного виробництва: видобувну промисловість та сільське господарство, обробну промисловість, сферу послуг (включаючи транспорт). Наразі успішно розвивається четвертий - інформаційний сектор. До нього відносять освіту, науку, конструкторські розробки, створення промислових роботів, гнучких автоматизованих систем, передавання та оброблення інформації. Ключове місце в інформаційному секторі посідає електронно-обчислювальна техніка [13].

Унаслідок структурної перебудови економіки промислових країн, значного підвищення продуктивності праці відбувається скорочення чисельності зайнятих у сільському господарстві розвинених країн світу. За останні 50 років кількість працюючих у цій галузі зменшилася у п'ятеро. Аналогічні процеси відбуваються й у видобувній та обробній промисловості. Тут чисельність робітників скоротилася відповідно у чотири та у два рази. Одночасно значно збільшилася кількість працюючих у сфері послуг. У США

відсоток зайнятих у цій сфері вже перевищив 70 і є найбільшим у світі. Особливо високими темпами зростала зайнятість у фінансовій і страховій справах, сфері особистих професійних та ділових послуг, державному управлінні.

Важливий напрям сучасного економічного зростання як чинника - рівень підготування кадрів. Ще у 80-ті роки у всьому світі почала втілюватися у життя концепція безперервної освіти. Дослідження показали, що існує прямий зв'язок між витратами на освіту і продуктивністю праці: чим вищі темпи зростання витрат на освіту, тим вищі темпи зростання продуктивності праці. Зараз у цивілізованому світі темпи витрачання на підготування кадрів збільшуються у 1,5 - 2 рази швидше, ніж темпи зростання національного доходу країн. За рівнем витрат на освіту та показником продуктивності праці провідне місце посідають США. В інших країнах спостерігається пряма залежність рівня продуктивності праці від величини витрат на освіту. Крім високого рівня середньої освіти, сучасні промислово розвинені країни забезпечують безперервне підвищення рівня кваліфікації протягом усього життя працюючої людини. Така концепція була схвалена ЮНЕСКО як генеральний напрям підвищення ефективності освіти, найбільш наближений до життя. Реалізація цієї концепції висувала нові вимоги до середньої і вищої школи, а також забезпечувала додаткове навчання у сфері виробництва, тобто перепідготовка робітників та службовців, спрямоване на врахування вимог «інформаційно-технологічної» революції. Вважається, що витрати на перепідготовка робітників дають більший ефект, ніж звільнення малопідготовлених і набір нових. Таким чином, новий тип економічного зростання ґрунтується на поєднанні досягнень НТР із творчим розвитком людини, соціально орієнтованим ринковим механізмом, розвитком науки, освіти. Новим явищем у галузі виробництва стали процеси, протилежні диверсифікації, тобто розформування конгломератів, звільнення від непрофільних виробництв і концентрація зусиль на головних видах діяльності. Відбувається реструктуризація корпорацій у бік більшої спеціалізації і

концентрації на профілюючих сферах діяльності. Найбільш розвиненою фазою такої діяльності є так званий аутсортинг, коли з передаванням усіх неосновних функцій, включаючи маркетинг, допоміжне виробництво, закупівлі та фінанси, залишаються тільки розроблення продукції, продаж та обслуговування клієнтів.

Значний вплив на світогосподарські процеси справляють нові головні суб'єкти господарювання. Це міжнародні організації: МВФ, Світовий банк, ЮНКТАД (конференція ООН із торгівлі і розвитку), Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (ФАО), Міжнародна організація праці (МОП), Світова організація торгівлі (СОТ), країни «великої сімки», регіональні угруповання, багатонаціональні корпорації, інституціональні інвестори (пенсійні та інвестиційні фонди, страхові компанії), неурядові організації, відомі вчені, фінансисти та підприємці [14].

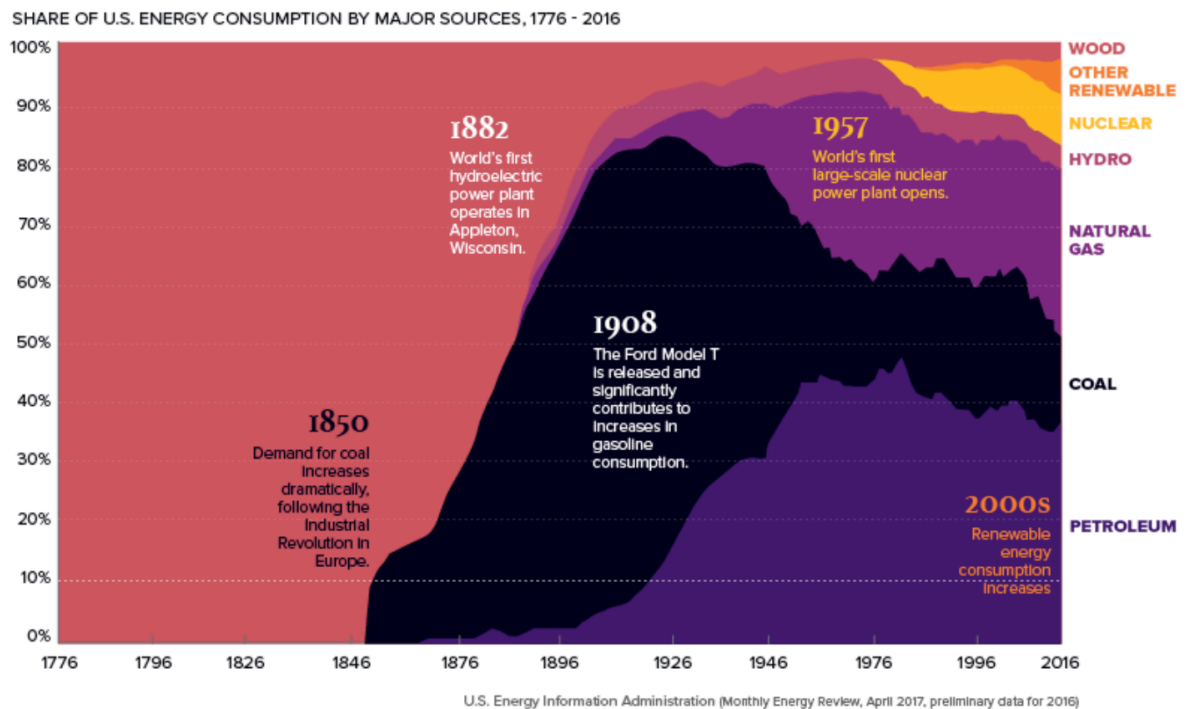
В основі сучасного світового господарства лежать ринкові відносини, а економічними лідерами є країни з більш високим рівнем розвитку цих відносин. Таким чином складовими сучасної архітектури світової економіки можна вважати: національні економіки світу з економічними (торгівельні, інвестиційні, кредитно-фінансові, інноваційні), політико-правовими, соціокультурними зв'язками; багатонаціональні підприємства (ТНК, ТНБ) з їхніми глобальними ланцюгами створення вартості; міжнародні організації та міжнародні стратегічні альянси.

1.2. Глобальні детермінанти розвитку світової економіки

Нове десятиліття XXI століття починається зі слабкого і нестійкого економічного зростання, загострення соціальних суперечностей через зростання соціальної поляризації і з вкрай високого рівня невизначеності. Крім того, традиційні політичні механізми, що вирішували подібні проблеми, стали менш надійними: так, заходи грошово-кредитної політики, які як правило, використовувалися для згладжування економічних шоків і антикризового

стимулювання, втратили колишню силу, оскільки процентні ставки в більшості найбільших економік залишаються біля нульової позначки. Цифровізація економік супроводжується концентрацією ринків, залишаючи антимонопольні органи із застарілим інструментарієм.

Світову економіку стрясають торгові війни і кліматичні катастрофи, і те й інше найсильніше б'є по людям з низькими доходами, посилюючи і так зростаючу нерівність. У свою чергу, перехід до нової економіки - і цифрової, і зеленої - виявляє нові протиріччя і провокує соціальні конфлікти. Наприклад, у Франції спроба скоротити вуглецеві викиди шляхом підвищення податку на паливо викликала хвилю протестів в 2018-2019 рр. [15].

Рис. 1.1. Еволюція ринку технологій розвитку енергетики.

Що стосується «Зеленої» революції, то на думку «Visual Capitalist», цивілізація стоїть на порозі переходу до стійких енергоресурсів. Щоб оцінити значення цих змін, потрібно побудувати загальну картину зміни енергетики за часом. Видання наводить графік споживання енергії з 1776 по 2018 рік у США, який показує, наскільки змінюється ринок технологій розвитку енергетики.

З тією швидкістю, з якою розвиваються технології, аналітики «Visual Capitalist» очікують ще більш високий темп розвитку енергетичної інфраструктури.

Наступною важливою глобальною детермінантою розвитку світової економіки є зміни в демографії населення.

Світова економіка повністю зміниться в найближчі десятиліття - вважають аналітики «Visual Capitalist». У західних країнах і Китаї темпи зростання населення зменшуються, тоді як на африканському континенті і решти Азії відбувається швидке зростання населення в поєднанні з швидкою урбанізацією. До кінця 21 століття тільки в Африці може бути не менш 13 мегаполісів з чисельністю до 50 млн осіб, які будуть більшими за Нью-Йорк. До цього часу мегаполіси Північної Америки, Європи, Південної Америки та Китаю перестануть входити в топ-20 найбільш густонаселених міст світу.

Торгові парадокси також впливатимуть на розвиток світової економіки в найближчому майбутньому.

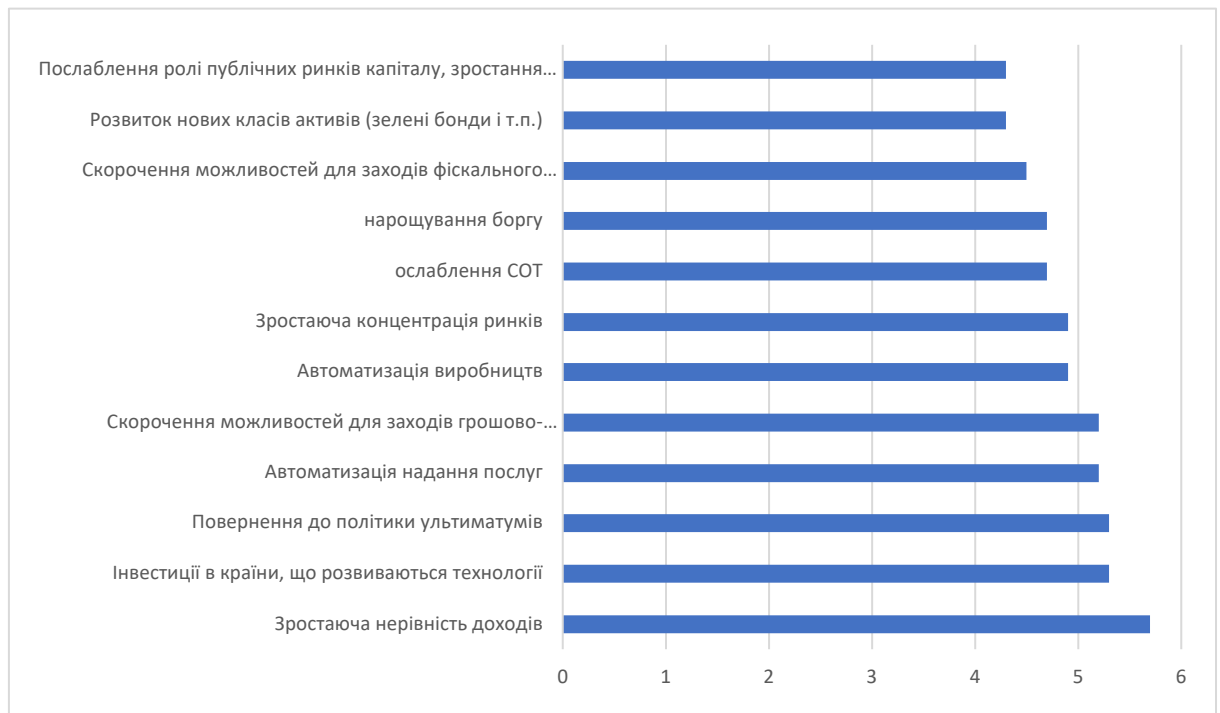
Раціональна і узгоджена торгівля між двома країнами - це процес, який буде вигідний обом сторонам. Грунтуючись на цьому принципі, економісти вважають, що вільна торгівля повинна бути вигідна всім учасникам ринку - після Другої світової війни країни прагнули зняти торговельні санкції.

Зараз, на думку «Visual Capitalist», це вже не працює - на перший план виходить соціальний і політичний вплив, і політики будують перепони в торговельних відносинах. Як приклад аналітики наводять налагоджені відносини між США і Канадою, де обидві сторони є найбільшими торговельними партнерами. Але парадокс між політикою і вільною торгівлею на глобальному рівні буде постійно актуальний, особливо в зв'язку з торговельною війною США проти Китаю.

На глобальному рівні конвергенція доходів - зближення рівня життя в країнах, що розвиваються з рівнем розвинених - зупинилася: цифрова революція не приносить прискорення зростання біднішим країнам, як це було при розвитку технологій 1990-х і 2000-х рр. У свою чергу, перед великими

ринками, що розвиваються у найближчому майбутньому може виникнути проблема середнього доходу. Хоча цифровізація спочатку відкрила безліч можливостей для зростання мікропідприємництва і тим самим виходу з бідності і підвищення рівня життя, разом з тим розвивається одночасно з цифровими технологіями тенденція «переможець отримує все» здатна заблокувати шляхи до нових можливостей для наступних поколінь.

Напередодні традиційного форуму в Давосі Всесвітній економічний форум провів опитування економістів провідних міжнародних організацій і компаній про головні, на їх погляд, тенденції 2020 року. Результати опитування, зафіксували всі вищевказані проблеми.

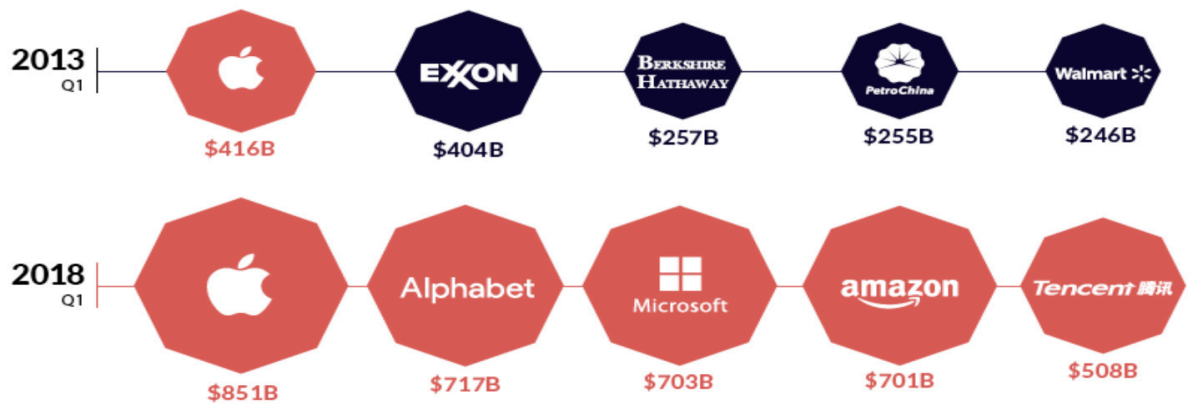

Рис 1.2. Глобальні детермінанти розвитку світової економіки

* Джерело Chief Economists Survey, World Economic Forum, 2020

Найбільшу руйнівну силу для економіки мають торгові і технологічні війни, а також соціальні протести, викликані несправедливістю розподілу економічних вигод, так вважали економісти на початку року [16].

«Apple», «Amazon» і «Microsoft» витіснили традиційні промислові корпорації, які виробляють фізичне об'єкти.

Рис.1.3. Топ 5 публічних компаній за обсягами ринкової капіталізації.

■ Технологічні
■ Інші

Технології вторгаються в усі сфери бізнесу: роздріб, рекламу, охорону здоров'я, фінанси, виробництво, освіту. Практично неможливо конкурувати з технологічними компаніями, які створюють світові платформи, вважає «Visual Capitalist».[17]

Світ змінюється швидше, ніж раніше: кожен рік відбувається все більше технологічних проривів, що можна описати як закон Мура. Росте не тільки швидкість нових винаходів, а й запуск стартапів.

Ринок може швидко задіяти нові технології і поширювати їх швидкими темпами: нові продукти доходять до користувачів за кілька місяців після їх винаходу. Наприклад, «Pokemon Go» набрала 50 млн. гравців за 19 днів. Для порівняння розвиток автомобілів (62 роки), телефонів (50 років) або банківських карт (28 років), 19 днів - це мить.

На думку «Visual Capitalist», визначення «грошей» дуже розмите: банки створюють трильйони грошей з повітря, а за допомогою блокчейну можна швидко створити конкурентоспроможну криптовалюту. Обсяг позик зростає: світ накопичив 247 трлн. дол. США боргу, включаючи 63 трлн. дол. США запозичених урядами найбільших країн.

Світ позбавляється від готівки, центробанки Швеції, Японії, Швейцарії та інших країн видають гроші під негативні кредитні ставки, а криптовалюти в цілому коштують більше 200 млрд. дол. США. Люди стали по-іншому

сприймати гроші, і це один з основних факторів, який вплине на майбутній розвиток світової економіки та суспільства .

Розподіл світового багатства постійно змінюється і ставить рекорди - деякі технологічні компанії мають капіталізацію 1 трлн дол. США. «Visual Capitalist» припускають подальше зростання, засноване на прогнозах Світового банку. Незважаючи на можливе зростання, існує безліч факторів, які турбують багатьох людей: від інфляції до геополітичних проблем, які надають все більше впливу на ринок.

Пандемія COVID-19 стала найпотужнішим шоком для світової спільноти і призвела до різкого спаду в економіці багатьох країн світу. Згідно з базовим прогнозом, в 2020 році очікується скорочення світового ВВП на 5,2 відсотка - цей спад у світовій економіці стане найглибшим за багато десятиліть. У більшості країн з ринковою економікою та країн, що розвиваються в цьому році відчутно скоротяться доходи на душу населення. Пандемія яскраво висвітлила нагальну необхідність прийняття політичних заходів щодо пом'якшення її наслідків, захисту вразливих верств населення та посилення здатності країн справлятися з подібними подіями в майбутньому. Крім того, вкрай важливо вирішувати проблеми, пов'язані з неформальними трудовими відносинами та обмеженими масштабами систем соціального захисту, а також проводити реформи, що дозволяють забезпечити впевнене і стійке зростання економіки.

Швидке зростання числа випадків захворювання COVID-19 разом з прийняттям широкого спектру заходів з метою уповільнити поширення вірусу привів до стрімкого гальмування економічної активності в багатьох країнах та регіонах. Прогнози економічного зростання по всіх регіонах були переглянуті в бік різкого зниження. Багатьом країнам вдалося уникнути більш негативних наслідків завдяки масштабній підтримці за рахунок заходів податково-бюджетної і кредитно-грошової політики. Очікується, що, незважаючи на ці заходи, в 2020 році доходи на душу населення в усіх регіонах світу

скоротяться, що, цілком ймовірно, знову призведе до бідності мільйонів людей [18].

Таблиця 1.3.

Темпи економічного зростання регіонів світу 2017-2021 рр.

Регіони світу	2017	2018	2019e	2020f	2021f
Світ	3.3	3.0	2.4	-5.2	4.2
Країни з розвинутою економікою	2.5	2.1	1.6	-7.0	3.9
Країни з ринком, що формується і країни, що розвиваються	4.5	4.3	3.5	-2.5	4.6
Східна Азія і Тихоокеанський басейн	6.5	6.3	5.9	0.5	6.6
Європа і Центральна Азія	4.1	3.3	2.2	-4.7	3.6
Латинська Америка і Карибський басейн	1.9	1.7	0.8	-7.2	2.8
Близький Схід і Північна Африка	1.1	0.9	-0.2	-4.2	2.3
Південна Азія	6.5	6.5	4.7	-2.7	2.8
Африка на південь від Сахари	2.6	2.6	2.2	-2.8	3.1

* 2020, 2021 - прогнози

Східна Азія та Тихоокеанський регіон. За прогнозами, темпи економічного зростання в регіоні впадуть в 2020 році до 0,5% і виявляться на найнижчому рівні з 1967 року, що стане відображенням потрясінь, пов'язаних з пандемією. [19].

Європа і Центральна Азія. В економіці регіону прогнозується спад на 4,7%, рецесія торкнеться майже всі країни [20].

Латинська Америка і Карибський басейн. Шоковий вплив пандемії призведе у 2020 році до глибокого спаду економічної активності в регіоні - на 7,2% [21].

Близький Схід і Північна Африка. Згідно з прогнозами, на Близькому Сході і в Північній Африці очікується спад економічної активності на 4,2% внаслідок пандемії і розвитку ситуації на нафтових ринках [22].

Південна Азія. У 2020 році в регіоні прогнозується стиснення економічної активності на 2,7%, оскільки заходи щодо стримування пандемії гальмують споживання і роботу сфери послуг, а невизначеність щодо подальшого ходу пандемії стримує приватні інвестиції. Подробиці див. В регіональному огляді (англійською).

Африка на південь від Сахари. У 2020 році в регіоні має бути спад економічної активності на 2,8% - найглибший з спостерігалися до цих пір.

Тому до важливих глобальних детермінант розвитку світової економіки можна віднести: нестійке економічне зростання, зростаючі обсяги позик країн світу, зростання соціальної поляризації, вкрай високий рівень невизначеності, послаблення впливу СОТ, торгові війни, кліматичні катастрофи, пандемії, цифровізація, «зелена» реалюція, зміни в демографії населення світу, тощо.

1.3. Методичні підходи до оцінки та регулювання сучасного стану розвитку світової економіки

Для аналізу економічного становища світу використовується цілий ряд показників, що характеризують динаміку і стан світової економіки. Основний з них - валовий світовий продукт. Цей показник виражає загальний обсяг кінцевих товарів і послуг, вироблених на території всіх країн світу, незалежно від національної приналежності діючих там підприємств у визначений період часу. Облік кінцевої продукції передбачає виключення повторного рахунку сировини, напівфабрикатів, інших матеріалів, палива, електроенергії та послуг, використаних у процесі її виробництва.

За моделлю Р. Солоу, визначальними факторами економічного розвитку – є капітал, робоча сила та НТП [23].

З точки зору оцінки демографічної ситуації в світі важлива оцінка: середньорічних темпів приросту населення світу.

Паритети купівельної спроможності країн світу.

З метою аналізу економічного становища країн і регіонів світу і їх систематизації експерти, як правило, використовують ряд важливих індикаторів.

Найбільш важливими і часто вживаними вважаються показники валового національного продукту (ВНП) і валового внутрішнього продукту (ВВП).

ВНП (валовий національний продукт) - ринкова вартість кінцевих товарів і послуг, вироблених в економіці за певний період часу (зазвичай рік). ВНП вимірює вартість продукції, виробленої факторами виробництва, що знаходяться у власності громадян даної країни, в тому числі і на території інших країн.

ВВП (валовий внутрішній продукт) - вимірює вартість кінцевої продукції, виробленої на території даної країни за певний період, незалежно від того, знаходяться фактори виробництва у власності громадян даної країни або належать іноземцям.

Кінцевими товарами і послугами є ті з них, які купуються протягом року для кінцевого споживання і не використовуються з метою проміжного споживання (тобто у виробництві інших товарів і послуг).

Дуже істотним за своїм значенням в характеристиці світовій економіці виступає тип економічного зростання, що виражає не тільки кількісні зміни у виробництві товарів і послуг, але і відбуваються в ній якісні зрушення

ВВП країни використовується як спрощений показник її економічного потенціалу, так як відображає доходи, які вона може знову вкласти у виробництво і реалізувати наявні ресурси [24].

Сукупний ВВП країн світу становить ВСП - валовий світовий продукт, а ВСП на душу населення дає середній рівень економічного розвитку світового господарства в цілому. Ці показники дозволяють оцінити загальні витрати факторів і їх структуру, а отже, ефективність світової економіки і місце в ній окремих країн і регіонів.

Індекс людського розвитку (ІЛР), до 2013 року «Індекс розвитку людського потенціалу» (ІРЛП) - інтегральний показник, що розраховується щорічно для міждержавного порівняння і вимірювання рівня життя, грамотності, освіченості і довголіття як основних характеристик людського потенціалу досліджуваної території. Він є стандартним інструментом при загальному порівнянні рівня життя різних країн і регіонів. Індекс публікується в рамках Програми розвитку ООН в щорічних звітах про розвиток людського потенціалу з 1990 року [25].

При підрахунку ІЛР враховуються 3 види показників:

Очікувана тривалість життя - оцінює довголіття.

Рівень грамотності населення країни (середня кількість років, витрачених на навчання) та очікувана тривалість навчання.

Рівень життя, оцінений через ВНД на душу населення за паритетом купівельної спроможності (ПКС) в доларах США.

Залежно від значення ІЛР країни прийнято класифікувати за рівнем розвитку: дуже високий (42 країни), високий (43 країни), середній (42 країни) і низький (42 країни) рівень.

Разом з тим світова економіка, як система взаємодії національних господарств, вимагає характеристики з позиції «щільності» взаємозв'язків входять до неї елементів. Цій меті служать показники активності країн і регіонів у міжнародній торгівлі, міграції капіталу і праці. Найбільш поширеними з них є:

Експортна (імпортна) квота - вартість експорту (імпорту), співвіднесена з вартістю ВВП, ВВП. Досить висока експортна квота - сприятливий показник насиченості національної економіки відповідної продукцією, конкурентоспроможності вітчизняних товарів на світовому ринку.

Зовнішньоторговельна квота - це відношення обсягу зовнішньоторговельного обороту (сума експорту та імпорту країни) до ВВП. Для малих країн (ресурсів менше, різноманітність природних умов обмежена), такий показник вище, так як багато доводиться ввозити з-за кордону в обмін

на експорт, у великих країн цей показник нижчий - різноманітніше і масштабніше власне виробництво.

Обсяг зовнішньоторговельного обороту СOT (або окремо експорту та імпорту) на душу населення. Гідність цього показника в тому, що він може бути розрахований по окремих регіонах країни, галузях економіки, по окремих підприємствах і видам продукції. Це дає можливість врахувати і зіставити участь районів, галузей, підприємств у зовнішньоекономічних зв'язках, виявити резерви і перспективи.

Експортний потенціал - це та продукція, яку може продати дана країна на світовому ринку без шкоди для задоволення своїх внутрішніх потреб.

Коефіцієнт спеціалізації (спеціалізації по "нішах") - це відношення загального обсягу виробленої продукції до обсягу внутрішнього попиту на дану продукцію. Чим більше надлишок випуску продукції над внутрішнім попитом, тим вище спеціалізація країни.

Показники участі країни в міжнародному русі капіталу. Обсяг іноземних інвестицій (активів) даної країни і його співвідношення з ВВП країни. Як правило, країна з високим рівнем економічного розвитку має великі можливості вкладення капіталу в економіку інших країн. Співвідношення обсягу зарубіжних прямих інвестицій.

Аналіз наукових досліджень, присвячених методам оцінки розвитку світової економіки, дозволяє виділити наступні підходи до з позиції того, чим представлений показник розвитку світової економіки як об'єкт оцінки а саме:

- Визначення рівня розвитку світової економіки на основі оцінки окремих її індикаторів [26];

- Комплексна оцінка рівня економічного розвитку світової економіки [27].

Методичний підхід, заснований на оцінці окремих індикаторів економічного розвитку, передбачає застосування наступних методик оцінки: спостереження основних середньосвітових показників в динаміці; оцінка темпів економічного зростання країн світу і динаміки їх зміни (у якості

індикаторів, що характеризують темпи економічного зростання, також використовуються основні макроекономічні показники).

Збільшення кількості учасників міжнародних торговельно-економічних відносин, поява нових форм і методів торгівлі, її ускладнення та динамізація об'єктивно зумовили формування системи регулювання світового обміну товарами та послугами, яка являє собою сукупність взаємопов'язаних принципів, норм, правил і процедур впливу на формування регіональних і товарних структур експорту та імпорту за допомогою політичних, економічних, фінансових, правових та адміністративних інструментів. Регулювання спрямоване на створення визначених передумов, що сприяють подальшому розвитку світових зв'язків між зацікавленими державами, зокрема, шляхом досягнення стабільності і передбачуваності режиму доступу на ринку.

Глобалізація міжнародної господарської діяльності та зростаюча взаємозалежність держав об'єктивно зумовлюють підвищення ролі багатосторонньої координації торговельно-економічних відносин і статусу відповідних міжнародних організацій у системі регулювання світової торгівлі. Багатостороннє міждержавне регулювання сприяє повнішому використанню переваг сучасного міжнародного поділу праці, здійснює вплив на гармонізацію урядових рішень з питань міжнародних торговельно-економічних відносин, не торкаючись національного суверенітету його учасників, але спрямовуючи їх дії на динамічний і справедливий розвиток світової торгівлі [28].

У сучасній системі регулювання міжнародної торгівлі можна виокремити певні рівні (корпоративний, національний, міждержавний, наднаціональний і глобальний), яким притаманні певні механізми та інструменти впливу на темпи, пропорції та структури світової торгівлі (рис. 1.4).

Рис. 1.4 Система регулювання міжнародної торгівлі

На корпоративному рівні (переважно транснаціональних корпорацій) регулювання міжнародної торгівлі дістало назву обмежувальної ділової (або торговельної) практики. Це — не нове явище в світовій економіці. Міжнародні картельні угоди про розподіл ринків, встановлення цін і розмірів експорту та імпорту відомі з часу появи монополій. Однак в останні десятиріччя розвиток великих національних і транснаціональних корпорацій вніс суттєві зміни в форми та методи обмежувальної ділової практики, що посилило її негативний вплив на розвиток міжнародних торговельно-економічних зв'язків. Обмежувальна ділова практика — це сукупність дій, заходів, прийомів, що формують ринкову поведінку підприємств чи їх об'єднань з метою досягнення та утримання провідної позиції на ринку шляхом обмеження або послаблення конкурентної боротьби.

Національний рівень регулювання міжнародної торгівлі виокремлено внаслідок існування державно-оформлених національних господарств, країн, уряди яких спрямовують свою діяльність на досягнення національних інтересів — політичних, ідеологічних, економічних, військових, соціальних, релігійних тощо. Система інтересів визначає сутність і конкретний зміст як внутрішньої, так і зовнішньої політики уряду.

Зовнішня політика країни — це загальний курс держави у міжнародних справах, сукупність принципів і пріоритетних методів, що визначають діяльність органів державної влади та державного управління у сфері регулювання відносин даної держави з іншими країнами і народами відповідно до національних інтересів та конкретно-історичних цілей.

Важливою складовою зовнішньої політики країни є її зовнішньоекономічна політика — загальний курс держави щодо міжнародних економічних відносин, система принципів і методів, що визначають діяльність органів державної влади та державного управління, спрямованих на забезпечення національних економічних інтересів у сфері розвитку та взаємодії національних економік у цілому і національних суб'єктів міжнародного бізнесу зокрема [29].

Елементами, що визначають зміст, структуру і напрями зовнішньоекономічної політики є: експорт та імпорт товарів і послуг, мито і митні податки, кількісні обмеження, нетарифні методи регулювання зовнішньої торгівлі, підтримка національного експорту, залучення іноземних інвестицій, зарубіжне інвестування, зовнішнє запозичення, економічна допомога іншим країнам, здійснення спільних економічних проєктів.

Органічною складовою зовнішньоекономічної політики є політика зовнішньоторговельна, що можна визначити як певний курс дій урядових і владних структур, використання таких принципів, методів та інструментів впливу на розвиток зовнішньої торгівлі країни, завдяки яким забезпечується досягнення визначених цілей та реалізація національних інтересів.

Зміст, структура та напрями зовнішньоторговельної політики визначаються такими складовими: експорт та імпорт (товарна і регіональна структури, обсяги співвідношення, динаміка), мито і митні податки (елементи митного тарифу — система товарної класифікації тарифу, структура тарифу, методи визначення країни походження товару, види та рівень ставок мита; склад та рівень митних податків), кількісні обмеження (види, контингенти, рівень), нетарифні методи регулювання (технічні бар'єри, адміністративні формальності, валютно-кредитне регулювання тощо), підтримка національного експорту (фінансова-кредитна, податкова, валютно-кредитна, організаційно-технічна тощо).

Національний рівень характеризується розгалуженою системою інструментів регулювання міжнародної торгівлі, які застосовуються при реалізації зовнішньоекономічної та зовнішньоторговельної політик. За економічною природою, цілями і впливом на структуру, обсяги та динаміку зовнішньої торгівлі вони поділяються на дві великі групи: протекціоністські та ліберальні, або фритредерські. Відповідно до цього в міжнародних торговельно-економічних відносинах прийнято виокремлювати два основні типи зовнішньоторговельних політик — протекціоністську та ліберальну.

Система протекціонізму, яка передбачала високе мито, адміністративне обмеження імпорту та фінансову підтримку молодих галузей національної економіки, була характерна для розвинутих країн у XVI—XVIII ст. За політики протекціонізму сформувалась промисловість Великобританії, стабільні позиції на світовому ринку посіли індустрії Німеччини, США, Франції та деяких інших країн. Протекціонізм як державна політика захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції протягом історії розвитку міжнародних торговельно-економічних відносин еволюціонував від простих державних заходів до складних систем регулювання торгівлі, що застосовуються інтеграційними угрупованнями. Крайнім проявом протекціонізму є автаркія — політика відособлення країни від економіки

інших країн з метою створення замкнутого, національного господарства, що відзначається самозабезпеченням.

Лібералізація зовнішньої торгівлі — це розширення свободи економічних дій і зняття обмежень на діяльність у сфері міжнародної торгівлі для національних господарюючих суб'єктів, а також спрощення доступу на внутрішній ринок для зарубіжних суб'єктів. Лібералізація торгівлі є віддзеркаленням об'єктивного процесу інтернаціоналізації національних економік.

Основними напрямками всебічного регулювання світової торгівлі в сучасних умовах є наступні:

- створення зацікавленими державами договірно-правової основи торгово-економічних відносин, включаючи найважливіші принципи і норми, яка створює необхідну передбачуваність, гласність, прозорість і стабільність світового торговельно–економічного клімату;
- вироблення домовленостей щодо застосування на національному рівні комплексу торгово-політичних засобів впливу на світогосподарські зв'язки, визначення рамок і можливостей використання окремих інструментів торгової політики;
- формування і подальший розвиток міжнародних інститутів, що сприяють досягненню домовленостей і вирішенню спірних проблем, що виникають між країнами – учасницями, їхніми об'єднаннями й угрупованнями;
- зростання технічної оснащеності та інформаційної забезпеченості систем регулювання світової торгівлі, що забезпечує можливість збору, обробки, аналізу та розповсюдження великих масивів статистичної, кон'юнктурної і нормативно–правової інформації за допомогою сучасних інформаційних технологій і засобів;
- уніфікація правових, адміністративних, організаційно–технічних інструментів регулювання світової торгівлі і в цілому зовнішньоекономічних зв'язків більшості країн, міжнародна сумісність практики і техніки торгово–політичного регулювання, що досягається системою багатосторонніх

міждержавних угод і домовленостей, створюючи єдиний правовий, адміністративний та організаційно–технічний простір;

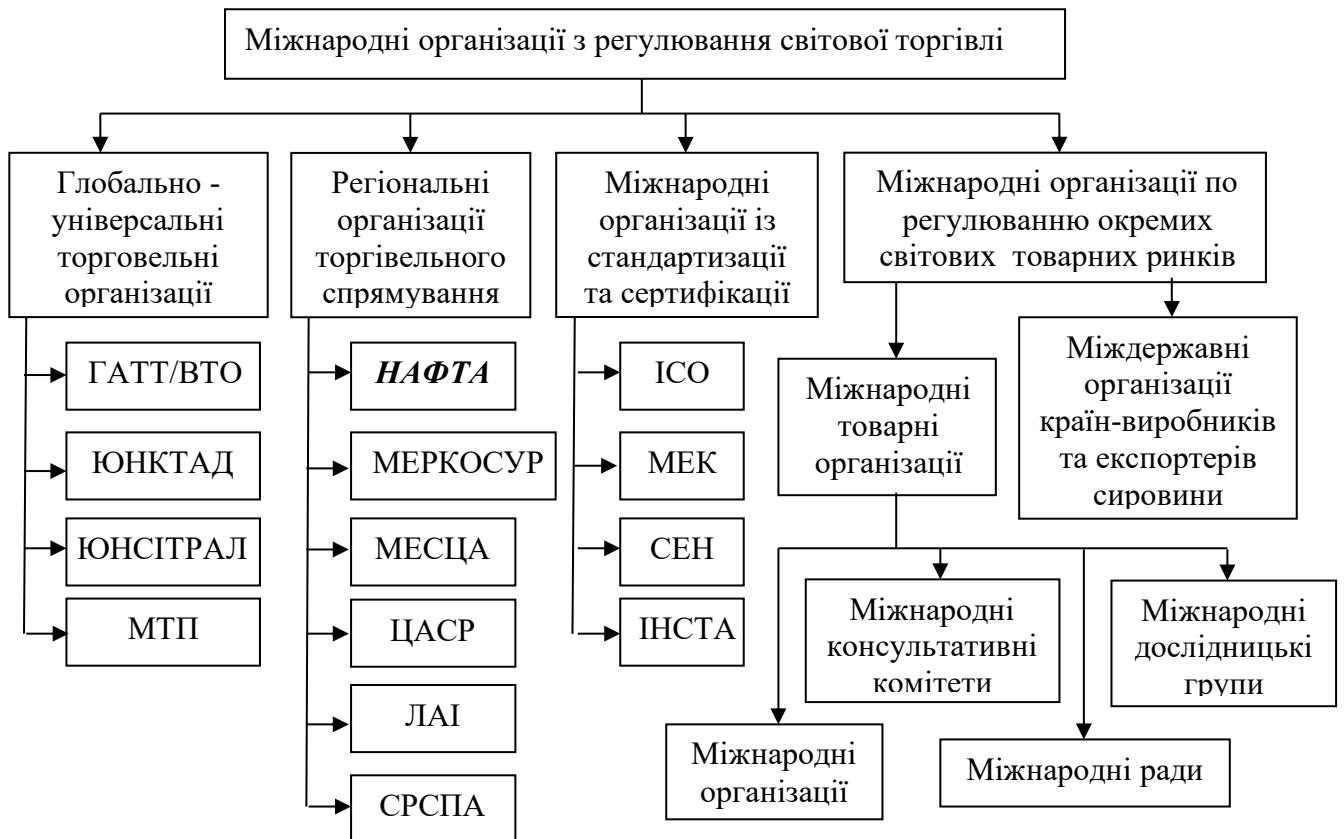
- підвищення рівня комплексності світової системи регулювання торгівлі, що полягає в зростаючій гармонійності використання всього арсеналу інструментів впливу на світові торговельно–економічні відносини;

- формування пріоритетності економічних важелів регулювання світової торгівлі порівняно із застосуванням заходів прямого адміністративного впливу, що знаходить відображення в розширенні використання грошово–кредитних, фінансових, митних інструментів впливу на обсяги, динаміку та структури експорту й імпорту [30].

Проблема впорядкування міжнародних процесів набуває все боїльшої актуальності. Це пов'язано зі зростанням факторів невизначеності в світі, посиленням нестабільності, загостренням конфліктів між державами: «Саме хаос і неконтрольованість розвитку міжнародної системи представляють на сьогоднішній день головний виклик усьому людству» [31]

Активізувалися міжнародний тероризм, транснаціональна злочинність. Особливе значення мають регіональні міжнародні відносини, оскільки регіони перетворюються у впливових акторів світової політики. Як зазначає А.Г. Ейсмонд, вони є одними з найбільш цікавих «нових» суб'єктів міжнародних відносин. Міждержавне багатостороннє регулювання світової торгівлі розвивається шляхом створення міжнародних організацій. Такі організації за критерієм масштабності та профільності вирішуваних завдань можна розділити на кілька груп:

- міжнародні організації, що займаються питаннями світової торгівлі в цілому – глобально-універсальні торговельні організації;
- регіональні організації торговельного спрямування;
- міжнародні організації із стандартизації та сертифікації;
- міжнародні організації по регулюванню окремих світових товарних ринків (рис. 1.5) [28, с.265-266].

Рис. 1.5 Система міжнародних організацій з регулювання світової торгівлі

Але існують неоліберальні теорії згідно з якими, управління міжнародним порядком - це процес «створення і здійснення системи правил, які полегшують координацію і кооперацію соціальних акторів і визначають витрати і придбання колективної дії» [32].

Неолібералізм виріс з ліберального підходу до міжнародних відносин. Однак прихильники неоліберальної парадигми внесли деякі корективи в уявлення лібералів про перспективи і механізми управління регіональним порядком. По-перше, вони відмовилися від очікування швидкого створення світової федерації як інструменту управління міжнародним порядком, в тому числі на регіональному рівні. На думку Д. Белла, «світовий уряд не буде створено - принаймні, в найближчі кілька століть»[33]. По-друге, неоліберали

переглянули підхід своїх ідейних попередників, відповідно до якого регіоналізація протистоїть глобалізації. Неоліберальна парадигма неоднорідна. На нашу думку, в її рамках можна виділити три найбільш впливових течії: інституціоналізм, функціоналізм, неофункціоналізм. [34]

Але, висновки неофункціоналістів і їх попередників про роль функціональної взаємозалежності як найважливішої основи процесу управління міжнародним регіональним порядком є цілком обґрунтованими. Однак не можна не помітити, що і ті й інші явно недооцінюють правові, військово-політичні та інші кошти становлення і підтримки міжнародного порядку. Іншими словами, функціоналістським і неофункціоналістському підходу бракує масштабності в розгляді проблем упорядкування глобальних і регіональних міжнародних відносин.

Таким чином, збільшення кількості учасників міжнародних торговельно-економічних відносин, поява нових форм і методів торгівлі, її ускладнення та динамізація об'єктивно зумовили формування системи міждержавного регулювання світового обміну товарами та послугами, яка має кілька рівнів, найвищим з яких є глобальний, який здійснюється шляхом створення міжнародних організацій. Такі організації за критерієм масштабності та профільності вирішуваних завдань можна розділити на кілька груп: глобально-універсальні торговельні організації, регіональні організації торговельного спрямування, міжнародні організації із стандартизації та сертифікації, міжнародні організації по регулюванню окремих світових товарних ринків.

Висновки до першого розділу

Теоретичне узагальнення наукових джерел щодо сутності та специфіки світової економіки свідчить, що вона собою певну систему взаємопов'язаних та взаємозалежних економік різних країн світу при цьому важливо розглядати її і в якості способу задоволення матеріальних потреб за умови, що країни світу з огляду на географічне розташування на планеті мають різну ресурсну забезпеченість.

Проведений аналіз свідчить також, що сучасний світовий суспільний розвиток характеризується посиленням зв'язків та взаємодії між країнами. Виникнення глобалізації викликане потребою у вирішенні нових поставлених перед людством проблем, пов'язаних з екологією, охороною здоров'я, освоєнням космосу тощо. Проте найважливішою причиною посилення цілісності світу є взаємозалежність країн в економічній сфері, яка стрімко зростає.

В основі сучасного світового господарства лежать ринкові відносини, а економічними лідерами є країни з більш високим рівнем розвитку цих відносин. Таким чином, складовими сучасної архітектури світової економіки можна вважати: національні економіки світу з економічними (торгівельні, інвестиційні, кредитно-фінансові, інноваційні), політико-правовими, соціокультурними зв'язками; багатонаціональні підприємства (ТНК, ТНБ) з їхніми глобальними ланцюгами створення вартості; міжнародні організації та міжнародні стратегічні альянси.

Аналіз звітів, доповідей міжнародних організацій, дослідницьких консалтингових компаній та праць провідних науковців дозволив виділити наступні важливі глобальні детермінанти розвитку світової: нестійке економічне зростання, зростаючі обсяги позик країн світу, зростання соціальної поляризації, вкрай високий рівень невизначеності, послаблення впливу СОТ, торгові війни, кліматичні катастрофи, пандемії, цифровізація, «зелена» революція, зміни в демографії населення світу, тощо.

Автором запропоновано узагальнену класифікацію глобальних детермінант та їх складових, яка виглядає наступним чином:

- Економічні (циклічність розвитку (кризи), безробіття, інфляція, незаконна торгівля, розвиток нових країн, що розвиваються та активно формуються, «Мильні бульбашки» у великій економіці, ціни на енергетичні ресурси, тіньовий сектор національних економік)
- Геополітичні (якість наднаціонального управління, державне управління на національному рівні, багатосторонні інституції, розповсюдження ядерної зброї, міждержавні конфлікти, терористичні атаки, некеровані території)
- Соціальні (водні кризи, управління водними ресурсами, продовольчі кризи, генетично модифіковані культури, точна агротехніка, вимушена міграція, якість життя, ступінь диференціації доходів, інфекційні захворювання, урбанізація)
- Екологічні (зміни клімату, стихійні лиха, екстремальні погодні події, втрата біорізноманіття та крах екосистеми, обмеженість корисних копалин та енергетичних ресурсів, сталий розвиток суспільства)
- Технологічні (автоматизація процесів, доступ до великих масивів інформації, нові технології виробництва (3D друк, робототехніка та ін.), критичні зриви інформаційної інфраструктури, соціальних мереж, кібератаки, крадіжка особистих даних).

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

2.1. Динаміка і проблематика розвитку світової економіки

2019 рік виявився останнім, перед-Коронавірусним роком. З опублікованих актуальних звітів різних міжнародних організацій про розвиток світової економіки в 2019 р. видно, що ніяких об'єктивних передумов для світової економічної кризи не було. Коронавірус зіграв вирішальну роль в розгортанні економічної кризи в 2020 р, як в окремих країнах, так і в світовій економіці, в цілому. Демографія: середньорічні темпи приросту населення світу знижуються і в 2019 р. склали 1,07% (в 2018 р - 1,1%). У 2010 р. темпи приросту населення склали 1,22%. В наступні роки темпи постійно знижувалися і через кілька років виявляться нижче одного відсотка.

З таблиць, розрахованих за паритетами купівельної спроможності (ПКС) 2019 р. видно, що українська економіка, зважаючи на низькі темпи зростання в останні роки, залишається на сороковій позиції серед економік світу (див. таблицю 2.1.). У 2019 року обсяг українського ВВП (за ПКС) – 560,98 млрд. дол. США. Таким чином, розрив між ВВП країн лідерів був занадто великим. У 2018 р. відставання становило трохи менше. За ВВП на душу населення (ППС 2019 р.) України знаходиться на 103 сходинці, випереджаючи Бутан, Єгипет, Іран.

В результаті пандемії COVID-19 ВВП багатьох країн світу скоротиться, але наприклад за підсумками 2020 року Німеччина збереже п'яту позицію в світовій економіці. Світова економіка за цим прогнозом в 2020 р. скоротиться на 4,4%.

Таблиця 2.1.

Топ країн світу за загальним обсягом ВВП та ВВП на душу населення, за ПКС, 2019 р.

ВВП, млрд. дол. США			ВВП на душу населення, тис. дол. США		
1	КНР	23 393,00	1	Макао, Китай	129 209

2	США	21 433,23	2	Люксембург	119 323
3	Індія	9 542,26	3	Сінгапур	101 458
4	Японія	5 450,65	4	Катар	93 852
5	Німеччина	4 672,01	5	Ірландія	92 112
6	Росія	4 135,99	6	Швейцарія	71 758
7	Індонезія	3 331,87	7	ОАЕ	69 958
8	Великобританія	3 254,85	8	Норвегія	66 324
9	Франція	3 228,04	9	США	65 298
10	Бразилія	3 222,99	10	Бруней	64 726
11	Італія	2 665,52	11	Гонконг	62 379
12	Мексика	2 625,90	12	Данія	59 591
13	Туреччина	2 471,66	13	Нідерланди	59 343
14	Південна Корея	2 304,83	14	Австрія	58 728
15	Іспанія	2 006,05	15	Ісландія	58 260
16	Канада	1 921,00	16	Німеччина	56 199
17	Саудівська Аравія	1 677,38	17	Швеція	55 491
18	Австралія	1 345,68	18	Бельгія	53 895
19	Таїланд	1 339,64	19	Тайвань	53 275
20	Польща	1 309,45	20	Австралія	53 054
40	Україна	560,98	40	Пуерто-Ріко	36 454
41	Австрія	521,34	41	Португалія	36 270
42	Алжир	509,31	42	Польща	34 486
43	Казахстан	508,50	43	Словаччина	34 179
103	Люксембург	73,97	103	Україна	12 639

* Розраховано на основі даних: [35]

За прогнозом МВФ в 2021-2025 рр. світова економіка буде розвиватися середньорічними темпами 4,1%, економіка Німеччини - 2,3%, економіка США - 2,2%. Якщо спиратися на цей прогноз, то економіка України буде розвиватися повільніше, ніж світова економіка [36].

У травні 2020 були опубліковані результати останнього раунду міжнародних зіставлень, в рамках якого були розраховані нові паритети купівельної спроможності на базі даних 2017 року для 176 країн. Одним з

найважливіших наслідків є зміна співвідношення між розвиненими країнами і рештою країн світу. За ПКС, розрахованим на базі 2011, ВВП розвинених країн в 2017 р. становив 42,85% світового ВВП; згідно нового раунду міжнародних зіставлень - 48,8%. Іншими словами, нові паритети дещо збільшили оцінку ВВП розвинених країн і знизили оцінку ВВП всіх інших.

ВВП Китаю в 2017 р. за «старими» паритетами становив 23159,1 млрд. дол. США, а за «новими» паритетами - 19617 млрд. дол. США, Тобто був істотно скорегований. Проте, ВВП Китаю і за «новими» ПКС перевищує ВВП США - 19519 млрд. дол. США. Дані за 2019 р. : США - 21433 млрд. дол. США, Китай - 23393 млрд. дол. США (Таблиця 2.2.).

Таблиця 2.2.

Основні показники розвитку світової економіки в 2019 р.

(за середньорічними курсами національних валют до долара США, 2019 р.)

	ВВП, млрд. дол. США	Темпи приросту ВВП, %	Частка ВВП світу, %	ВВП на душу населення, тис. дол. США
1	2	3	4	5
Світ	134 556,9	2,80	100,00	17 535
Розвинені країни	60 319,8	1,75	44,83	52 513
США	21 433,2	2,16	15,93	65 298
Японія	5 450,7	0,67	4,05	43 168
Канада	1 921,0	1,66	1,43	51 105
Австралія	1 345,7	1,84	1,00	53 054
Нова Зеландія	215,8	2,22	0,16	43 882
.....				
Західна Європа	21 483,7	1,30	15,97	50 392
Німеччина	4 672,0	0,56	3,47	56 199
Франція	3 228,0	1,51	2,40	48 137
Італія	2 665,5	0,30	1,98	44 206
Великобританія	3 254,8	1,46	2,42	48 700
Іспанія	2 006,1	1,98	1,49	42 612
Нідерланди	1 028,6	1,68	0,76	59 343

Зона Євро	16 810,9	1,30	12,49	49 069
ЄС	23 975,0	1,67	17,82	46 612
Розвинені країни та країни з перехідною економікою	74 237,1	3,66	55,17	11 378
Розвинені країни	64 389,0	3,80	47,85	10 533
Латинська Америка	10 272,5	-0,35	7,63	15 905
Північна Африка, Близький Схід та Середній Схід	9 766,6	0,68	7,26	17 039
Північна Африка	2 278,9	3,93	1,69	11 231
Близький Схід та Середній Схід	7 487,6	-0,26	5,56	20 221
Азія без Близького Сходу та Середнього Сходу	43 616,0	5,34	32,41	11 097
Африка без Північної Африки	4 158,6	3,06	3,09	3 926
Країни з перехідною економікою	9 848,1	4,58	7,32	23 903
Центральна та Східна Європа	3 537,6	5,56	2,63	31 541

Згідно раунду міжнародних зіставлень 2011 р., світовий ВВП становив - 127044 млрд. дол. США. За результатами нового раунду міжнародних зіставлень, світовий ВВП - 119547 млрд. дол. США. Тобто за новими ПКС оцінка ВВП світу за 2017 р. знизилася. Розрахунки ВВП за середньорічним курсом національних валют до долара 2019 р. показують, за підсумками 2019 р. світовими лідерами є США, КНР, Японія, Німеччина, Індія.

З таблиць, розрахованих за середньорічними курсами національних валют до долара США, слід, відмітити, що США зберігають своє лідерство з великим відривом від другої економіки світу - Китаю: ВВП Китаю складає 68,7% від ВВП США. Якщо ж порівнювати показники по ПКС, то ВВП Китаю в 2019 р. перевищив ВВП США на 9,1%. В основі розрахунків за 2019 р. лежать результати раунду міжнародних зіставлень 2017 року з наступним перерахунком відповідно до дефлятора ВВП США та інших країн.

Для аналізу сучасного стану світової економіки доцільно розглянути економічні показники розвитку регіонів світу.

Так, на регіональну економіку Східної Азії та Тихоокеанського регіону вплинула пандемія COVID-19 як за внутрішніми, так і за зовнішніми каналами.

Потрібні, але економічно дорогі блокування набули широкого поширення і призвели до різкого скорочення економічної діяльності, тоді як різке посилення глобальних фінансових умов призвело до значного відтоку капіталу з багатьох регіональних економік. Регіональні експортери товарів також постраждали від різкого зниження цін на товари.

У Китаї вкрай обмежувальні заходи призвели до майже повної зупинки активності в деяких секторах та регіонах у лютому. Діяльність почала відновлюватися в березні, оскільки блокування були послаблені, а станом на квітень промислове виробництво повернулось до зростання, а автомобільна галузь навіть зафіксувала зростання. Однак компанії стикаються з дефіцитом фінансування та падінням зовнішнього попиту, а відновлення показників сфери послуг, значно відстає від промислового.

В іншій частині регіону економічні умови погіршились у березні і залишалися напруженими до літа, відображаючи закриття та негативні наслідки з решти регіонів світу. Спреди регіональних процентних ставок різко зросли, і багато країн зазнали різкого відтоку капіталу та коригування місцевих валют та цін на активи. Внутрішні обмеження та зовнішні наслідки призвели до різкого спаду споживання, інвестицій, виробництва та торгових потоків, що призвело до різкого падіння активності з моменту фінансової кризи в Азії для більшості країн.

Зростання регіону, за прогнозами, впаде до 0,5% у 2020 році, що є найнижчим показником з 1967 року, що відображає вплив, спричинений пандемією. Цього року очікується уповільнення розвитку Китаю до 1% та відновлення економічного зростання до 6,9% у 2021 році, коли там активність поступово нормалізується, а блокування припиняться по всьому світу. Перспектива відновлення зростання орієнтована на Китай та інші великі країни регіону, за умови не настання другої хвилі спалахів. Припускається, що різке уповільнення темпів розвитку у Китаї у першому кварталі та решті країн регіону у першому півріччі буде супроводжуватися поступовим і стійким відновленням.

Прогнозується, що економічна активність у решті Східної Азії та Тихоокеанського регіону скоротиться на 1,2% у 2020 році відновиться до 5,4% у 2021 році. Серед основних економік регіону, за прогнозами, скорочення темпів економічного розвитку в цьому році виглядатиме наступним чином: у Малайзії (-3,1%), Філіппінах (-1,9%) та Таїланді (-5%). Це відображає внутрішні економічні проблеми, зниження рівня обсягів туризму, порушення торгівлі та виробництва, а також наслідки незбалансованого функціонування фінансових ринків. В Індонезії за очікуваннями, економічна активність буде врівноважена в 2020 році, тоді як зростання В'єтнаму сповільниться до 2,8%.

Очікується, що економічна активність значно уповільниться або помірно уповільниться в деяких менших економіках регіону, орієнтованих на експорт і туризм, з обмеженими можливостями для зменшення наслідків спалаху COVID-19, таких як Камбоджа (-1%), Лаос (+ 1%), Фіджі (-4,3%), а також на інших тихоокеанських островах. Зниження прогнозних показників в цих економіках пов'язане з високою залежністю цих країн від туризму, грошових переказів та експорту товарів.

Пандемія, ймовірно, ще більше уповільнить потенційне зростання в регіоні шляхом ослаблення інвестицій та ланцюгів поставок, які стали важливим каналом зростання продуктивності праці протягом останнього десятиліття. Регіональний прогноз значно погіршиться, якщо напруженість у світовій торгівлі знову загостриться.

Основний ризик для регіону, полягає в тому, що пандемія триватиме довше і матиме глибші наслідки, ніж передбачалося. Світовий фінансовий стрес може тривати і спричинити подальший відтік капіталу. Вразливість у деяких країнах регіону - підвищений борг, значний фіскальний дефіцит, велика залежність від нестабільних потоків капіталу та значні іноземні володіння внутрішнім боргом - можуть погіршити наслідки зупинки потоків капіталу або більші витрати на запозичення. Неодноразові зриви у світовій торгівлі, повторна ескалація торгової напруженості та вихід із глобальних ланцюгів створення вартості можуть завдати додаткової шкоди регіону. Якщо будь-який

із цих ризиків реалізується, сценарій зниження передбачає скорочення економічної активності у Східній Азії та Тихоокеанському регіоні на 2,2% у 2020 році, а активність залишатиметься значно нижчою за тенденцію в 2021 році [37].

З початку другого півріччя за сценарієм, який передбачає поступове згладжування наслідків пандемії COVID-19 і відновлення торгівлі та інвестицій, очікується, що в 2021 році економіка Європи та Центральної Азії поживається і покаже зростання на 3,6 %. Економіка регіону відрізняється відкритістю для торгівлі і фінансових потоків, включаючи грошові перекази, а тому вона вразлива до побічних ефектів глобальних потрясінь. Крім того,

очікується, що на темпах зростання економіки країн регіону, які експортують енергоресурси, включаючи Росію, Казахстан і Азербайджан, позначиться збереження цін на нафту на низькому рівні. Економіку Росії, за прогнозами, в цьому році чекає спад на 6%, обумовлений стрибком захворюваності COVID-19 і падінням цін на нафту. У разі подальшої «заморозки» економічної активності та млявості інвестиційних процесів в економіці Туреччини в цьому році очікується спад на 3,8%. Вплив спалахів COVID-19 гальмує приватне споживання та інвестиції, і на цьому тлі в 2020 році очікується спад економічної активності у всіх субрегіонах: в Центральній Європі на 5%, на Західних Балканах на 3,2%, на Південному Кавказі на 3,1%, у Східній Європі на 3,6% і в Центральній Азії - на 1,7%.

Наслідки для економічної активності характеризуються крайньою невизначеністю і можуть виявитися більш глибокими в разі посилення пандемії і поглиблення супутнього їй спаду ділової активності. Серйозніше за всіх постраждають країни, для економіки яких характерні міцні торгові і фінансові зв'язки, в тому числі за рахунок грошових переказів, з зоною євро або Росією.

Простежується явна вірогідність подальшого негативного розвитку ситуації. Подальше поширення COVID-19 по країнам регіону і прийняття в зв'язку з цим обмежувальних заходів ляже ще більш важким тягарем на

споживання та інвестиції. На додаток до цього, різке скорочення обсягів грошових переказів може погіршити спад в економіці регіону. Тривала рецесія може негативно позначитися на фінансовому секторі країн регіону і посилити ризик фінансової нестабільності. Тривале погіршення настрою інвесторів може стати причиною істотного скорочення обсягів прямих іноземних інвестицій. Ще одним фактором ризику, здатним погіршити прогнози по регіону, погодні умови, що склалися в ньому, в тому числі вплив засухи на економіки країн Східної Європи та Західних Балкан [38].

Економічні умови в Латинській Америці та Карибському басейні різко погіршились оскільки наслідки пандемії COVID-19 відбилися на всіх країнах регіону. Спалахи в регіоні все ще є, останнім часом швидко поширюються, і економічні наслідки загальнодержавного закриття бізнесу та обмеження мобільності були раптовими та важкими. Різке падіння світових цін на товари спричинило погіршення ситуації для більшості країн та галузей регіону, особливо для галузі видобутку нафти та виробників газу. Фінансові умови погіршились, великі економіки відчувають різкий відтік капіталу, премії за ризик на ринках державних облігацій стали значно вищі в регіоні, ніж на початку 2020 року. Різке уповільнення економіки США та Китаю порушило ланцюжки поставок для Мексики, Бразилії та Росії, що спричинило різке падіння експорту товарів з таких економік, як Чилі та Перу. Скорочення економіки США негативно впливає на Центральну Америку через канали торгівлі та грошових переказів. Спад розвитку туристичної галузі, від якої сильно залежать країни Карибського басейну та Мексика, також мав негативні наслідки. Реакція грошово-кредитної політики включала забезпечення ліквідності, послаблення вимог до резервів для банків, зниження процентних ставок, встановлення свопів на контракти в доларах США, втручання на валютний ринок та програми придбання активів. Численні країни оголосили про пакети податкових стимулів. Які включали соціальну допомогу, підтримку малого бізнесу, додаткові витрати на охорону здоров'я, відстрочення податкових термінів, а також призупинення сплати позик та комунальних

послуг. Численні внутрішні та зовнішні потрясіння, що виникають внаслідок пандемії, впливають на скорочення активності регіону на 7,2% у 2020 році. Це буде набагато глибший спад, ніж той, що стався під час світової фінансової кризи у 2008-2009 рр. та боргової кризи в Латинській Америці 1980-х рр. Прогнози передбачають спад економічної активності. За цим сценарієм нормалізація внутрішніх та глобальних умов дозволить регіональному зростанню відновитись до 2,8% у 2021 році.

Прогнозується, що розвиток економіки Бразилії в цьому році скоротиться на 8% через блокування, падіння інвестицій та нестабільну глобальну ситуацію цін на товари. Економіка Мексики, вражена жорсткими умовами фінансування, спадом цін на нафту, зупинкою туристичної галузі та обмеження мобільності, за прогнозами, скоротиться на 7,5%. Економічна активність в Аргентині за прогнозами зменшиться на 7,3% у 2020 році, що буде результатом, суворих заходів щодо пом'якшення наслідків пандемії, зниження зовнішнього попиту та наслідком становища невизначеності, пов'язаного з постійними переговорами про борг.

Щодо економіки країн Центральної Америки, то за прогнозами, в цьому році вона скоротиться на 3,6%, через обмеження мобільності, зменшення цін на грошових переказів та обсягів туризму, а також зниження сільськогосподарську продукцію. Очікується, що економіка Карибів скоротиться на 1,8% у 2020 р., і на 3,1%, за винятком Гайани, де офшорна нафтова промисловість стрімко розвивається. Субрегіон постраждає від падіння обсягів туризму та притоку грошових переказів. Інтенсифікація спалаху інфекції зробила негативний вплив на системи охорони здоров'я та стала руйнівною для країн зі скромними можливостями в галузі охорони здоров'я. Спалахи вірусу у великих економіках регіону можуть мати наслідки до поширення, і друга хвиля пандемії в країнах з розвиненою економікою матиме ще більш негативні наслідки для регіону. Широко розповсюджена неофіційність впроваджуваних заходів обмежить масштаби зусиль із соціальної допомоги, щоб пом'якшити економічний вплив пандемії. Недавній

прогрес регіону у боротьбі з бідністю та нерівністю може бути під загрозою. Різке зниження доходів може знову викликати минулорічну хвилю соціальних заворушень. Підвищення рівня державного боргу в 2020 році посилить вразливість до стресу у фінансовому секторі та може призвести до проблем із обслуговуванням боргу, оскільки процентні ставки піднімуться для відновлення, тоді як ослаблені грошові потоки можуть суттєво вплинути на корпоративні баланси. Споживчий попит на туризм, особисті послуги та розваги може повільно відновлюватися, а повне відновлення можливо тільки після повного згасання пандемії [39].

Пандемія COVID-19 та зусилля, спрямовані на її стримування, різко послабили короткочасну діяльність на Близькому Сході та в Північній Африці, тоді як підвищена несхильність інвесторів до ризику посилила нестабільність у фінансових умовах. Різке падіння світового попиту на нафту та експорт обмежило експорт для виробників нафти, що негативно позначилося не тільки на нафтових секторах. Вплив цих факторів ускладнюється кількома давніми структурними перешкодами для зростання. Активність серед країн-експортерів нафти загалом уповільнилася, оскільки різке падіння світового попиту на нафту сприяло різкому падінню цін на неї та як наслідок – зменшенням, або взагалі зривами поставок, пов'язаних з пандемією. Серед імпортерів нафти активність сповільнюється також у міру того, як туристична галузь пригальмувала свій розвиток, внаслідок закриття кордонів та обмежень переміщення через них, пов'язаних з пандемією, саме тому експорт різко впав на тлі різко ослабленого зовнішнього попиту. Інфляція, як правило, стримувалася у країнах Близького Сходу та в Північній Африці, що дало можливість великим економікам, таким як Єгипет, знижувати політичні ставки у відповідь на пандемію. Однак останнім часом на фінансовий сектор регіону негативно впливає широкомасштабна ерозія настроїв інвесторів до ринків, що розвиваються, та країн, що розвиваються, що відображається різким зниженням індексів власного капіталу.

Очікується, що економічна активність на Близькому Сході та в Північній Африці скоротиться на 4,2% через розвиток пандемії та скорочення обсягів операцій на ринку нафти. Цей прогноз значно нижчий за попередній прогноз зростання на + 2,4%, опублікований у січневих виданнях міжнародних організацій. Більше того, прогноз оточений високою невизначеністю. Падіння цін на нафту та спалахи COVID-19 негативно вплинули на експортерів нафти, тоді як імпортери нафти відчують наслідки слабкості в розвинених економіках та основних ринках, що розвиваються, пом'якшення, пов'язані із обмежувальними заходами, та очікування гальмування у туризмі.

Серед країн-експортерів нафти очікується скорочення активності на 5%, оскільки низькі ціни на нафту знижують активність, різке зниження прогнозованого зростання відносно прогнозу + 2%, опублікованого в січні. Очікується, що Іран продемонструє скорочення економіки на 5,3%, третій рік поспіль. У багатьох експортерів нафти зростання буде суттєво стримуватися політикою спрямованою на зменшення обсягів видобутку нафти. У країнах Ради співробітництва між країнами Перської затоки прогнозується падіння розвитку (-4,1%), також через низькі ціни на нафту та невизначеність, пов'язану із спалахами вірусу, яка ще більше впливає на нафтову активність. Прогнозні очікування падіння розвитку економік Алжиру (-6,4%) та Іраку (-9,7%) також в наслідок низьких цін на нафту та структурної вразливості. Фахівцями очікується, що економічна активність імпортерів нафти в 2020 році скоротиться на 0,8%, оскільки туризм занепадає, а перспективи відновлення експорту згасають. Цей прогноз також передбачає помітне зниження рівня порівняно з попереднім прогнозом (до значного поширення пандемії), опублікованим у січні, який передбачав зростання + 4,4%. Очікується, що інвестиції будуть слабкими на тлі низької глобальної та внутрішньої довіри, тоді як активність споживання буде обмежена за допомогою заходів пом'якшення наслідків пандемії. Високий рівень державного боргу ще більше ускладнює проблеми зростання, з якими стикаються імпортери нафти. Подальший прогрес у проведенні структурних реформ у регіоні може сприяти

зменшенню короткострокової вразливості підвищення середньострокових перспектив зростання. Очікується, що структурні програми в таких економіках, як Єгипет, та програми диверсифікації, стимулюватимуть реформи, що сприятиме зростанню.

Іран серед країн регіону пережив найбільшу кількість зареєстрованих випадків COVID-19, подібні спалахи в інших економіках можуть нанести широкий збиток виробництву та послугам на додаток до кількості людських жертв. Багато регіональних економік, особливо за межами країн ПСА, погано підготовлені для реагування на ескалацію пандемії через слабкі фіскальні позиції та слабку систему охорони здоров'я. Негативні наслідки в економіках таких основних торгових партнерів, як Євразія та Китай, вже є значними і можуть посилитися. Падіння цін на нафту та невизначеність щодо їхнього майбутнього рівня є важливим ризиком для короткострокових перспектив регіону. Постійно низькі ціни на нафту погіршать і без того слабкий фіскальний простір та стримуватимуть інвестиційну діяльність. Крім того, пов'язані з конфліктом ризики в регіоні залишаються високими. Окремо, темпи реформ, особливо в малих економіках, що імпортують нафту, можуть бути додатково порушені політичними викликами [40].

Не можна без уваги залишити питання, що стосується серйозних збитків для ринку праці. Різке зниження активності завдало руйнівного удару по світовому ринку праці. Деякі країни (особливо в Європі) змогли обмежити його наслідки за допомогою ефективних програм короткострокової зайнятості. Проте, за даними Міжнародної організації праці, глобальне скорочення тривалості робочого часу в першому кварталі 2020 року, в порівнянні четвертим кварталом 2019 року, було еквівалентно втрати 130 млн. штатних робочих місць. Зниження в другому кварталі 2020 року, ймовірно, буде еквівалентно більш ніж 300 млн. штатних робочих місць. У країнах, де відновлюється економічна діяльність, рівень активності, можливо, пройшов нижню точку в квітні, про що свідчить, наприклад, травневий доповідь про зайнятість в США, де працівники, що знаходилися в вимушеній неоплачуваній

відпустці, повертаються на роботу в деяких секторах, в найбільшою мірою які постраждали внаслідок введення самоізоляції.

Збиток для ринку праці був особливо серйозним для низько-кваліфікованих працівників, які не мають можливості працювати з дому. Скорочення доходів також, мабуть, нерівномірно розподілялося між жінками і чоловіками: в деяких країнах, що відносяться до груп з більш низькими доходами, жінки постраждали більшою мірою. За оцінкою Міжнародної організації праці, криза в значній мірі торкнувся майже 80 відсотків із приблизно 2 млрд працівників, зайнятих у неформальному секторі, у всьому світі.

2.2. Оцінка впливу геополітичних, технологічних та екологічних детермінант на розвиток світової економіки

Як вже було зазначено у п 1.2. даної роботи, до детермінант, що впливають на розвиток світової економіки в загальному вигляді можна віднести економічні, геополітичні, екологічні, соціальні та технологічні.

В принципі їх можна корелювати з глобальними ризиками, що впливають на розвиток світової спільноти. До речі, пандемія COVID-19, яка спричинила величезний негативний вплив на розвиток світової економіки була зазначена серед глобальних імовірних ризиків, але за прогнозами не було високої вірогідності її настання порівняно з іншими подіями.

Тому доцільно оцінити можливий вплив та передумови настання інших можливих детермінант, які не можна не брати до уваги. Світ не може не зважати на такі важливі детермінанти, як геополітична та гео економічна невизначеність. Також важливими залишаються такі ключові питання, як економіка, навколишнє середовище, технології та охорона здоров'я, з яких зацікавлені сторони повинні знайти способи швидко і цілеспрямовано діяти в межах існуючого глобального ландшафту.

По-перше, в межах даного дослідження зосередимо увагу на мега-детермінантах, які можуть включати в себе достатню кількість змістовних складових.

Мега-детермінанта **права та свободи**. Протягом наступних 15-20 років вплив громадян на розвиток подій значно зросте за рахунок зменшення числа самих бідних і знедолених членів суспільства при зростанні світового середнього класу. Підвищиться рівень освіти і медичних послуг. Зростання середнього класу позначає структурне зрушення: переважна частина населення світу не буде жити в злиднях; середній клас стане найбільш важливим соціальним і економічним актором в більшій кількості країн. Збільшення впливу громадянського суспільства - це найбільш важлива мегатенденція, тому що вона одночасно є причиною і наслідком практично всіх інших мегатенденцій, включаючи розширення глобальної економіки, швидке зростання країн, що розвиваються і повсюдне використання нових технологій в сфері комунікацій та виробництва. З одного боку, ми бачимо потенціал більшої особистої ініціативи як ключа до вирішення зростаючих глобальних проблем протягом наступних 15-20 років. З іншого боку, при такому структурному зсуві, окремі люди і невеликі групи легше отримають доступ до руйнівних і смертоносних технологій. Зокрема, до комп'ютерних засобів ураження, до високотехнологічної і біологічної зброї. Це дозволить здійснювати великомасштабні акти тероризму, наділить невеликі групи здатністю, що раніше знаходилася в виключній монополії держави. До того ж останні події політичних відносин між країнами, свідчать, що розвинені країни почали чинити опір країнам, що розвиваються, закриваючи кордони для вільного переміщення товарів та капіталу (торговельні війни), стримуючи тим самим їх розвиток.

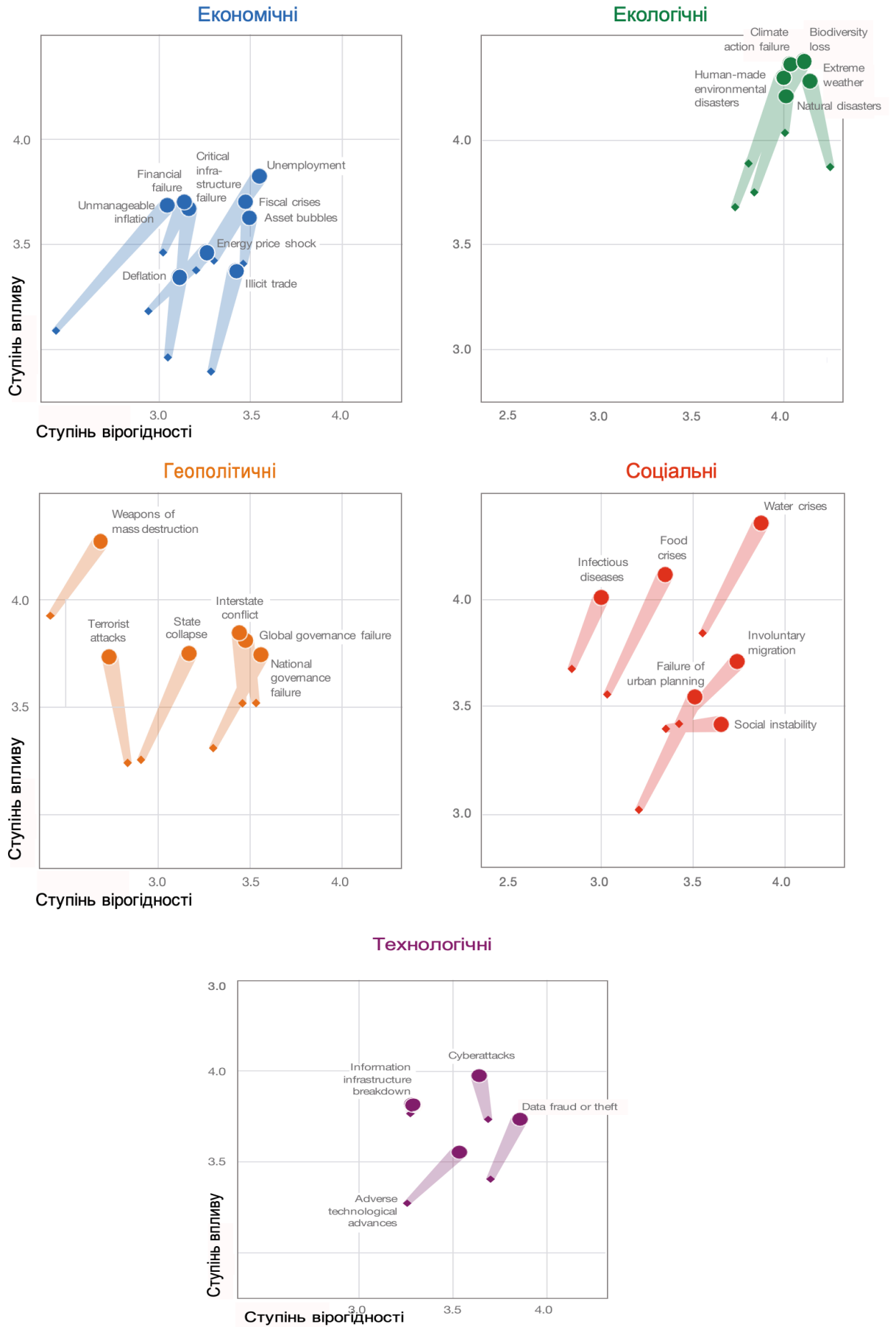
Мега-детермінанта **розсіювання впливу**. Дифузія впливу країн до 2030 року буде мати найдраматичніші наслідки. Азія перевершить по потужності Північну Америку і Європу разом узятих - по зростанню ВВП, за обсягом населення, за видатками на оборону і технологічним інвестиціям. Можливо,

Китай буде представляти собою найбільшу економіку і обжене США незадовго до 2030 року [41]. В умовах структурних зрушень здоров'я глобальної економіки буде в значній мірі пов'язано зі станом світу, що розвивається - в більшій мірі, ніж це традиційно пов'язане з економічним становищем Заходу. Крім Китаю, Індії і Бразилії на розвиток глобальної економіки значно впливатимуть такі регіональні гравці, як Колумбія, Індонезія, Нігерія, ПАР і Туреччина. У той же час економіки Європи, Японії і Росії, швидше за все, будуть переживати поступовий спад. Зміни в національних структурах влади, можливо, затьмарять ще більш фундаментальне зрушення в самій природі влади. Завдяки комунікаційним технологіям влада зміщуватиметься у бік багатогранних і некерованих мереж, які стануть впливати на рішення урядів та світової спільноти. Країни, навіть з максимальними показниками ВВП, обсягом населення і т. ін., не зможуть нарощувати свій глобальний вплив, поки не навчаться діяти всередині мереж і коаліцій багатопольярного світу.

Мега-детермінанта **демографічна ситуація**. Ми вважаємо, що в світі 2030 року населення складе майже 8,3 мільярда осіб проти 7,1 мільярда в 2012 році. Можна позначити чотири демографічних тенденції, при цьому практично не враховуючи економічні, політичні умови країн і їх взаємини з іншими державами. Ось ці тенденції. Старіння - структурне зрушення, характерне як для Заходу, так і для країн, які найбільш швидко розвиваються. Зменшення кількості молодих спільнот і держав. Міграція, яка стане гострою проблемою міжнародного співробітництва. Зростаюча урбанізація - ще одне структурне зрушення, яке сприяє економічному зростанню, але створює проблеми з продовольчими та водними ресурсами. У старіючих країнах з'являться проблеми з підтриманням рівня добробуту. Потреба у кваліфікованій і некваліфікованій праці сприятиме глобальній міграції. Завдяки швидкій урбанізації, обсяг міських будівель для житла, офісів і надання транспортних послуг в наступні сорок років може практично зрівнятися з усім обсягом таких споруд за всю світову історію будівництва.

Мега-детермінанта **зростаюча нестача продуктів харчування, води і енергоресурсів**. В результаті зростання світового населення і збільшення середнього класу потреби в продуктах харчування, воді і енергії зростуть приблизно на 35, 40 і 50 відсотків відповідно. Зміни клімату погіршать перспективу доступності цих життєво важливих ресурсів. Аналіз зміни клімату показує, що зросте контрастність існуючих погодних умов - збільшиться кількість опадів в зонах вологості, стане, більш засушливо в зонах з низьким рівнем річних опадів. Основні зміни в кількості опадів відбудуться на Близькому Сході і в Північній Африці, а також на заході Центральної Азії, на півдні Європи, в Південній Африці та на південному заході США. Це зовсім не означає, що ми рухаємося в бік голодуючого світу. Але політичні керівники та їх партнери з приватного сектора повинні працювати на випередження, щоб уникнути подібного майбутнього. Так, багато країн не мають засобів, достатніх для того, щоб уникнути браку продуктів харчування або води без масової допомоги з боку третіх держав. Неможливо усунути проблему, що нависла над суспільством, без впливу на рівень споживання продуктів і послуг, на використання ресурсів. Наприклад, сільське господарство, залежить від доступності джерел води і якості добрив. Гідроенергетика є потужним джерелом енергії для деяких регіонів. Але, в той же час, використання альтернативних джерел енергії, до яких належать різні види біопалива, за прогнозами можуть спровокувати дефіцит продуктів харчування. Розвиток ситуації, таким чином, може привести і до продуктивної співпраці, і до вкрай не вигідних компромісів. Наприклад, сільське господарство Африки, для уникнення дефіциту продуктів, потребує кардинальних змін. Адже на відміну від Азії і Південної Америки, які досягли помітних успіхів у виробництві сільськогосподарської продукції на душу населення, Африка тільки недавно повернулася на рівень 1970-х років [41].

З огляду на мега детермінанти можна виділити наступні основні за ступенем та вірогідністю впливу (рис 2.1.)

Рис 2.1. Ступінь та вірогідність впливу глобальних детермінант на розвиток світової економіки.

Геополітична нестабільність. Національна політика багатьох країн свідчить про сильні розбіжності в поєднанні з усе більш нестабільними міжнародними відносинами. Ця волатильність, швидше за все, збережеться.

Підтвердженням зменшення ступеню відкритості економік є уповільнення темпів зростання відкритості економік. У 2017 р. урядами держав було впроваджено 240 нових змін в умови торгівлі, проти 27 діючих у 2016 році. А в 2018 році в дію було впроваджено вже 332 додаткові торговельні обмеження, що стосуються, скорочення субсидій та введення нових тарифних обмежень [42].

За останні роки Сполучені Штати вийшли з транс тихоокеанського партнерства і ввели в дію багато обмежень на митних зборів на ввезення сталі, алюмінію та широкого асортименту інших китайських товарів. У 2018 році проти Китаю було запроваджено 426 обмежувальних заходів проти 304 у 2017 році [43]. США є лідерами за кількістю введених обмежувальних заходів проти КНР.

Економічні проблеми. У міру зростання економічних конфронтацій між державами глобальна економіка демонструє все більше ознак уповільнення.

Важливою складовою економічної детермінанти впливу на світову економіку, є дисбаланс між обсягами світової торгівлі товарами та послугами. За останні 12 років світова торгівля послугами зростала швидшими темпами, ніж світова торгівля товарами. Торгівля в деяких секторах послуг, до 2020 року зростала втричі швидше, за торгівлю товарами. Незважаючи на те, що у 2017 р. обсяг світової торгівлі послугами склав 5,1 трлн. дол. США, проти 17,3 трлн. дол. США світової торгівлі товарами, реально, ця різниця була в багато разів меншою, через те, що національні системи обліку не враховують деякі види сучасних послуг (маркетинг, дизайн, та ін.), які потрібні для виробництва певних категорій товарів та враховано у їх кінцевій вартості.

Клімат. Слабкі міжнародні угоди суперечать зростаючій залученості суспільства в питання зміни клімату. Громадський тиск на уряд на тлі безлічі природних катастроф зробить 2020 рік поворотним для прискорення процесів,

спрямованих на значне скорочення викидів і збільшення інвестицій в цю сферу.

Зменшення природного біорізноманіття. Багато екосистем знаходяться в стані занепаду або схильні до ризику зникнення. Втрата біорізноманіття матиме незворотні наслідки для суспільства, економіки та здоров'я планети.

Наслідки цифрової фрагментації. Системи охорони здоров'я піддаються новому тиску. Системи охорони здоров'я по всьому світу ризикують стати непридатними для використання. Геополітична і гео економічна невизначеність, включаючи можливість фрагментації кіберпростору, несуть в собі загрозу перешкоджання реалізації всього потенціалу технологій наступних поколінь.

Нові фактори уразливості, що виникають в результаті зміни соціальних, екологічних, демографічних та технологічних моделей, загрожують нівелювати значні досягнення в області добробуту і процвітання, які системи охорони здоров'я підтримували в минулому столітті.

У 2019 р. штучний інтелект утримував перше місце в загальному рейтингу трендів, вперше зайнявши його в 2018 році. Починаючи з 2014 року технології штучного інтелекту показують впевнене зростання (без різких стрибків і падінь) за всіма складовими в середньому на 30% в рік. Саме тому технології можна вважати однією з найважливіших детермінант розвитку глобальної економіки, яка опосередковано збільшила свій вплив через пандемію, що захопила світ у 2020 році.

Серед широкого кола технологій штучного інтелекту можна виділити кілька перспективних:

Federated learning (середньорічний темп зростання 202%) – метод машинного навчання, який навчає алгоритм на декількох децентралізованих периферійних пристроях або серверах, що містять локальні вибірки даних, без обміну ними. У 2019 р. співтовариство розробників «OpenMined» випустили першу платформу федеративного навчання з відкритим вихідним кодом.

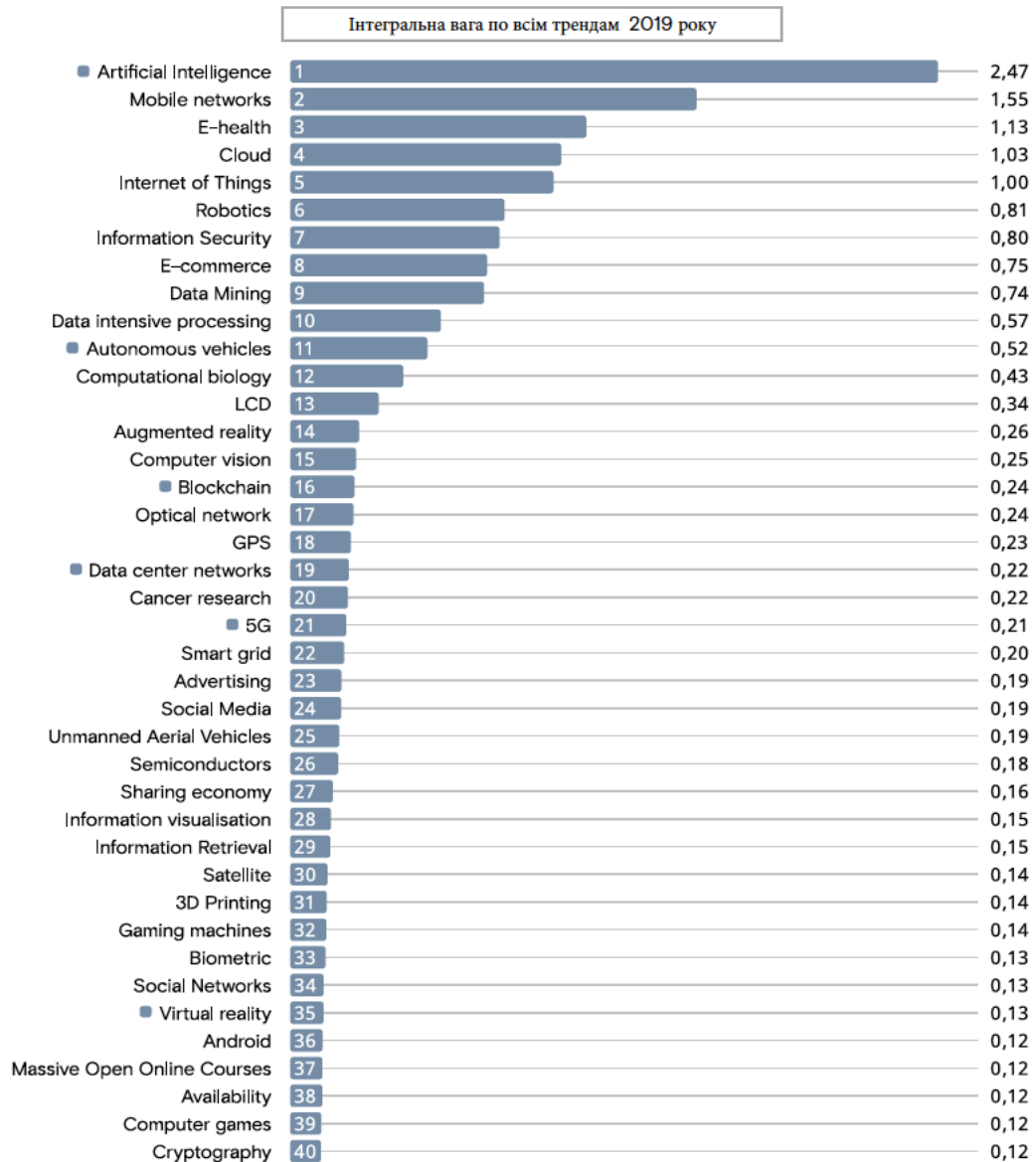
Unsupervised machine learning (середньо-річний темп зростання 101%) - тип машинного навчання (навчання без вчителя), який шукає не виявлені раніше шаблони в наборі даних без раніше існуючих міток і з мінімальним людським наглядом.

Neural architecture search (середньорічний темп зростання 287%) - автоматизація навчання нейронних мереж з мінімальною участю людини.

Machine reading comprehension (середньо-річний темп зростання 184%) - алгоритми машинного читання, здатні читати і розуміти текст, а також відповідати на питання по ньому.

У своєму недавньому дослідженні співробітники Массачусетського технологічного інституту прийшли до висновку, що подальший розвиток технологій штучного інтелекту у великій мірі залежить від обчислювальних потужностей і наближається до своєї межі. Поява квантового комп'ютеру могла б стати вирішенням даної проблеми. Починаючи з 2015 року в наукових публікаціях з'являється термін quantum machine learning (Використання квантових комп'ютерів для аналізу даних за допомогою машинного навчання): одна публікація в 2015 році і вже 23 публікації в 2019. Оцінка близькості трендів підтверджує «Зацікавленість» штучного інтелекту в появі квантового комп'ютеру – кожна 15-а наукова стаття по Квантовим технологіям містить відсилання на штучний інтелект.

Загальний рейтинг трендів заснований на інтегральній оцінці найбільш значущих джерел (розміру інвестицій, кількості наукових публікацій, патентів) і відображає важливість і значимість напрямків технологічного розвитку підприємств, галузей і країн, а також дозволяє порівняти різні тренди між собою. На основі цього звіту можна робити висновки про перспективні напрямки розвитку в нові технології.

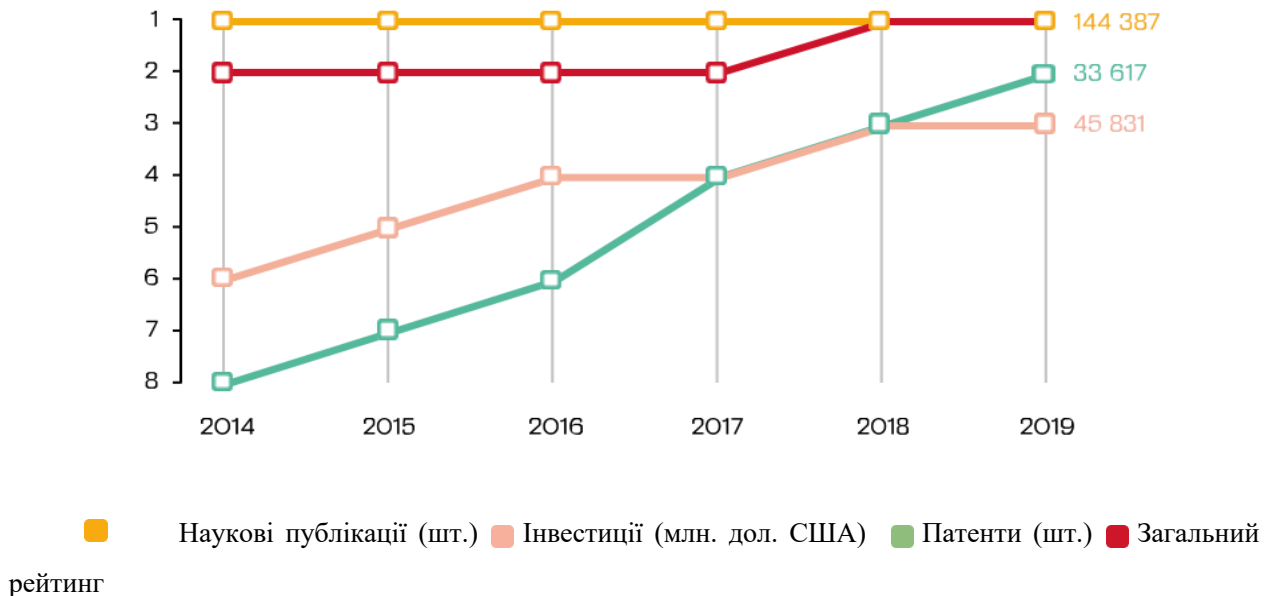

Рис 2. 2. Загальний рейтинг трендів заснований на інтегральній оцінці (розміру інвестицій, кількості наукових публікацій, патентів)

Другий рік поспіль, як вже зазначалося, технології штучного інтелекту займають 1-е місце в загальному рейтингу – властивість машин, комп'ютерних програм і систем виконувати інтелектуальні та творчі функції людини, самостійно знаходити способи вирішення завдань, вміти робити висновки і приймати рішення, на порядок збільшивши відрив від мобільних мереж. У 2019 році непогане зростання показали хмарні технології, піднявшись з 10-го

на 4-е місце, і технології доповненої реальності, піднявшись з 24-го на 14-е місце загального рейтингу (рис 2.2.).

Динаміка основних складових його інтегрального показника за трендом «Штучний інтелект» розвитку наведена на рис 2.3.

Рис 2.3. Динаміка складових інтегрального показника за трендом «Штучний інтелект»

У загальному рейтингу квантові технології піднялися з 61-го на 55-е місце (+6 пунктів). У 2019 році, згідно тренду спостерігалось зростання за всіма складовими, але найвагомніше було за інвестиціями. Загальна сума інвестицій у розвиток технологій штучного інтелекту за 2019 рік склала 474 млн. дол. США. Найбільша угода – інвестиції в створення квантового комп'ютеру від компанії «PsiQuantum».

Таблиця 2.3.

Країни лідери за складовою розвитку «Штучний інтелект», 2019 р.

	США	Індія	Китай	Росія
Наукові публікації (шт.)	31930	20622	67538	3174
Патенти (шт.)	10224	157	7070	91
Інвестиції (млн. дол. США)	30027	863	650	14

Зростання інвестиційної активності може бути пов'язано з очікуваним в найближчому майбутньому досягненням квантової переваги – коли квантовий комп'ютер зможе виробляти обчислення, недоступні для класичного. Лідерами з інвестицій в квантові технології за останні 5 років стали США (650 млн. дол. США), Канада (329 млн. дол. США), Англія (129 млн. дол. США), Японія (39 млн. дол. США) і Австралія (33 млн. дол. США). Світовим лідером за кількістю наукових публікацій є Китай (приблизно 11 тис. публікацій починаючи з 2014 року, в США - 7,2 тис.).

У 2019 року в ТОП-15 трендів не увійшов «Blockchain» - за підсумками року він опустився на 2 пункти: з 14-го на 16-е місце. Падіння інвестицій п розвитку технологій «Blockchain» говорить про спад хайпа і зниженні спекуляцій навколо технології, а зростання за складовими «наукові публікації» і «патенти» свідчить про те, що технологія стає масовою, проникає в усі галузі (на даний час, найбільше впроваджень в фінансах і логістиці). Починаючи з 2018 року сервіс Blockchain-as-a-Service з'являється в продуктивних портфелях «IBM», «Microsoft», «Oracle», «Amazon», «Alibaba», «Tencent», «Baidu».

Сильне зростання в інвестиціях в 5G технології (+ 102% у порівнянні з 2018 роком) і спад патентної активності на 4% свідчать, про перехід технології 5G на етап комерційного застосування. Інвестори починають вкладатися в створення платформних сервісів на базі 5G: найбільша інвестиція (186 млн. дол. США) пов'язана з компанією «Cloudminds», що розробляє роботів, які працюють на мережах 5G. З року в рік технологія показує впевнене зростання по грантам (+ 81% з 2014 по 2019 рік).

Таблиця 2.4.

Країни лідери за складовою розвитку «5G», 2019 р.

	США	Китай	Південна Корея
Наукові публікації (шт.)	2063	5642	902
Патенти (шт.)	3461	1743	1731
Інвестиції (млн. дол. США)	215	16	0

Слід зазначити, що У 2019 спостерігався спад патентної активності на 18%, при стабільному зростанні з 2014 по 2018 рік у середньому на 10% щорічно. Протягом останніх трьох років в четвірці лідерів по патентній активності перебувають: «Mobile networks», «Artificial Intelligence», «Internet of Things», «LCD». Абсолютний лідер Китай: йому належить більше половини всіх патентів з ІКТ.

Останні 5 років глобальне лідерство за вкладом в розвиток цифровізації планомірно захоплював Китай. У 2015 році він вийшов на перше місце, і з тих пір темпи зростання в порівнянні з США, які займають друге місце, тільки зростають. Китай продовжує нарощувати відрив за кількістю патентів і наукових публікацій. США впевнено лідирують за обсягом інвестицій [44].

Що стосується екологічної детермінанти впливу, на розвиток світової економіки, то за даними Всесвітньої метеорологічної організації (ВМО), явні ознаки і наслідки зміни клімату - такі як підвищення рівня моря, танення льодів і екстремальні явища погоди - посилилися в період з 2015 по 2019 рік, який стане найтеплішим п'ятирічним періодом в історії спостережень. Концентрації парникових газів в атмосфері також підвищилися до рекордних рівнів, зафіксувавши тим самим збереження тенденції до потепління протягом життя прийдешніх поколінь.

У доповіді ВМО про концентрації парникових газів відзначено, що в період з 2015 по 2019 рік спостерігалось постійне зростання рівнів діоксиду вуглецю (CO₂) та інших основних парникових газів в атмосфері до нових рекордних значень, причому темпи зростання рівнів CO₂ майже на 20% перевищують темпи зростання в попередні п'ять років. CO₂ залишається в атмосфері століттями, а в океані - ще довше. Попередні дані, отримані з групи станцій спостережень за парниковими газами в 2019 році, показують, що глобальні концентрації CO₂ можуть досягти, або навіть перевищити, 410 частин на мільйон до кінця 2019 року [45].

Варто зазначити, що екстремальні погодні явища вже третій рік поспіль названо основними світовими загрозами. Більше 90% природних стихійних

лих пов'язані з погодою. Переважаючі стихійні лиха - шторми і паводки, також призводять до найвищих економічних втрат. Хвилі тепла і засуха призводять до людських жертв, посилення лісових пожеж і втрати врожаю.

Хвилі тепла, які стали найбільш смертельно небезпечними метеорологічними явищами в 2015-2019 роках, зачепили всі континенти і привели до безлічі нових температурних рекордів. Згідно з доповіддю, майже в кожному дослідженні значних хвиль тепла з 2015 року було виявлено явні підтвердження зміни клімату.

Найбільші економічні втрати були пов'язані з тропічними циклонами. Сезон ураганів в Атлантиці 2017 року став одним з найбільш руйнівних в історії, коли збиток на суму більш ніж 125 млрд. дол. США було завдано лише одним ураганом Харві. В Індійському океані в березні і квітні 2019 року два безпрецедентні і руйнівні тропічні циклони слідували один за іншим та обрушилися на Мозамбік.

Таким чином, справедливо зазначити, що з огляду на те що глобальний економічний розвиток відбувається під впливом багатьох детермінант, які дуже різні за своєю природою походження та як наслідок мають комплексні багатогранні характеристики, їх обов'язково потрібно враховувати під час прогнозування подальших темпів розвитку світової економіки. При цьому, актуальним залишається завдання дослідження, визначення, передбачення неминучих негативних явищ, що впливають на розвиток глобальної економіки та розробки заходів, щодо їх попередження та пом'якшення.

2.3. Оцінка впливу економічних та соціальних детермінант на розвиток світової економіки

Світова економіка, напевно, буде як і раніше залежати від регіональних і національних економік, де спостерігається значна різниця в швидкостях розвитку. Ці диспропорції особливо стали помітні після глобальної фінансової кризи 2008 року. Різність в швидкостях розвитку регіональних економік

загострюють світові дисбаланси і створюють значні перешкоди в діяльності урядів і міжнародних структур. Ключове питання полягає в тому, чи призведуть такі диспропорції до світового розпаду і колапсу, або численні центри зростання, що розвиваються, зможуть забезпечити стійкість глобальної економіки? Її нестабільність може викликати і відсутність сильного центру економічної міцності. Деякі експерти порівнюють сьогоднішній відносний спад економічної потужності США з ситуацією кінця XIX століття, коли економічне домінування одного гравця, Британії, призвело до багатополарності світу. Повернення до темпів зростання 2008 року і попередньої моделі швидкої глобалізації малоімовірно, принаймні, протягом наступного десятиліття. Для країн «Великої сімки», починаючи з 1980 року, загальний нефінансовий борг, накопичуючись протягом усього періоду, збільшився до 300 відсотків ВВП. Історичні дослідження показують, що рецесії пов'язані з фінансовими кризами, як правило, глибше, а подальше відновлення займає в два рази більше часу, ніж зазвичай. Більшість західних економік, за винятком, наприклад, США, Австралії та Південної Кореї, тільки починають процес скорочення свого боргу. Попередні епізоди зайняли майже десять років. Не можна виключати імовірність наступних світових економічних криз. Глобальний інститут «McKinsey» розрахував, що потенційно вихід занадто самостійної Греції з Єврозони може призвести до збитку, який буде в вісім разів більшим за банкрутства компанії «Lehman Brothers». Незалежно від того, яке рішення буде згодом прийнято, для відновлення стабільності Єврозони буде необхідний прогрес відразу на декількох напрямках. Навіть при цьому, буде потрібно, як мінімум, кілька років, на думку експертів, навіть ціле десятиліття, необхідне для відновлення стабільності. Сполучене Королівство поступово виходить з найбільшої в світі зони вільної торгівлі. А зростання націоналістичних настроїв загрожує тим, що аналогічна ситуація повториться в інших країнах об'єднання.

Попередні економічні кризи, наприклад, Велика депресія 1930-х років, відбувалися, коли основне населення Заходу було досить молодим, що стало

певним демографічним «бонусом» у період післявоєнного економічного буму. Сьогодні такого бонусу для відновлення країн Заходу не буде. Щоб компенсувати зниження рівня трудових ресурсів, доводиться сподіватися на зростання продуктивності праці. США в даному випадку знаходяться в більш вигідному становищі, тому що очікується, що тут обсяг робочої сили протягом наступного десятиліття збільшиться. Однак і в США знадобиться підвищення ефективності праці, щоб компенсувати відтік поступово старіючих робочих кадрів. Саме гостре питання полягає в тому, чи зможуть нові технології допомогти в підвищенні ефективності праці, щоб запобігти довгостроковому уповільненню темпів економічного зростання. Як ми вже відзначали, світові економічні перспективи в значній мірі залежать від ролі Сходу і Півдня. Держави, що розвиваються дають більш 50% світового економічного зростання і 40% інвестицій. Їх внесок у зростання глобальних інвестицій становить понад 70%. Зараз внесок Китаю в півтора рази більше обсягу вкладень США. Як показує модель Світового банку, що враховує майбутню економічну багатополлярність, Китай, незважаючи на невелике уповільнення економічного розвитку, буде забезпечувати понад третину світового зростання вже до 2025 року. Це набагато більше рівня будь якої іншої економіки. Внесок окремих країн та їх об'єднань в зростання світової економіки представлено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Внесок окремих країн та їх об'єднань в приріст світової економіки, 2019 р.

	Частка в світовому ВВП, %	Темпи приросту ВВП, %	Вклад в приріст ВВП, %	Частка в світовому ВВП, %
СВІТ	100,0	2,8	2,80	100,0
Розвинені країни	44,8	1,8	0,79	28,4
США	15,9	2,2	0,35	12,4
Японія	4,1	0,7	0,03	1,0
Зона Євро	12,5	1,3	0,16	5,9
ЄС	15,4	1,7	0,26	9,3
Німеччина	3,5	0,6	0,02	0,7
Франція	2,4	1,5	0,04	1,3
Італія	2,0	0,3	0,01	0,2
Великобританія	2,4	1,5	0,04	1,3

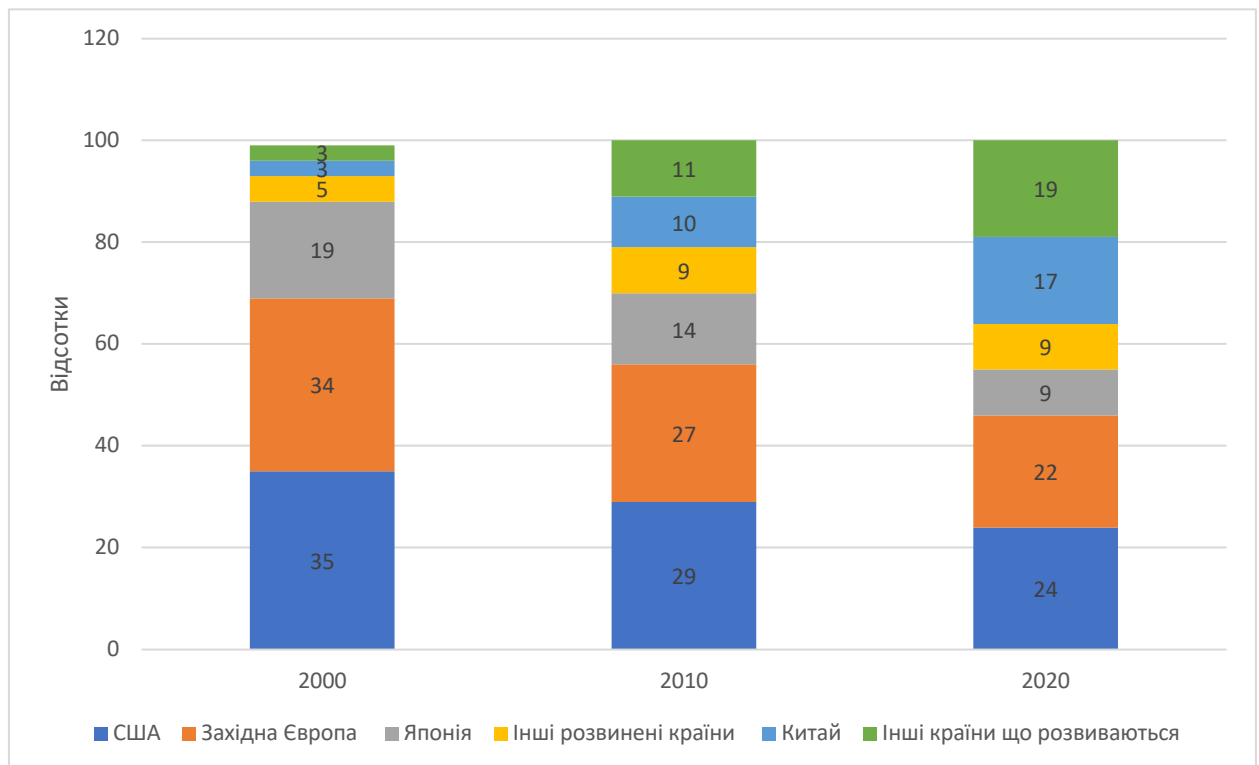
Розвинені країни, та країни з перехідною економікою	55,2	3,7	2,00	71,6
Країни, що розвиваються	47,9	3,8	1,80	64,4
КНР	17,4	6,1	1,03	36,8
Індія	7,1	4,2	0,29	10,5
Бразилія	2,4	1,1	0,03	1,0
Країни з перехідною економікою	7,3	4,6	0,33	11,8

Ринку, що розвивається необхідні: інфраструктура, житло, товари народного споживання, а також нові заводи та обладнання, що, в свою чергу, збільшує обсяг глобальних інвестицій до рівня, якого не спостерігалось вже протягом сорока років. Глобальні заощадження можуть не відповідати цьому підйому, в результаті чого зросте тиск на довгострокові процентні ставки. Незважаючи на зростаючу економічну міць, у країн, що розвиваються будуть власні проблеми. Особливо, ці проблеми проявляться в прагненні досягти швидкого економічного зростання. Зростання економіки Китаю склало, в середньому, 10% протягом останніх тридцяти років. До 2020 року його економіка, згідно приватним прогнозам, можливо, буде рости тільки на 5%. Уповільнення зростання означатиме тенденцію до зниження душевого доходу. Китай ризикує опинитися в пастці середнього доходу, коли дохід на душу населення не стане збільшуватися до рівня розвинених світових економік. Незважаючи на райдужні перспективи стати локомотивом зростання світової економіки, Китай, ймовірно, зіткнеться з деякими з великих перешкод на шляху досягнення цієї мети. Населення країни починає швидко старіти. Зараз в Китаї людей у віці 65 років і старше 8 відсотків. До 2030 року цей показник перевищить 16 відсотків. Тим часом, частка населення Китаю працездатного віку (15-65) недавно досягла 72 %, а до 2030 року знизиться приблизно до 68 %.

Індія зіткнулася з більшістю тих же проблем, які супроводжують швидке зростання в Китаї. Це значна соціальна нерівність між міським і сільським населенням, зростання нестачі таких ресурсів, як вода, а також необхідність

великих інвестицій в науку і технології, з тим, щоб збільшувати економічні показники на основі зростання доданої вартості.

Здоров'я глобальної економіки буде все більше і більше пов'язано з тим, як підуть справи в країнах, що розвиваються - навіть більше, ніж в державах Заходу. Світова економіка вже не залежить від американських споживачів, а спирається на зростання інвестицій країн, що розвиваються.

Рис. 2.4. Прогноз ВВП для окремих країн та ринків, що розвиваються [46]

Індія, на відміну від Китаю, залишиться відносно молодою країною, продовжуючи витягати дивіденди з демографічного «бонусу».

І Китай, і Індія дуже залежні від коливання цін на основні ресурси, від зростаючих наслідків зміни клімату. Азіатський банк розвитку в звіті за 2011 рік відзначав, що в руслі поточних тенденцій Азія до 2050 року буде залежати на 90 % від імпорту нафти. Швидка урбанізація також підвищує уразливість

азіатських країн. Щорічний приріст міського населення складає близько 44 мільйонів, і до 2025 року більшість населення Азії буде жити в містах.

В даний час щільність міського населення в багатьох містах Китаю і Індії (на відміну від Токіо, Сеула і Сінгапуру) знижується, що не заважає зростанню міст. Це збільшує кількість автомобілів, споживання енергії, витрати на комунальні та транспортні послуги. З урбанізацією зростає в геометричній прогресії потреба в продуктах харчування і воді. Азіатські міста уразливі перед несприятливими погодними умовами, пов'язаними зі зміною клімату. Все частіше шторму і повені руйнують нищі райони. Особливо часто страждають багато з прибережних міст: Калькутта, Мумбаї, Дакка, Гуанчжоу, Хошимін, Шанхай, Маніла, Бангкок, Рангун, Хайфон.

Сьогодні на менш ніж один мільярд осіб («золотий мільярд») доводиться три чверті світового споживання. Протягом наступних двох десятиліть піднімається середній клас в країнах, що розвиваються та може додати ще два мільярди таких споживачів. Це справжній вибух, що означає боротьбу за сировину і виробництво.

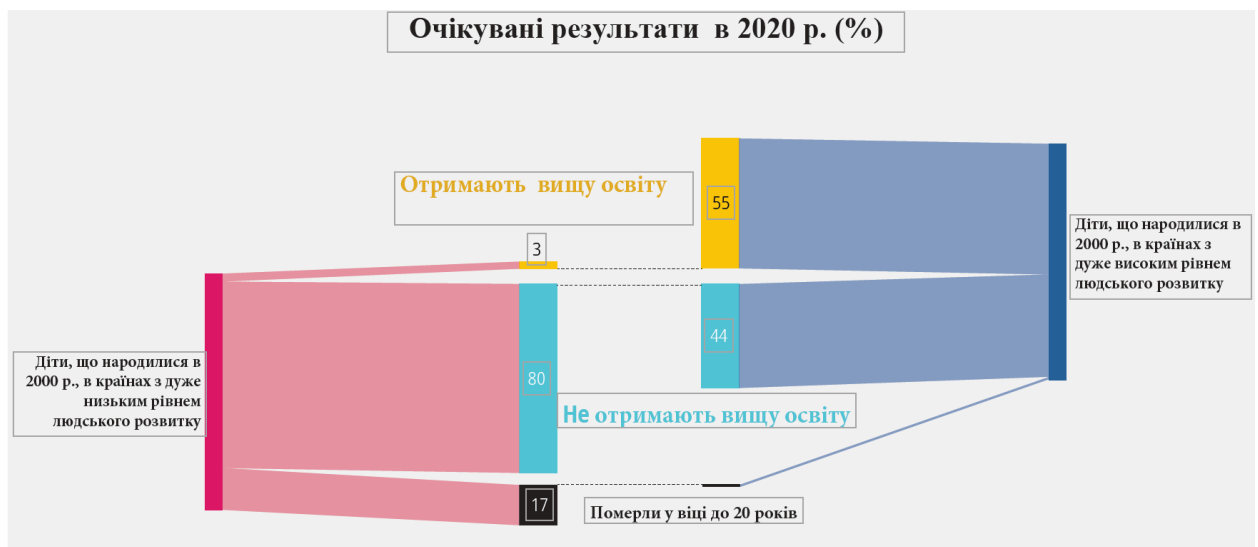
Щоб уникнути ескалації напруженості, ризиків зараження світової економіки меркантилізмом і протекціонізмом, необхідно будувати ефективне глобальне управління. Багатополярність збільшує такі ризики, тому що національні форми капіталізму вступають в суперечності з новими формами управління глобальною системою. Будь-які економічні збої в ключових країнах на зразок Китаю будуть стимулювати політичну нестабільність, що ускладнить відновлення економіки і обмежить можливості допомоги ззовні.

Існуюча інституційна структура, швидше за все, не витримає конфлікту між великими економічними гравцями. Незважаючи на зростаючу економічну інтеграцію в кінці XIX століття, Belle Epoque, паростки глобалізації були знищені Першою світовою війною і Великою депресією 1930-х років. Як прогнозується, в найближчі два десятиліття конфлікт за участю великих держав зовсім не виключений, але він майже напевно не підніметься до рівня світової війни за участю всіх великих держав. Нарешті, ми вважаємо, що

наступає епоха, хоча і більш тендітна і нестійка, ніж періоду до 2008 року, вона буде ґрунтуватися на активній підтримці нових можливостей. Як говорилося вище, можна спрогнозувати тиск меркантилізму і протекціонізму на сучасну глобалізацію, тиск, здатний її знищити. Особливо, в поєднанні зі зростанням політичної напруженості в відносинах з конкурентами і сусідами.

Необхідна підвищена увага рівності і відкритості. Повноправні громадяни будуть вимагати рівності, справедливості та відкритості. Авторитарні режими, експерти впевнені, зіткнуться зі зростанням тиску, коли громадяни зажадають від влади підзвітності, відкритості та участі громадян в економічному житті країн. Потужні інструменти державного впливу не допомагають владі в боротьбі з ліберальними настроями і вимогами відкритості. Сучасні уряди в цій боротьбі терпітимуть, скоріше за все, поразку. Зростаюча різниця в рівні доходів всередині країн та між країнами і регіонами була побічним ефектом швидкого економічного перетворення протягом останнього часу. У наступні 15-20 років деякі з цих розривів будуть скорочені за рахунок зростання середнього класу, хоча нерівність доходів у багатьох країнах, що розвиваються і розвинених країнах, як і раніше залишиться великою. Отримають розвиток й інші форми нерівності. По-перше, через зростання витрат на фінансування пенсій та виплат для догляду за старіючим населенням, молоде покоління Заходу буде переживати зростаюче почуття нерівності між поколіннями. По-друге, розшарування городян і селян, особливо швидко буде зростати в країнах, що розвиваються, оскільки мегаполіси стануть важливою рушійною силою регіонального та глобального розвитку. Вплив таких міст може поширюватися за межі країн, де вони розташовані. Ці, якщо можна так висловитися, міжнародні міста використовують можливості не тільки іншої частини країни, але і менш розвинених сусідніх регіонів. Зрозуміло, що в подібній ситуації регіони втратять значні ресурси розвитку. По-третє, буде зростати усвідомлення нерівності між різними суб'єктами суспільства, зокрема, між громадянами і міжнародними господарюючими суб'єктами. Подібну нерівність в суспільстві будуть пов'язувати з наслідками глобалізації,

тобто з консолідацією благ на вершині світового розподілу – будь то окремі особи, сім'ї або корпорації. Багато хто побоюється, що цей верхній, дуже мобільний, шар буде вільний від економічних, політичних і соціальних обмежень, які накладають на інших громадян географічні та соціальні умови. Тому актуальними стануть аспекти глобальної системи оподаткування, запобігання різкому дисбалансу в розподілі доходів, боротьби з корупцією в привілейованих шарах суспільства, усунення недоліків в управлінні економікою, які є наслідком офшорного «втечі» капіталів і роздутою комерційної таємниці.

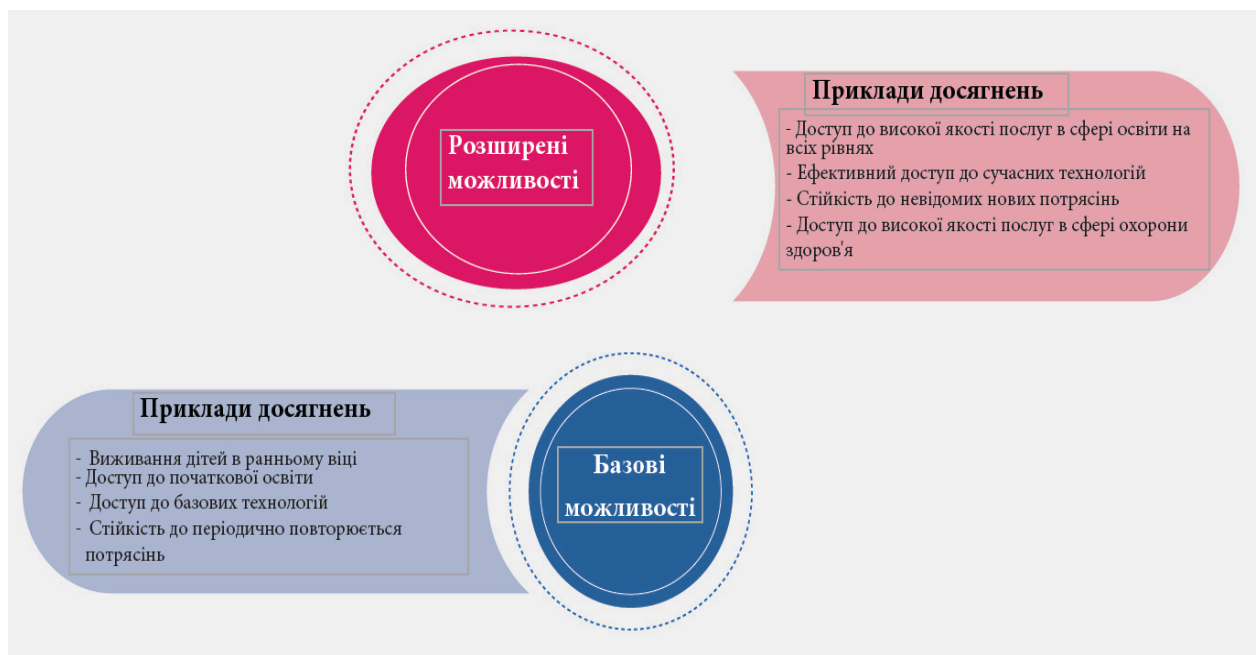
Рис. 2.5. Шляхи розвитку дітей, що народилися в 2000 році у країнах з різним рівнем економічного розвитку до 2020 р.

Коли дослідники ставили питання про те, про якого виду нерівності нам слід турбуватися в кінцевому рахунку дійшли згоди, що основними є саме можливості людини, іншими словами - свобода робити життєвий вибір. Можливості лежать в основі людського розвитку. Автори Доповіді про людський розвиток пішли тим самим шляхом і вивчають нерівність у можливостях [48].

Можливості змінюються відповідно до обставин, а також разом з цінностями, запитами, що змінюються і сподіваннями людей. Сьогодні недостатньо мати набір базових можливостей - тих, які пов'язані з відсутністю

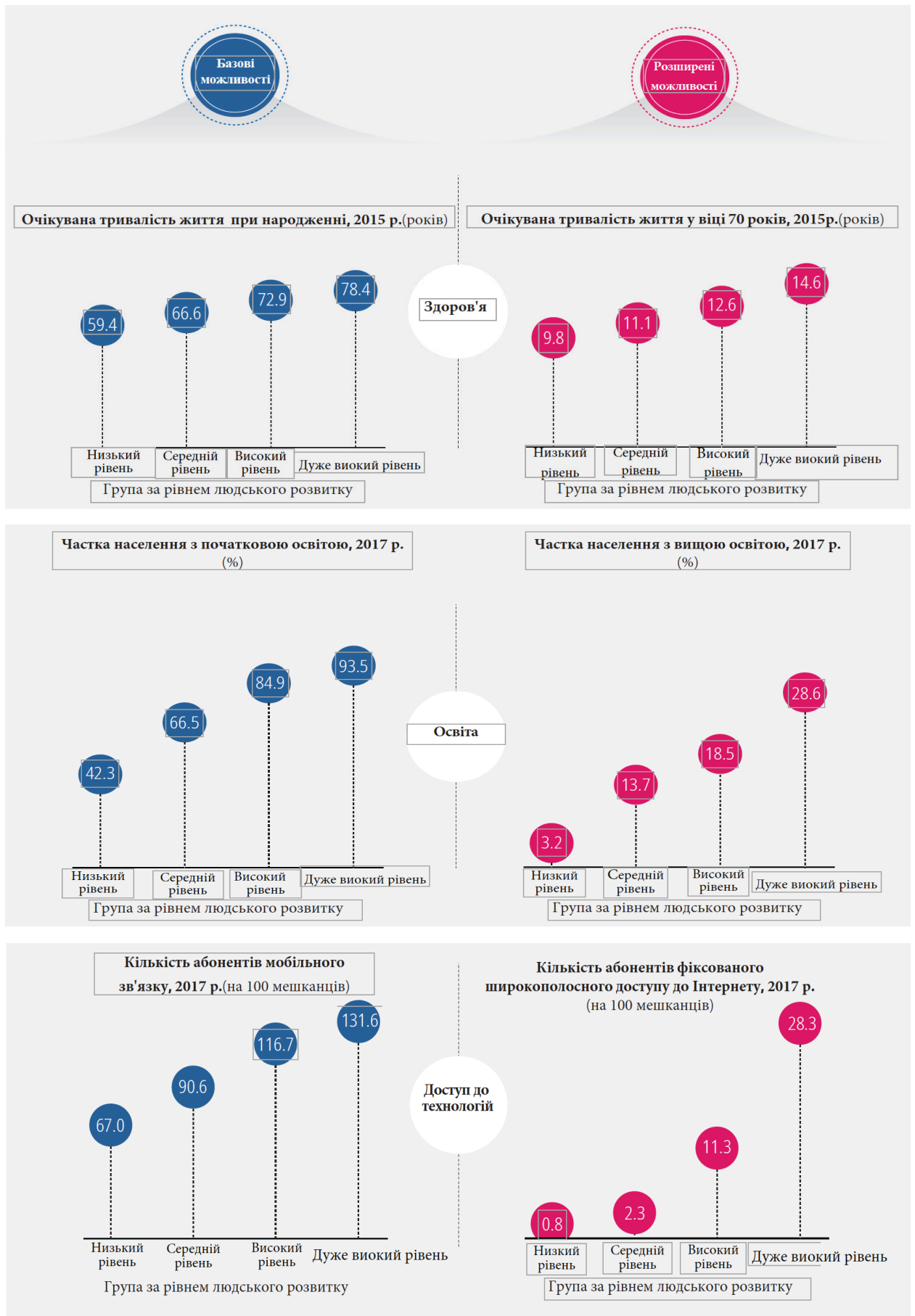
крайніх видів депривації. Розширені можливості стають вирішальним фактором для того, щоб люди могли самостійно вибирати свій життєвий шлях.

Розширені можливості дають людям більше свободи дій в житті. З огляду на, що деякі можливості купуються протягом життя людини, досягнення базового набору - наприклад, дожити до 5-річного віку або навчитися читати - забезпечує початкову основу для формування розширених можливостей на більш пізніх етапах життя (рисунок 2.6.).

Рис. 2.6. Класифікація базових та розширених можливостей.

У міру того як ми вступаємо в 2020-і роки, новий набір можливостей стає основним для життя в XXI столітті. Нерівність в цих розширених можливостях демонструє зовсім іншу динаміку в порівнянні з нерівністю в базових можливостях. Вони лежать в основі нового покоління проявів нерівності [49].

Рис. 2.7. Нерівність між країнами світу за базовими та розширеними можливостями

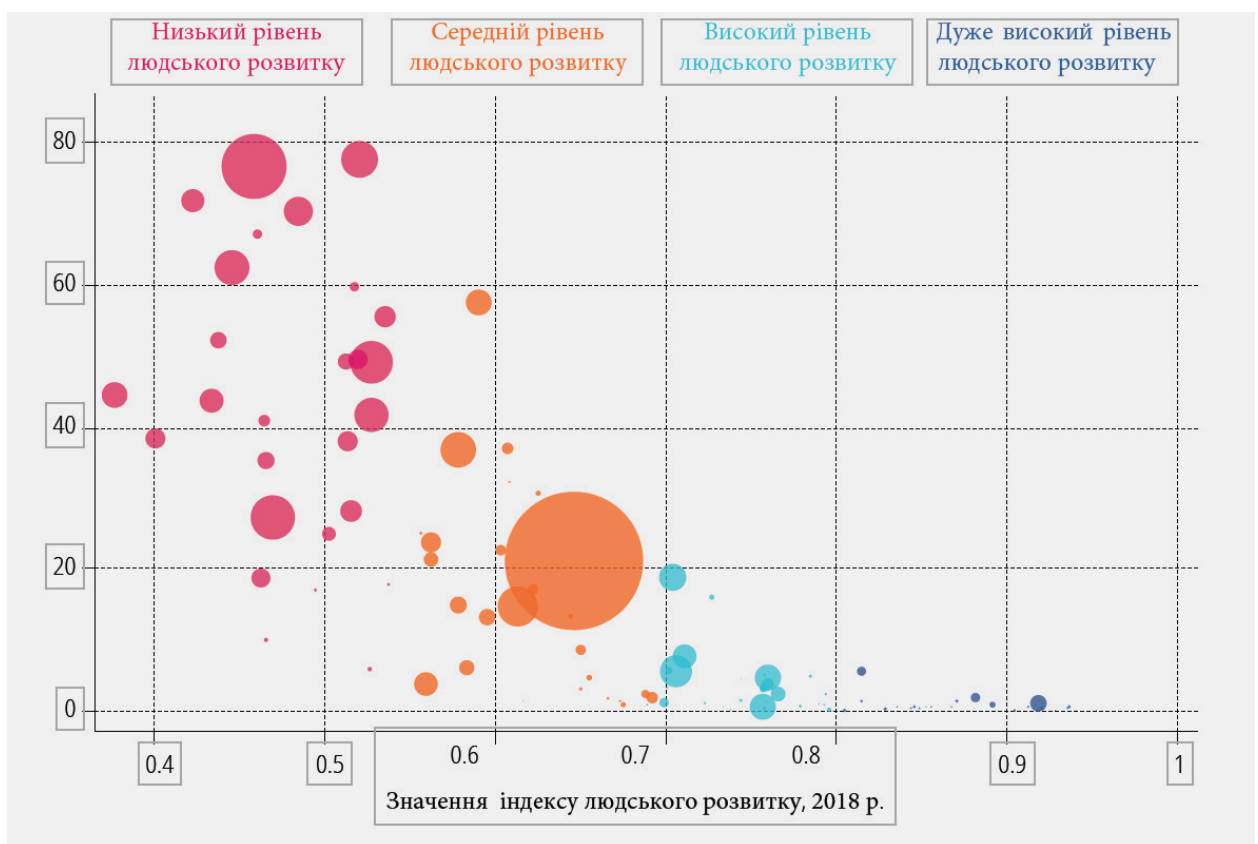
Незважаючи на значне скорочення, різниця в очікуваній тривалості життя при народженні між країнами з низьким і дуже високим рівнем людського розвитку, як і раніше становить 19 років. Відмінності в очікуваній тривалості життя існують в будь-якому віці. Різниця в очікуваній тривалості життя у віці 70 років становить майже 5 років. Близько 42 % дорослих людей в країнах з низьким рівнем людського розвитку мають початкову освіту в порівнянні з 94 відсотками в країнах з дуже високим рівнем людського розвитку. Відмінності існують на всіх рівнях освіти. Тільки 3,2 % дорослих в країнах з низьким рівнем людського розвитку мають вищу освіту в порівнянні з 29% в розвинених країнах. У плані доступу до технологій в країнах, що розвиваються на 100 мешканців доводиться 67 абонентів мобільного зв'язку, що вдвічі менше ніж в країнах з дуже високим рівнем людського розвитку. Що стосується доступу до широкополосного Інтернету, то в країнах з низьким рівнем людського розвитку менше 1 абонента на 100 жителів у порівнянні з 28 абонентами на 100 жителів в країнах з дуже високим рівнем людського розвитку. Представники найбідніших верств населення прогресують швидше, ніж ті, хто перебуває зверху. В період 2005-2015 рр. приріст очікуваної тривалості життя при народженні в країнах з низьким рівнем людського розвитку був майже втричі більше, ніж в країнах з дуже високим рівнем людського розвитку, що обумовлено зниженням показників дитячої смертності в країнах, що розвиваються. При цьому країни з більш низьким рівнем людського розвитку наздоганяють інших за рівнем доступу до початкової освіти і мобільного зв'язку[49].

Ця гарна новина супроводжується двома застереженнями. По-перше, незважаючи на досягнутий прогрес, світ не зможе домогтися ліквідації крайніх видів депривації здоров'я і освіти до 2030 року. В той же час, очікується, що 3 мільйони дітей у віці до 5 років будуть як і раніше вмирати щороку (щонайменше на 850 000 вище цільового показника, передбаченого Цілями в галузі сталого розвитку), а 225 мільйонів дітей не відвідуватимуть

школу. По-друге, відмінності усуваються частково тому, що у тих, хто перебуває нагорі, мало місця для подальшого просування вгору.

Навпаки, нерівність в розширених можливостях збільшується. Наприклад, незважаючи на важкість отримати дані, оцінки показують, що збільшення очікуваної тривалості життя у віці 70 років в період 1995-2015 рр. в країнах з дуже високим рівнем людського розвитку більш ніж удвічі перевищувала аналогічний показник в країнах з низьким рівнем людського розвитку [50].

Рис. 2.8. Населення, яке живе за межею бідності в 1,90 дол. США за ПКС в день, 2007-2017 рр. (%)

Сьогодні близько 600 мільйонів людей живуть менш ніж на 1,90 дол. США за ПКС в день. В останнє десятиліття прогрес в боротьбі з бідністю був значним. Рівень крайньої бідності знизився з 36 % у 1990 році до 8,6 % в 2018 році. Незважаючи на досягнутий прогрес, число людей, що живуть в умовах крайньої бідності в усьому світі, є неприйнятно високим, і скорочення масштабів убогості може виявитися недостатнім для того, щоб викоринити

крайню бідність до 2030 року, як того вимагають Цілі в галузі сталого розвитку. Після десятиліть прогресу скорочення бідності сповільнюється.

Не менш важливою з соціальних детермінант розвитку, що впливатимуть на розвиток світової економіки є, масштабна вимушена міграція, що спричинена конфліктами, катастрофами, екологічними або економічними причинами.

Висновки до другого розділу.

Аналіз динаміки і проблематика розвитку світової економіки показав, що у 2019 р. ніяких об'єктивних передумов для світової економічної кризи не було, коронавірус зіграв вирішальну роль в розгортанні економічної кризи в 2020 р, як в окремих країнах, так і в світовій економіці, в цілому. В результаті пандемії COVID-19 ВВП багатьох країн світу скоротиться, світова економіка за цим прогнозом в 2020 р. скоротиться на 4,4%. За прогнозом МВФ в 2021-2025 рр. світова економіка буде розвиватися середньорічними темпами 4,1%, економіка Німеччини - 2,3%, економіка США - 2,2%.

В результаті дослідження впливу окремих глобальних детермінант та їх складових розвиток світової економіки визначено:

- найбільш впливовими складовими геополітичної детермінанти є використання зброї масового знищення, міжнародні конфлікти, неспроможність глобального управління;
- найбільш впливовими складовими економічної детермінанти є безробіття, фіскальні кризи, фінансові кризи;
- найбільш впливовими складовими соціальної детермінанти є продовольчі кризи, поширення інфекційних захворювань;
- найбільш впливовими складовими екологічної детермінанти є втрата біорізноманіття та крах екосистеми, невдача щодо пом'якшення кліматичних змін та адаптації, погіршення стану довкілля;
- найбільш впливовими складовими технологічної детермінанти є кібератаки; критичний зрив інформаційної інфраструктури та шахрайство або крадіжка особистих даних.

Особливо потрібно підкреслити, що відновлення глобальної економіки буде більше пов'язано з відновленням темпів економічного зростання в країнах, що розвиваються, ніж в державах Заходу та США. Світова економіка вже не залежить від американських споживачів, а спирається на зростання інвестицій країн, що розвиваються.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ СЦЕНАРІЇВ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМКИ

3.1. Перспективні напрямки розвитку світової економіки.

Згідно з прогнозами, в 2020 році зростання світової економіки складе -4,4 %, це менш значне скорочення, ніж прогнозувалося міжнародними організаціями влітку. Ця зміна відображає більш сприятливі, ніж очікувалося, результати динаміки ВВП за другий квартал, в основному в країнах з розвиненою економікою, де після згортання заходів самоізоляції в травні і червні економічна активність почала поліпшуватися раніше, ніж очікувалося, а також показники, що свідчать про більш значне відновлення в третьому кварталі. Таким чином, можна розрахувати світове зростання 2021 року, яке за розрахунками буде на рівні 5,2 %. Це відображає більш помірний спад, ніж прогнозується в 2020 році, і відповідає очікуванням щодо збереження соціального дистанціювання. Після скорочення в 2020 році і відновлення в 2021 році рівень світового ВВП, як очікується, буде трохи, на 0,6 %, вище показника 2019 року. Прогнози зростання враховують великий негативний розрив між фактичним і потенційним обсягом виробництва і підвищений рівень безробіття як в країнах з розвиненою економікою, так і в країнах з ринком, що формується у 2021 році. У середньостроковій перспективі після відновлення в 2021 темпи зростання світової економіки, як очікується, поступово сповільняться до приблизно 3,5%. (табл 3.1.) Це свідчить лише про обмежені зрушення в бік повернення на траєкторію економічної активності, яка прогнозувалася до пандемії на 2020-2025 роки, як для країн з розвиненою економікою, так і країн з ринком, що формується і країн, що розвиваються.

Це також означає серйозне відхилення від прогнозів поліпшення середнього рівня життя в усіх групах країн. Пандемія поверне назад прогрес, досягнутий з 1990-х років в скороченні бідності в світі, і підвищить рівень нерівності. Люди, які залежать від роботи з подобою оплатою і не охоплені

формальною системою соціального захисту, вже зіткнулися з раптовою втратою доходів, коли були введені обмеження на пересування.

Таблиця 3.1.

Прогноз зростання світової економіки

Реальний ВВП, річні зміни у %	2019	2020	2021
Світові обсяги виробництва	2,8	-4,4	5,2
Країни з розвинутою економікою	1,7	-5,8	3,9
США	2,2	-4,3	3,1
Зона Євро	1,3	-8,3	5,2
Німеччина	0,6	-6,0	4,2
Франція	1,5	-9,8	6,0
Італія	0,3	-10,6	5,2
Іспанія	2,0	-12,8	7,2
Японія	0,7	-5,3	2,3
Сполучене Королівство	1,5	-9,8	5,9
Канада	1,7	-7,1	5,2
Інші країни з розвинутою економікою	1,7	-3,8	3,6
Країни з ринком, що формується та країни, що розвиваються	3,7	-3,3	6,0
Країни з ринком, що формується та країни Азії, що розвиваються	5,5	-1,7	8,0
Китай	6,1	1,9	8,2
Індія	4,2	-10,3	8,8
АСЕАН-5	4,9	-3,4	6,2
Країни з ринком, що формується та країни Європи, що розвиваються	2,1	-4,6	3,9
Україна			
Латинська Америка та Карибський басейн	0,0	-8,1	3,6
Бразилія	1,1	-5,8	2,8
Мексика	-0,3	-9,0	3,5
Близький Схід та Центральна Азія	1,4	-4,1	3,0
Саудівська Аравія	0,3	-5,4	3,1
Країни до Півдня від Сахари	3,2	-3,0	3,1
Країни, що розвиваються з низькими доходами	5,3	-1,2	4,9

Серед них трудові мігранти, які живуть далеко від дому, та мали ще менше можливостей за інших скористатися традиційними мережами підтримки. В цьому році доходи майже 90 мільйонів людей можуть впасти нижче рівня крайньої бідності в 1,90 долар на день. Крім того, закриття шкіл під час пандемії створює нові серйозні проблеми, які можуть істотно підірвати накопичення людського капіталу.

Це також означає серйозне відхилення від прогнозів поліпшення середнього рівня життя в усіх групах країн. Пандемія поверне назад прогрес,

досягнутий з 1990-х років в скороченні бідності в світі, і підвищить рівень нерівності. Люди, які залежать від роботи з подобовою оплатою і не охоплені формальною системою соціального захисту, вже зіткнулися з раптовою втратою доходів, коли були введені обмеження на пересування.

Цей вплив включає витрати на коригування і вплив на продуктивність для тих, компаній які вижили у зв'язку з удосконаленням заходів безпеки на робочому місці, посилення шоку в результаті банкрутств компаній, дорогий перерозподіл ресурсів між секторами і вихід осіб, які втратили надію знайти роботу, з ринку праці.

Очікується, що такий довгостроковий збиток посилить чинники, які призвели до зниження зростання продуктивності в багатьох країнах в роки, що передували пандемії - відносно повільне зростання інвестицій, що негативно позначається на накопиченні фізичного капіталу, менш істотне поліпшення людського капіталу і більш повільне підвищення ефективності від поєднання нових технологій з факторами виробництва.

Невизначеність навколо базисного прогнозу незвично висока. Прогноз будується на факторах сфери суспільної охорони здоров'я і економіки, які виходячи з їх сутності складно передбачити. Перший рівень факторів пов'язаний з розвитком пандемії, необхідними заходами в області охорони здоров'я і супутніми порушеннями внутрішньої економічної активності, особливо в секторах, які передбачають численні особисті контакти.

Ще одним джерелом невизначеності є масштаб глобальних вторинних ефектів від млявого попиту, скорочення туризму і зниження обсягу грошових переказів. Третій набір факторів включає в себе настрої на фінансовому ринку і їх вплив на глобальні потоки капіталу. Більш того, присутня невизначеність щодо шкоди для потенційні пропозиції, яка буде залежати від стійкості шоку від пандемії, величини і ефективності заходів політики та масштабу невідповідності ресурсів потребам секторів. Прогрес в розробці вакцин і методів лікування, а також зміни в облаштуванні робочих місць і поведінці споживачів спрямованої на скорочення передачі вірусу можуть забезпечити

повернення економічної активності до рівня, що був спрогнозований до пандемії, швидшими темпами, ніж сьогодні передбачається, не спровокувавши повторних хвиль захворюваності. Продовження контрзаходів податково-бюджетної політики на 2021 рік також може підняти темпи зростання вище прогнозованих рівнів, в яких враховуються тільки ті заходи, які реалізуються або оголошені на даний момент. Однак зберігаються значні ризики того, що результати з точки зору зростання виявляться гіршими, ніж прогнозується. Якщо захворюваність різко зросте, розробка методів лікування і вакцин буде йти більш повільними темпами, ніж очікується, або країни не отримають до них рівний доступ, рівень економічної активності може виявитися нижче, ніж очікується, через відновлення соціального дистанціювання і більш жорстких заходів самоізоляції. Приймаючи до уваги серйозність рецесії і можливе згорання надзвичайних заходів підтримки в деяких країнах, зростання числа банкрутств може збільшити втрати робочих місць і доходів. Погіршення настроїв на фінансових ринках може спровокувати раптове припинення надання нових кредитів вразливим країнам (або відмова в пролонгації існуючого боргу). А транскордонні вторинні ефекти від зниження зовнішнього попиту можуть посилити вплив специфічних шоків для окремих країн.

Крім боротьби з глибокою короткостроковою рецесією директивним органам необхідно вирішувати складні проблеми, щоб вивести країни на траєкторію більш високих темпів зростання продуктивності, при цьому забезпечуючи рівномірний розподіл доходів і збереження стійкої боргової ситуації. Багато країн вже стоять перед важким вибором між реалізацією заходів підтримки зростання в короткостроковій перспективі і недопущенням подальшого накопичення боргу, який згодом буде важко обслуговувати, враховуючи вплив кризи на потенційний обсяг виробництва. Тому заходи політики, спрямовані на підтримку економіки в короткостроковій перспективі, повинні розроблятися в розрахунку на те, щоб вивести країни на траєкторію більш надійного, справедливого і сталого зростання.

Заходи в області податків і витрат повинні бути спрямовані насамперед на реалізацію ініціатив, які можуть допомогти підвищити потенційний обсяг виробництва, забезпечити зростання, який принесе користь всьому суспільству, і захистити вразливі групи. Ухвалення додаткових боргових зобов'язань з метою фінансування подібних заходів в подальшому окупиться збільшенням розміру економіки і майбутньої податкової бази з більшою ймовірністю, ніж якби запозичення здійснювалися на фінансування недостатньо адресних субсидій або марнотратних поточних витрат. Інвестиції в охорону здоров'я, освіту і високопродуктивні інфраструктурні проекти, які також сприяють зниженню залежності економіки від вуглецевих джерел енергії, можуть сприяти досягненню цих цілей. Витрати на наукові дослідження можуть сприяти інноваціям та впровадженню технологій, основних факторів довгострокового зростання продуктивності. Більш того, збереження критично важливих соціальних витрат може забезпечити захист найбільш вразливих груп населення, при цьому також підтримуючи економічну активність в короткостроковій перспективі, з урахуванням того, що ці кошти будуть направлятися групам населення, які більш схильні витратити свої наявні доходи, ніж більш заможні громадяни. В будь-якому випадку буде важливо дотримуватися найвищих стандартів прозорості в питаннях боргу, щоб в подальшому уникнути труднощів з пролонгацією і підвищення премій за суверенний ризик, які збільшують вартість запозичення в усій економіці. З огляду на глобальний характер того, що відбувається, шоку і загальних проблем, країнам необхідно зробити активні багатосторонні зусилля по боротьбі з кризою в сфері охорони здоров'я і економічною кризою. Одним з основних пріоритетів є фінансування авансових зобов'язань із закупівлі на світовому рівні вакцин, що розробляються в даний час з метою стимулювання прискореного нарощування виробництва і поширення в світі недорогих доз препарату (наприклад, за рахунок підтримки багатосторонніх ініціатив в області розробки і виробництва вакцин, в тому числі Коаліції за

інновації в галузі готовності до епідемій і Глобального альянсу з вакцин та імунізації).

Це особливо важливо, враховуючи невизначеність і ризик невдачі в пошуку ефективних і безпечних вакцин. Супутнім пріоритетним завданням є надання допомоги країнам з обмеженими можливостями системи охорони здоров'я. Крім допомоги у вигляді медичного обладнання і технологій, ряду країн з ринком, що формується і країн, що розвиваються, зокрема країн з низьким доходом, необхідна підтримка міжнародного співтовариства у вигляді полегшення тягара заборгованості, грантів та пільгового фінансування. За потреби реструктуризації боргу кредитори і країни-позичальники з низьким доходом і ринком, що формується повинні оперативно узгоджувати прийнятні для обох сторін умови. Глобальна система фінансової безпеки також може допомогти країнам з вирішенням проблеми дефіциту зовнішнього фінансування. З самого початку кризи МВФ оперативно надав фінансування приблизно 80 країнам через різні механізми кредитування з безпрецедентною швидкістю. Для багатьох країн підтримання економічної активності і надання допомоги найбільш потребуючим в ній групам населення і компаніям, поряд зі збереженням стійкості боргової ситуації, є надзвичайно складним завданням, з огляду на високий рівень державного боргу, викликані кризою потреби у видатках і удар по державним доходам. Органи державного управління повинні зробити все, що в їх силах, для подолання кризи в сфері охорони здоров'я і пом'якшення наслідків глибокого спаду в економіці і при цьому бути готовими скорегувати стратегію економічної політики в міру розвитку пандемії та її впливу на економічну активність. У тих випадках, коли бюджетні правила можуть обмежувати можливість вжиття заходів, видається виправданим тимчасове припинення їх дії в поєднанні з зобов'язаннями щодо поступової бюджетної консолідації після кризи, з тим щоб відновити дотримання правил в середньостроковій перспективі. Можливості для задоволення нагальних потреб у видатках можуть бути створені за рахунок

пріоритизації антикризових заходів і скорочення марнотратних і недостатньо адресних субсидій [35].

Продовження термінів погашення державного боргу і закріплення низьких процентних ставок, наскільки це можливо, допоможе знизити вартість обслуговування боргу і вивільнити ресурси, які можуть бути спрямовані на антикризові заходи. Незважаючи на те, що під час кризи буде важко впровадити нові заходи в області доходів, органам державного управління може знадобитися розглянути можливість підвищення прогресивності оподаткування щодо більш забезпечених і менш постраждалих від кризи громадян (в тому числі підвищення податкових ставок для групи населення з більш високими доходами, на елітну нерухомість, доходи від капіталу і багатство), а також зміни оподаткування корпорацій таким чином, щоб компанії платили податки, співрозмірні їх прибутковості. Країни також повинні співпрацювати в питаннях розробки заходів міжнародного оподаткування корпорацій з метою вирішення проблем, пов'язаних з переходом до цифрової економіки [35].

На тлі триваючого поширення пандемії всім країнам, включаючи ті, в яких захворюваність, цілком ймовірно, вже досягла свого піку, необхідно подбати про те, щоб їх системи охорони здоров'я були в змозі впоратися із збільшеними потребами. Це має на увазі забезпечення достатніх ресурсів і пріоритизації в міру необхідності витрат на охорону здоров'я, в тому числі на тестування, відстеження контактів, засоби індивідуального захисту, засоби життєзабезпечення (наприклад, апарати ІВЛ), а також на спеціальні приміщення (Наприклад, відділення невідкладної допомоги, відділення інтенсивної терапії та інфекційні бокси).

Країнам, в яких рівень захворюваності продовжує зростати, необхідно стримувати поширення пандемії за допомогою заходів, які уповільнюють передачу інфекції. Як зазначається експертами, заходи самоізоляції показали свою ефективність в зниженні числа випадків інфікування. Заходи щодо пом'якшення впливу кризи, є вкрай необхідною інвестицією в практику

охорони здоров'я, закладають основу для подальшого відновлення економіки після спаду, викликаного обмеженнями мобільності. У подібних випадках економічна політика повинна обмежувати збитки шляхом пом'якшення для постраждалих людей і компаній наслідків втрати доходів, при цьому також підтримуючи перерозподіл ресурсів з секторів, які передбачають численні контакти, функціонування яких, швидше за все, буде тривалий час залишатися обмеженим [51].

Слід в міру можливості забезпечувати професійну перепідготовку та формування нових навичок, щоб працівники могли шукати роботу в інших секторах. Оскільки такий перехід може зайняти тривалий час, звільненим працівникам знадобиться розширена підтримка доходів на період перенавчання та пошуку роботи. На додаток до подібних заходів широкомасштабні адаптивні заходи грошово-кредитної і податково-бюджетної політики при наявності бюджетних можливостей, можуть допомогти запобігти більш глибокий і затяжний спад, навіть якщо їх здатність стимулювати витрати спочатку буде утруднена обмеженнями мобільності.

У міру того, як країни будуть знімати обмеження, заходи політики повинні підтримати відновлення економіки за рахунок поступового згортання адресної підтримки, сприяння перерозподілу робочої сили і ресурсів в менш постраждалі від соціального дистанціювання сектори і, наскільки можливо, надання стимулювання там, де воно необхідне. Деякі бюджетні ресурси, які вивільняються внаслідок згортання адресної підтримки, слід переорієнтувати на державні інвестиції, в тому числі в поновлювані джерела енергії, підвищення ефективності передачі електроенергії і модернізацію будівель з метою зменшення їх вуглецевого сліду. Більш того, у міру згортання підтримки засобів до існування, необхідно збільшити соціальні витрати на захист найбільш уразливих груп там, де є прогалини в системі соціального захисту. У цих випадках офіційні органи можуть збільшити оплачувану відпустку за сімейними обставинами та з хвороби, розширити право на отримання страховки на випадок безробіття та розширити надання пільг на

медичне обслуговування. При закріплених інфляційних очікуваннях адаптивна грошово-кредитна політика може допомогти в перехідний період за рахунок стримування зростання вартості запозичення [52]. Крім боротьби з пандемією, багатостороння співпраця необхідна, щоб розрядити напруженість між країнами в питаннях торгівлі і в технологічній сфері та усунути прогалини (Наприклад, в області торгівлі послугами) в заснованій на правилах системі багатосторонньої торгівлі. Країни також повинні діяти спільно, щоб виконати свої зобов'язання щодо пом'якшення наслідків зміни клімату. Як зазначається експертами, спільні дії, особливо вживаються країнами з найвищим рівнем викидів, які поєднують неухильне підвищення плати за викиди вуглецю і стимулювання «зелених» інвестицій, які необхідні для скорочення викидів, що відповідає обмеженню підвищення світової температури цільовим рівням, закріпленими в Паризькій угоді 2015 року.

Прийнятий широким колом країн пакет заходів, що сприяє зростанню пом'якшення кліматичних умов в найближчій перспективі міг би підвищити глобальну економічну активність за рахунок інвестицій в «зелену» інфраструктуру, при помірних витратах в обсязі виробництва в середньостроковому періоді у міру переходу країн з викопного палива на більш екологічно чисті технології. Щодо показників при незмінній політиці подібні заходи приведуть до значного зростання доходів у другій половині століття за рахунок уникнення збитків і ризиків катастроф, пов'язаних зі зміною клімату. Більш того, у багатьох країнах здоров'я людей відразу почне поліпшуватися завдяки зниженню рівня забруднення повітря. Світова спільнота має вжити невідкладних заходів по зміцненню систем захисту від згубних криз в сфері охорони здоров'я, наприклад, збільшити запаси засобів захисту і основних товарів медичного призначення, фінансувати наукові дослідження та забезпечувати достатню сприяння країнам з обмеженими можливостями системи охорони здоров'я, в тому числі за рахунок підтримки міжнародних організацій.

3.2. Прогноз архітектури світової економіки під впливом глобальних детермінант

З огляду на те, що в ході дослідження було виявлено, що до основних детермінант які сьогодні впливають на світову економіку доцільно віднести: геополітичні, економічні, екологічні, соціальні та технологічні, можна визначити варіанти впливу за кожною детермінантою з урахуванням сучасного стану, характерних тенденцій їх складових.

Для цього представимо систематизацію детермінант за основними їх складовими.

Що стосується економічної детермінанти під впливом якої буде розвиватися світова економіка то можна виділити декілька важливих факторів, визначити їх сучасний стан, тенденції та вплив на світову економіку. (таблиця 3.2.)

Таблиця 3.2

Характерні ознаки економічної детермінанти розвитку світової економіки

Економічні фактори			
Фактор	Сучасний стан	Тенденції	Вплив на світову економіку
Циклічність розвитку (кризи), Безробіття, Інфляція, Незаконна торгівля	Фінансова криза 2008 р., її глибокий та довгий за терміном вплив посилили перспективу переростання у світову кризу, яка змогла підірвати соціальні та політичні структури в багатьох західних країнах і здійснити тривалий дестабілізуючий вплив.	Щоб компенсувати повільне зростання робочої сили, західним країнам доведеться покладатися на зростання продуктивності праці. Навіть повільно зростаючі трудові ресурси не можуть бути повною мірою використані через зовнішню конкуренції, зокрема, серед низькокваліфікованих робітників. Майже мільярд працівників з країн, що розвиваються, ймовірно, увіллється в глобальний резерв трудових ресурсів в найближчі кілька десятиліть особливо, після пандемії коронавірусу. В Європі економічні та податкові проблеми тісно переплетуться з рішеннями про майбутнє Євросоюзу. Прийняття	Скорочення впливу США та інших західних країн, з одного боку викоринують гегемонію США та розвинених країн, з іншого - зростаюча багатополарність підвищує нестійкість глобальної економіки. Відсутність впливової сили або механізмів сильного глобального управління в багатополарному світі збільшує ризик того, що провідні економічні держави зосередяться на вирішенні внутрішніх першочергових проблем і стануть менше впливати на інші країни.

		необхідних рішень ускладниться через безліч торговельних війн, інфляційних процесів і політичних проблем.	
Розвиток нових країн, що розвиваються та активно формуються	Крім того, що в найближчі десятиліття, такі держави як Китай, Індія і Бразилія досягнуть великих економічних успіхів, по їх шляху підуть Колумбія, Мексика, Індонезія, Південна Корея, Туреччина і, можливо, Нігерія.	Щоб уникнути пастки «доходу середнього рівня», Китаю потрібно буде перейти до більш затребуваної наукомісткої економіки, з одночасним проведенням політичних і соціальних реформ. Індія зіткнеться з проблемами і пастками аналогічного характеру, які будуть супроводжуватися швидким зростанням. Але Нью-Делі скористається як запобіжним клапаном перевагами демократії і більш молодого населення. Китай і Індія уразливі через нерівномірність освоєння ключових ресурсів.	Здоров'я світової економіки все більше і більше залежить від того, наскільки добре почуваються економіки країн, що розвиваються – в більшій мірі, ніж розвинені західні держави. Підвищення відповідальності збільшується на країни, що розвиваються в політичній і в економічній сферах та буде мати вирішальне значення для перспектив стабілізації світової економіки.

Експертами визначено, що Великобританії знадобилося 155 років, щоб подвоїти свій душевий ВВП при населенні приблизно 9 мільйонів осіб в 1870 році, США і Німеччина витратили на це від 30 до 60 років при населенні в кілька десятків мільйонів осіб. Індія і Китай підходять до цього рівня темпами, яких ніколи не спостерігалось: в 100 разів більше населення, ніж в Великобританії і в десять разів менше часу. До 2030 Азія при таких темпах розвитку може стати світовим центром впливу, як це вже було до 1500 року.

Щодо геополітичної детермінанти, тут основними факторами ми вважали міждержавні конфлікти, терористичні атаки, зброю масового знищення, неспроможність державного управління (децентралізація влади), тощо. Аналогічно до попередньої детермінанти можна визначити сучасний стан, тенденції та вплив на світову економку цих факторів.

Характерні ознаки геополітичної детермінанти розвитку світової економіки

Геополітичні фактори			
Фактор	Сучасний стан	Тенденції	Вплив на світову економіку
Якість наднаціонального управління	Розвиток та розповсюдження комунікаційних технологій розширило почуття єдності багатьох різних людей, узагальнивши національні, регіональні, етнічні та гендерні відмінності. Соціальні мережі все активне формують політичну взаємодію, створюючи обговорення національних і навіть глобальних проблем.	Міські співтовариства будуть підтримувати зростаючі заклики до більшого локального контролю та децентралізованому управлінню.	Деякі «світові міста» почнуть затьмарювати столиці. Міста, які матимуть гарне керівництво будуть ефективно управляти ресурсами, неякісне управління принесе нестабільність.
Державне управління на національному рівні	Недостатнє управління в більшому ступені матиме прояв на національному рівні. На даний момент 50 країн знаходяться в «незручному» діапазоні між автократією та демократією. У високорозвинених країнах Східної Азії, Близького Сходу та країн Перської Затоки явний «дефіцит демократії»: стиль управління, який не відповідає їх економічному рівню.	Багато країн націлено рухатись у сторону більшої демократії до 2030 року, але це може опинитися дестабілізуючим фактором. Демократизація Китаю буде мати колосальні наслідки.	Швидкий економічний розвиток, що призводить до зростання якості життя та більш високому рівню освіти прискорює демократизацію. Існує також велика залежність між зрілою структурою населення та спроможністю країни досягнути повної демократії.
Багатосторонні інституції	Багато хто ставить під сумнів їх авторитет, тому, що вони не відображають зміни в розстановці сил в економіці.	Залишається незрозумілим чи у змозі міжнародні організації (Багатосторонні інституції) будуть вирішувати глобальні проблеми.	Але співвідношення існуючого та майбутнього впливу сприятиме роботі багатосторонніх інституційний та підвищить їх ефективність у вирішенні глобальних проблем.
Розповсюдження ядерного зброї	Прийняття та практично всевітнє прийняття Договору про нерозповсюдження ядерного зброї (ДНЯЗ) сприяло ефективному стриманню поширення такого зброї.	У деяких випадках були застосовані військові сили, щоб примусити виконувати домовленості.	Є два варіанти розвитку подій: Іран і Північна Корея дають приклад іншим країнам у придбанні або розробці ядерної зброї. Терористи або екстремісти також купують зброю масового ураження.

			Неспроможність ДНЯЗ може викликати повне порушення міжнародних систем. Або ж домовленості працюють та ситуація розвивається кардинально в протилежному напрямку.
Некеровані території	Міжнародні зусилля до сьогоднішнього дня носили спорадичний характер і не мали достатніх ресурсів. Більшість їх фокусувалася на гострих загрозах безпеці.	В результаті скорочення міжнародних зобов'язань процвітають кримінальні та терористичні мережі. ООН і регіональні організації не знаходять достатніх ресурсів для боротьби зі зростаючими проблемами. Ресурси в зірваних країнах витрачаються, що збільшує корупцію і проблеми управління.	Держави, що розвиваються бачать загрозу своїм інтересам з боку, країн які не відбулися. З ростом консенсусу «велика двадцятка» сприяє розподілу відповідальності між провідними державами, ООН і регіональними організаціями. Регіональні організації приймають велику відповідальність за та те, що відбувається в своєму оточенні.

Наступною вагомою детермінантою впливу на розвиток світової економіки є соціальна, в межах якої можна виділити декілька наступних складових: водні кризи, продовольчі кризи, інфекційні захворювання, вимушена міграція, надмірна урбанізація, соціальна нестабільність. В систематизованому вигляді сучасний стан, тенденції та вплив на світову економіку цих факторів представлено в таблиці 3.4

Під час визначення впливу даної детермінанти потрібно відзначити, що генетично модифіковані культури (ГМО) відіграють велику роль у відповіді на виклик, що полягає в достатній кількості доступного продовольства і палива з сільгоспкультур для світу зі зростаючим населенням і мінливих кліматом. За допомогою трансгенних технологій дослідники виявили сотні генів, що відповідають корисним властивостям сільгоспкультур, які в підсумку можна запусити в промислове виробництво. Засухостійкий маїс в 2012 році отримав схвалення на законодавчому рівні і знаходиться на початкових етапах промислової культивуації.

Характерні ознаки соціальної детермінанти розвитку світової економіки

Соціальні фактори			
Фактор	Сучасний стан	Тенденції	Вплив на світову економіку
Водні кризи (управління водними ресурсами)	Технології мікрозрошення дозволяють доставляти воду до коріння рослин з ефективністю 90%. Потреби у воді зростають.	Прогнозується більш дешево підповерхневе крапельне зрошення в поєднанні з точною агротехнікою. Тривають дослідження з виведення засушостійких культур для масової обробки.	Мікрозрошення занадто витратно для широкого застосування в країнах, що розвиваються. Недостатня забезпеченість водою для побутових потреб, промисловості та сільського господарства торкнеться більшої частки світового населення, яка проживає в районах з дефіцитом водних ресурсів.
Продовольчі кризи (Генетично модифіковані культури (ГМО), точна агротехніка)	Успішні, але обмежені сфера застосування приносять економічну вигоду. Автоматизація виробництва використовується тільки на великих площах землеробства.	Технології ГМО розширюють спектр культур, які піддаються модифікації, і спектр характеристик, які можна буде переносити на ці культури. Зменшення розмірів і вартості обладнання дозволить більш широко застосовувати автоматизовані системи і дасть більш високу врожайність.	Період впровадження на ринок кожної характеристики в кожній культурі є головним бар'єром. У багатьох держав є сумніви з приводу безпеки ГМО. При цьому впровадження технологій ГМО дасть підвищення врожайності і усуне дефіцит продовольства, викликаний змінами клімату. Головним ефектом використання точної агротехніки стане тривала врожайність і зростання якості продукції у великому агробізнесі розвинених країн.
Вимушена міграція	Сьогодні першу десятку країн, які приймають більше половини глобального потоку мігрантів, очолює «велика вісімка». Можливості для мігрантів компенсувати нестачу робочої сили в багатьох країнах зберуться, навіть коли економічне зростання цих країн сповільниться.	Стрімко зростаючий віковий і гендерний дисбаланс в розвинених і країнах, що розвиваються створює передумови для поширення торгівлі людьми. Масштаби міграційних потоків величезні: теоретично, десятки мільйонів людей з найбільш розвинених країн, що розвиваються їдуть в країни із середнім рівнем доходів, а також в багаті розвинені країни. Це створює умови для порушень прав людини і експлуатації.	У кращому випадку, міграція може гармонізувати економічні та демографічні умови, оскільки світ рухається до пікової точки населення. У гіршому випадку, міграція може бути викликана економічними провалами, а не успіхами, виникати як і причини, і як результат конфліктів всередині та між країнами.

Інфекційні захворювання	Технології молекулярної діагностики виявляють схильність до деяких хворіб або їх наявність. Світ надзвичайно не захищений від спалахів захворювань та від миттєвого поширення через розвиток транспорту	Технології генетичного секвенування забезпечать персоналізовану медичну допомогу. Вартість індивідуальних діагностичних тестів необхідно знизити для широкого впровадження.	Підвищення якості та середньої тривалості життя, старіння суспільства. В період пандемій скорочення населення до часу винаходу вакцин проти інфекцій.
Урбанізація	Зростання міських агломерацій призводить до значного скорочення лісонасаджень, до негативних змін в концентрації поживних речовин і бактеріального складу ґрунтів, до зникнення деяких видів рослин. Великі міста - локомотиви виробництва, що генерують близько 80 відсотків економічного зростання. У більшості країн Азії, Латинської Америки і Африки великі сегменти міської економіки залишаються поза досяжністю законів, що регламентують підприємницьку діяльність, трудові норми, природоохоронне законодавство та оподаткування.	У зв'язку зі стрімкою урбанізацією, обсяги будівництва житла та інфраструктури транспортних послуг в Азії і Африці в найближчі 40 років можуть приблизно зрівнятися із загальним обсягом такого будівництва в світі за всю його історію. Це створює величезні перспективи, як для кваліфікованих, так і некваліфікованих трудових ресурсів. Міста мають достатній потенціал для поширення сучасних технологій і організації інфраструктури. Деякі найбільші міста світу вже зараз вживають заходів щодо зниження викидів вуглекислого газу від промислової діяльності та оптимізації споживання енергії.	За очікуваннями демографів ООН, число міст продовжить зростати. Однак саме зростання буде обмежене через нестачу вільних площ, збільшення транспортних заторів, витратної інфраструктури, усталеного кримінального середовища, погіршення санітарно-гігієнічних умов. Все це веде до неефективної соціальної політики. Поліпшення управління та фінансування містами потребують довгострокового планування і далекоглядного керівництва, подальшої децентралізації відповідальності органів місцевого самоврядування. Знадобляться більш прозорі форми підзвітності, особливо, капітальних вкладень міст.

При цьому, технологічні успіхи повинні будуть сприяти задоволенню зростаючого попиту на ресурси в умовах зростання населення світу і економічного підйому сьогодні малорозвинених країн. В першу чергу розробки повинні вплинути на ресурсну ланцюжок «Продовольство-вода-енергія» з тим, щоб підняти ефективність сільського господарства. Для більш повного забезпечення продовольством і паливом буде потрібно впровадження технологій точного агротехніки і генетично модифікованих культур.

Черговою важливою детермінантою є екологічна, яка останніми роками набуває все важливішого значення та переміщується в зону підвищеної уваги.

В якості складових даної детермінанти було визначено: зміни клімату, стихійні лиха, екстремальні погодні події, тощо.

Таблиця 3.5.

Характерні ознаки екологічної детермінанти розвитку світової економіки

Екологічні фактори			
Фактор	Сучасний стан	Тенденції	Вплив на світову економіку
Зміни клімату	На щорічних зустрічах не вдалося виробити нове пост-Київську всеосяжну угоду.	Аналіз кліматичних змін показує: характер атмосферних опадів стане такий, що вологі території почнуть ще більше зволожувати, в той час як посушливі зони стануть ще більш аридними. Великий спад обсягу опадів очікується на Середньому Сході і в Північній Африці, також як і в західній частині Центральної Азії, Південній Африці та на південному заході Сполучених Штатів. Зміна середньої температури буде значною в багатьох регіонах.	Зміна клімату позначиться на запасах води і продовольства в різних регіонах по-різному і, найімовірніше, буде менш відчутно до 2030 року, ніж в наступні десятиліття. У середньостроковій перспективі зростання атмосферного вуглецю, як очікується, підвищить родючість ґрунту і, відповідно, позитивно позначиться на врожайності, проте екстремальні зміни клімату, ймовірно, будуть негативно позначатися на сільському господарстві.
Стихійні лиха, екстремальні погодні події	При виверженні вулканів наступають тривалі посухи, посилені випадання опадів з високим вмістом сірки, що веде до загибелі сільськогосподарських культур. Загрозу можуть представляти масові навали шкідників начебто сарани. Цунамі постійно загрожують Японії і містам на Атлантичному узбережжі США. Сучасне сільське господарство руйнує ґрунт. Сонячні геомагнітні бурі виводять з ладу супутники, електромережі і багато електронні пристрої.	Активно проводяться дослідження з передбачення настання катастроф та винаходу інструментів зменшення шкідливого впливу на людство та території.	Поки не будуть розроблені превентивні заходи пом'якшення шкоди від сонячних бурь, залишаються великомасштабні загрози для світової економіки і соціальної сфери.

Останньою важливою детермінантою впливу на розвиток світової економіки, яка розглядалася в межах даного дослідження є технологічна, яка до речі до 2020 року три роки поспіль за вірогідністю впливу посідала друге місце після екологічної у щорічних звітах про глобальні ризики.

В якості складових даної детермінанти було визначено: кібератаки, порушення, критичні зриви інформаційної інфраструктури, крадіжка особистих даних, тощо.

Таблиця 3.5.

Характерні ознаки технологічної детермінанти розвитку світової економіки

Технологічні фактори			
Фактор	Сучасний стан	Тенденції	Вплив на світову економіку
Автоматизація процесів, доступ до великих масивів інформації, нові технології виробництва (3D друк, робототехніка та ін.)	Великі роздрібні компанії накопичують інформацію про своїх покупців, на основі якої, підвищують ефективність цільової реклами. Сьогодні робототехніка застосовується в цілому спектрі цивільних і військових розробок. Роботи мають більш високими сенсорними і механічними характеристиками, ніж люди, що робить їх ідеальними для виконання рутинних завдань. 3D друк застосовується для створення моделей і швидкого виготовлення прототипів в автомобільній та авіа-космічній промисловості.	3D друк і робототехніка, мають всі можливості для зміни принципів організації промисловості як в країнах, що розвиваються, так і в розвинених країнах. Промислові роботи змінили багато сфер виробництва. Понад 1,2 млн. промислових роботів вже використовуються сьогодні по всьому світу. 3D друк починає витісняти деякі види традиційного серійного виробництва, випускового товари масового попиту.	З'являється нове покоління роботів для сектора послуг, включаючи прибирання, техобслуговування і навіть зв'язку з громадськістю. Але це може призвести до великого вивільнення на ринку праці (підвищити рівень безробіття). Для країн, що розвиваються країн повна автоматизація може виявитися вигідніше, ніж використання висококваліфікованої праці або аутсорсингу. Гнучкість, швидкість і можливість адаптації 3D друку будуть вигідні як для розвинених, так і для економік, що розвиваються.
Критичні зриви інформаційної інфраструктури	В різноманітних секторах промисловості застосовується масштабний збір і аналіз даних, проте їх обсяги ростуть швидше, ніж можливості систем по їх ефективному використанню.	У міру продовження розробок в області програмного і апаратного забезпечення створюються нові рішення, які дозволяють збирати, аналізувати і застосовувати значно більше даних.	Сферою найбільшою невизначеності є швидкість, з якої масивні дані можуть ефективно і безпечно використовуватися. Зростання можливостей приватних компаній і державних структур краще «знати» своїх клієнтів шляхом збирання інформації через інтернет.

			Ці клієнти можуть заперечувати проти збору таких докладних відомостей.
Розвиток соціальних мереж, кібератаки, крадіжка особистих даних.	Типи мереж, що надають послуги соціальної взаємодії, варіюються в величезному діапазоні. У багатьох випадках користувачі направили такі способи використання функцій соціальних мереж, які виходять далеко за межі концепцій, які запропонували творці цих сервісів. В окремих як розвинених країнах так і тих, що розвиваються вже розроблено окремі стратегії цифрової безпеки або кібербезпеки.	Інноваційні способи використання мереж варіюються від віддаленого контролю за побутовими приладами до управління замовленням в ресторані в режимі реального часу. У деяких країнах держструктури самі використовують соціальні мережі для збору інформації про людей. Технології соціальних мереж допомагають групам людей без труднощів спілкуватися, не вдаючись до традиційних мереж комунікації та державним каналам. Розробляються заходи протидії крадіжці особистих даних та кібератак.	Оскільки технології соціальних мереж можуть стати важливим інструментом забезпечення корпорацій і урядів цінною інформацією про окремих людей і груп, дозволяючи розробляти надійні моделі прогнозування поведінки людей в суспільстві, спектр застосування яких може варіюватися від адресної реклами до протидії тероризму. Соціальні мережі здатні витіснити функції, що забезпечуються в даний час корпораціями та державними структурами, замінюючи їх новими категоріями послуг, які несприйнятливі до централізованого контролю.

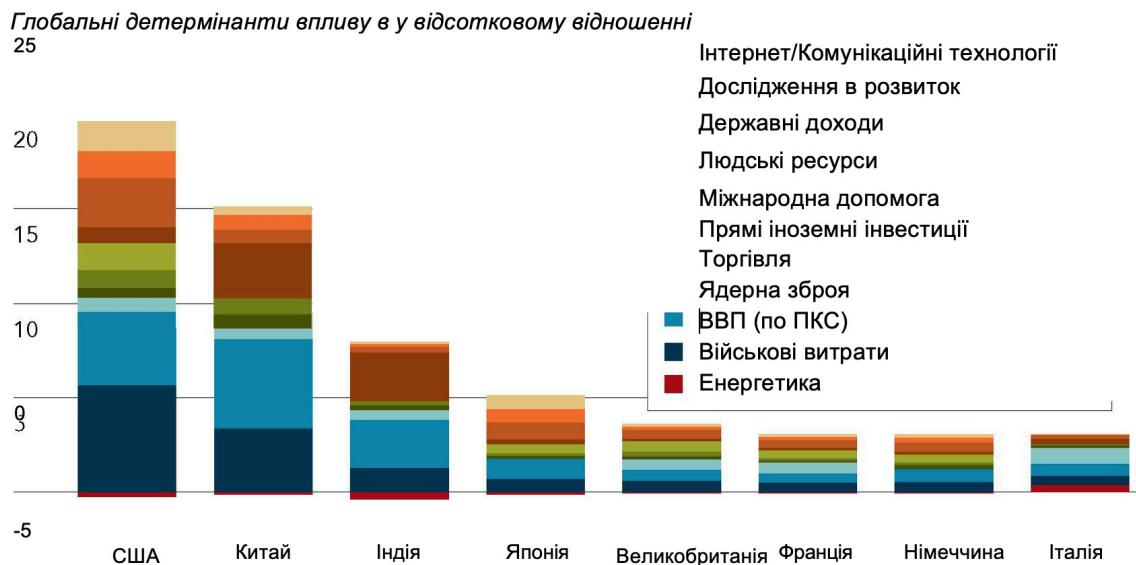
Аналітики прогнозують, що освоєння нових технологій американцями у найближчі роки буде відбуватися ще швидше. Швидкість освоєння технологій в країнах, що розвиваються також збільшиться, дозволяючи цим державам перестрибувати через етапи розвитку, які в свій час довелося пройти розвиненим країнам.

Очікується, що військовий сектор збільшить масштаб застосування робіт для скорочення присутності людини в ситуаціях і середовищах підвищеного ризику, а також для зменшення чисельності військ, необхідних для виконання певних операцій. Можливість швидкого розгортання таких робіт для виконання конкретних завдань може допомогти органам військового планування задовольняти зростаючі потреби в ресурсах, обмежених в умовах багатопольного світу. Роботи по догляду за хворими та людьми похилого віку стануть автономними і будуть здатні взаємодіяти з людьми. Однак вони зможуть виконувати лише спеціалізовані функції, такі як хірургічне обслуговування або певну допомогу в повсякденному житті. Роботизація побуту розглядається як адекватна відповідь на проблему

старіючого суспільства. Однак в наступні 20 років цей напрямок, швидше за все, буде найбільш актуальним в окремих країнах, таких як Японія і Південна Корея.

Завдяки адитивній технології може з'явитися безліч мікрофабрик, схожих ремісничі цехи до індустриальної революції, але з сучасними виробничими можливостями. Такі фабрики зможуть виробляти значні обсяги продукції, особливо пов'язаної з дорогими перевезеннями або з великими термінами поставок. При цьому цикл виробництва стане коротшим, а поставки спростяться.

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, можна ранжувати глобальні детермінанти за глибиною впливу на економічний розвиток деяких країн світу (рис 3.1.)

Рис 3.1. Глобальні детермінанти, за ступенем впливу (%) на економічний розвиток країн світу

За деякими прогнозами Китай, можливо, вже в 2020-х роках обжене США в економічному зростанні. Однак через багатогранний характер свого впливу країна і до 2030 року залишиться «першою серед рівних» великих держав через перевагу в силі і традиційних позицій лідерства. Проте, з огляду на швидкий підйом інших держав, можна говорити про кінець епохи однополярності: час «Рах Амерікана», беззаперечного американського панування в міжнародній політиці з 1945 року.

Ступінь домінування США в міжнародній системі може різнитися в широких межах.

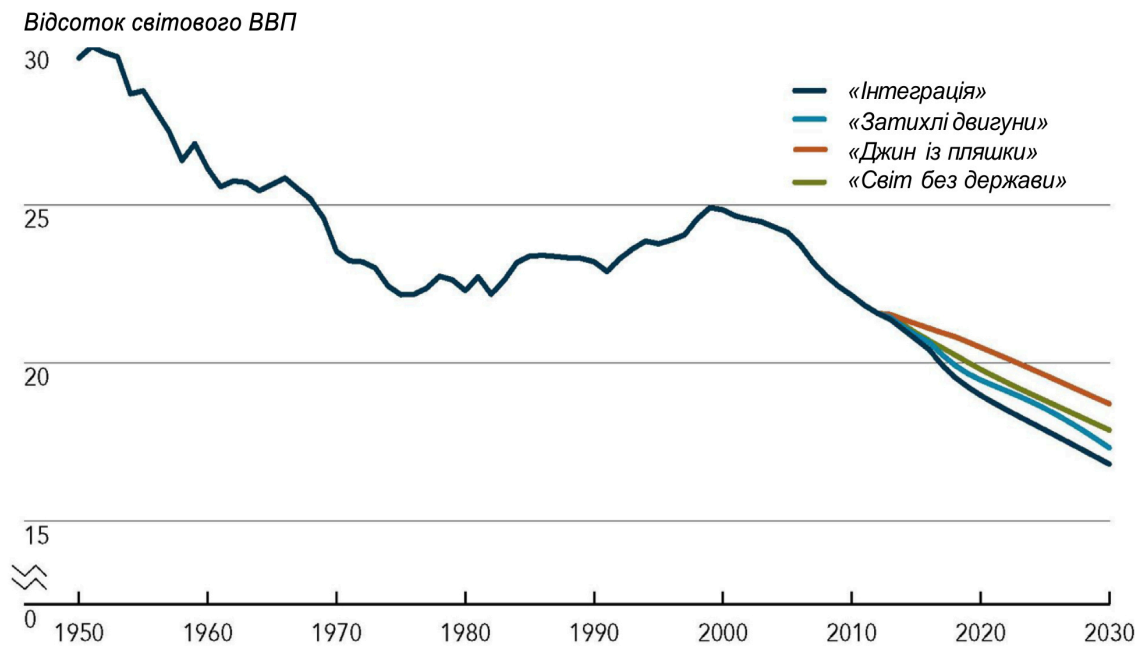
При більш оптимістичному розкладі США будуть вирішувати свої структурні проблеми, серед яких падіння освітніх стандартів, стрімке зростання витрат в сфері охорони здоров'я і збільшення бюджетного дефіциту. У той же час за межами США збережеться зона євро, і це усуне одну з основних загроз для відновлення США в коротко- і середньостроковій перспективі. Триваючий підйом країн з ринком, що розвивається, де близько одного мільярда людей перейдуть в середній клас до 2030 року, може посилити і економіку США. Цим новим світовим споживачам будуть потрібні послуги освіти, розваги, продукти і можливості інформаційних технологій - саме те, що зможуть запропонувати США. Крім того, будучи світовим лідером в області технологій, США могли б просуватися в інноваціях у сфері медицини, біотехнології, комунікацій, транспорту або енергетики.

Центр торгових зав'язків зміститься на схід: частка США у світовій торгівлі опуститься приблизно з 12% до 10%, в той час як в Східній Азії вона, ймовірно, подвоїться з 10 до 20 відсотків. Таким чином, зростання США до 2030 року різко сповільниться, а Китай як і раніше буде центральним гравцем у світовій торгівлі і найбільшим торговим партнером для більшості країн.

Більш конкретно положення США в негативному сценарії, коли вони не відновляться, перебуваючи в стані різкого економічного спаду. При такому сценарії створюється великий і небезпечний глобальний вакуум впливу у відносно короткий проміжок часу. При слабкому стані США збільшується невизначеність європейської економіки. Євросоюз, найімовірніше, залишиться, але буде нагадувати порожню оболонку фрагментованого континенту. Найсильніше постраждають реформи в торговій, фінансовій та грошово-кредитній системі. Слабке, залежне від загроз безпеки, міжнародне співтовариство не зможе допомагати збіднілим або кризовим країнам, залишивши їм право самостійно захищатися, тим самим помножуючи кількість периферійних конфліктів. В такому випадку США, можливо,

втрачать вплив на регіональні центри сили - Китай та Індію в Азії, а також Росію в Євразії. Близький Схід стане ареною численних зіткнень, які здатні перерости у відкриті конфлікти, викликані нестабільністю цін на нафту. Таким може стати світ, нагадуючи 1930-і роки, коли Британія втрачала свої позиції в ролі глобального лідера.

Значна кількість гравців і складні взаємодії між ними дають можливість виникненню нескінченного різноманіття сценаріїв. Однак, за даними більшість з них можна вкласти в чотири основні архетипи майбутнього, які представляють окремі шляхи розвитку до 2030 року. В реальності майбутнє, швидше за все, буде складатися з елементів всіх цих альтернативних світів.

*Джерела: Модель глобального росту МакКінсі; Ангус Меддісон; груповий аналіз.

Рис 3.2. Частка США в реальному ВВП при реалізації чотирьох сценаріїв для 2030 року.

«Затихлі двигуни» - сценарій, в якому США і Європа «замикаються в собі» і глобалізація зупиняється.

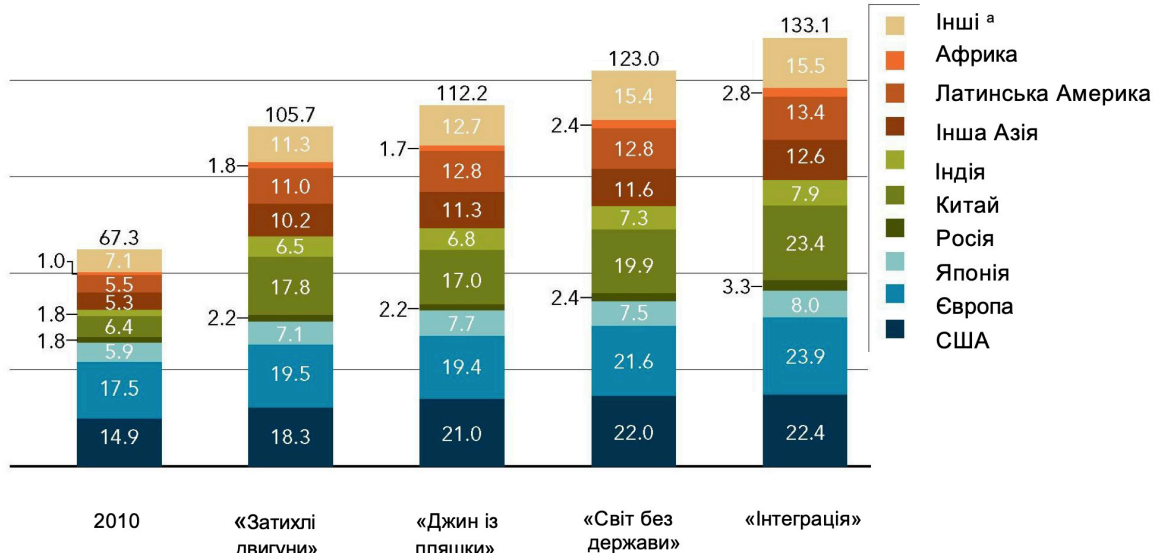
«Інтеграція» - передбачає світ, в якому США і Китай співпрацюють, що веде до співпраці у вирішенні глобальних проблем.

«Джин з пляшки» - світ, в якому домінують економічні нерівності.

«Світ без держави» - сценарій, за яким недержавні гравці займають лідерські позиції у вирішенні глобальних проблем.

Трильйони доларів США

^a Рубрика Інші включає Східну Європу і Центральну Азію, Туреччину, Канаду, Південну Азію (крім Індії) і (країни Близького Сходу і Північної Африки).

* Джерело: *Модель глобального росту МакКінсі.*

Рис 3. 3. Варіанти перестановки в структурі світового економічного впливу в розрізі регіонів в імовірних чотирьох сценаріях на 2030 рік.

Деякі дослідники проводять паралелі між нинішнім періодом і кінцевим результатом європейського «тривалого миру» з 1815 року, запущеного Віденським Конгресом. Подібність полягає в швидких соціальних, технологічних і політичних змінах і в міжнародній системі, яка у той період була дуже багатополлярною. Європа 1815 року представляла набір різноманітних автократії, таких як імперські Росія, Пруссія і Австро-Угорщина, а також ліберальних держав - Англії і Франції. В такому світі Великобританія займала особливе місце: вона зіграла величезну роль, незважаючи на відсутність силових можливостей. У 1830 році Росія і Франція досягли майже такого ж обсягу валового національного продукту, що і Великобританія, а до 1913 року США, Росії і Німеччина стали сильними економіками. Але тільки Великобританія займала головне місце в міжнародній

системі протягом XIX і початку XX століть - завдяки глобальній фінансово-економічній перевазі і статусу імперії, забезпечуючи офшорне рівновагу Європи, захищаючи торгові шляхи, що з'єднують її заокеанські володіння.

Таким чином, потрібно підкреслити, що з огляду на надзвичайну турбулентність зовнішнього середовища, важко точно оцінити вплив усіх імовірних детермінант на розвиток світової економіки в майбутньому, то спрогнозувати сценарії майбутньої архітектури світового господарства.

Висновки до третього розділу.

Прогнози зростання враховують великий негативний розрив між фактичним і потенційним обсягом виробництва і підвищений рівень безробіття як в країнах з розвинутою економікою, так і в країнах з ринком, що формується у 2021 році. У середньостроковій перспективі після відновлення в 2021 темпи зростання світової економіки, як очікується, поступово сповільняться до приблизно 3,5%. (табл 3.1.) Це свідчить лише про обмежені зрушення в бік повернення на траєкторію економічної активності, яка прогнозувалася до пандемії на 2020-2025 роки, як для країн з розвинутою економікою, так і країн з ринком, що формується і країн, що розвиваються.

Це також означає серйозне відхилення від прогнозів поліпшення середнього рівня життя в усіх групах країн. Пандемія поверне назад прогрес, досягнутий з 1990-х років в скороченні бідності в світі, і підвищить рівень нерівності. Люди, які залежать від роботи з подобою оплатою і не охоплені формальною системою соціального захисту, вже зіткнулися з раптовою втратою доходів, коли були введені обмеження на пересування.

Це також означає серйозне відхилення від прогнозів поліпшення середнього рівня життя в усіх групах країн. Пандемія поверне назад прогрес, досягнутий з 1990-х років в скороченні бідності в світі, і підвищить рівень нерівності. Люди, які залежать від роботи з подобою оплатою і не охоплені формальною системою соціального захисту, вже зіткнулися з раптовою втратою доходів, коли були введені обмеження на пересування.

Таким чином, на основі запропонованої автором класифікації глобальних детермінант проведено компаративний аналіз, складових під впливом яких буде розвиватися світова економіка, в межах якого визначено: сучасний стан розвитку кожної складової, основні тенденції та вплив на подальший розвиток світової економіки .

Компаративний аналіз дозволив ранжувати глобальні детермінанти за глибиною впливу на економічний розвиток деяких країн світу: на економічний розвиток таких країн як США, Китай, Індія та Японія найбільш вплинуть

обсяги військових витрат та уповільнення темпів зростання ВВП, на економічний розвиток Великобританії, Франції та Італії значно впливатимуть також витрати на ядерну зброю, у всіх без виключення країнах важливою детермінантою впливу будуть проблеми пов'язані з людськими ресурсами.

Висновки.

В основі сучасного світового господарства лежать ринкові відносини, а економічними лідерами є країни з більш високим рівнем розвитку цих відносин.

За результатами проведеного дослідження, складовими сучасної архітектури світової економіки можна вважати: національні економіки світу з економічними (торгівельні, інвестиційні, кредитно-фінансові, інноваційні), політико-правовими, соціокультурними зв'язками; багатонаціональні підприємства (ТНК, ТНБ) з їхніми глобальними ланцюгами створення вартості; міжнародні організації та міжнародні стратегічні альянси.

Аналіз звітів, доповідей міжнародних організацій, дослідницьких консалтингових компаній та праць провідних науковців дозволив виділити наступні важливі глобальні детермінанти розвитку світової: нестійке економічне зростання, зростаючі обсяги позик країн світу, зростання соціальної поляризації, вкрай високий рівень невизначеності, послаблення впливу СОТ, торгові війни, кліматичні катастрофи, пандемії, цифровізація, «зелена» революція, зміни в демографії населення світу, тощо.

Автором запропоновано узагальнену класифікацію глобальних детермінант та їх складових, яка виглядає наступним чином:

- Економічні (циклічність розвитку (кризи), безробіття, інфляція, незаконна торгівля, розвиток нових країн, що розвиваються та активно формуються, «Мильні бульбашки» у великій економіці, ціни на енергетичні ресурси, тіньовий сектор національних економік).
- Геополітичні (якість наднаціонального управління, державне управління на національному рівні, багатосторонні інституції, розповсюдження ядерної зброї, міждержавні конфлікти, терористичні атаки, некеровані території).
- Соціальні (водні кризи, управління водними ресурсами, продовольчі кризи, генетично модифіковані культури, точна агротехніка, вимушена міграція, якість життя, ступінь диференціації доходів, інфекційні захворювання, урбанізація).

– Екологічні (зміни клімату, стихійні лиха, екстремальні погодні події, втрата біорізноманіття та крах екосистеми, обмеженість корисних копалин та енергетичних ресурсів, сталий розвиток суспільства).

– Технологічні (автоматизація процесів, доступ до великих масивів інформації, нові технології виробництва (3D друк, робототехніка та ін.), критичні зриви інформаційної інфраструктури, соціальних мереж, кібератаки, крадіжка особистих даних).

За прогнозом в 2021-2025 рр. світова економіка буде розвиватися середньорічними темпами 4,1%, економіка Німеччини - 2,3%, економіка США - 2,2%.

В результаті дослідження впливу окремих глобальних детермінант та їх складових розвиток світової економіки визначено:

- найбільш впливовими складовими геополітичної детермінанти є використання зброї масового знищення, міжнародні конфлікти, неспроможність глобального управління;
- найбільш впливовими складовими економічної детермінанти є безробіття, фіскальні кризи, фінансові кризи;
- найбільш впливовими складовими соціальної детермінанти є продовольчі кризи, поширення інфекційних захворювань;
- найбільш впливовими складовими екологічної детермінанти є втрата біорізноманіття та крах екосистеми, невдача щодо пом'якшення кліматичних змін та адаптації, погіршення стану довкілля;
- найбільш впливовими складовими технологічної детермінанти є кібератаки; критичний зрив інформаційної інфраструктури та шахрайство або крадіжка особистих даних.

Важливою тенденцією є те, що відновлення глобальної економіки буде більше пов'язано з відновленням темпів економічного зростання в країнах, що розвиваються, ніж в державах Заходу та США. Світова економіка вже не залежить від американських споживачів, а спирається на зростання інвестицій країн, що розвиваються.

На основі запропонованої автором класифікації глобальних детермінант проведено компаративний аналіз, складових під впливом яких буде розвиватися світова економіка, в межах якого визначено: сучасний стан розвитку кожної складової, основні тенденції та вплив на подальший розвиток світової економіки.

Компаративний аналіз дозволив ранжувати глобальні детермінанти за глибиною впливу на економічний розвиток деяких країн світу: на економічний розвиток таких країн як США, Китай, Індія та Японія найбільш вплинуть обсяги військових витрат та уповільнення темпів зростання ВВП, на економічний розвиток Великобританії, Франції та Італії значно впливатимуть також витрати на ядерну зброю, у всіх без виключення країнах важливою детермінантою впливу будуть проблеми пов'язані з людськими ресурсами.

Значна кількість країн і складні взаємодії між ними дають можливість виникненню нескінченного різноманіття сценаріїв подальшого розвитку світу. Однак, проведений аналіз виділити чотири основні архетипи майбутнього, які представляють окремі шляхи розвитку до 2030 року. В реальності майбутнє, швидше за все, буде складатися з елементів всіх цих альтернативних світів, а саме:

«Затихлі двигуни» - сценарій, в якому США і Європа «замикаються в собі» і глобалізація зупиняється.

«Інтеграція» - передбачає світ, в якому США і Китай співпрацюють, що веде до співпраці у вирішенні глобальних проблем.

«Джин з пляшки» - світ, в якому домінують економічні нерівності.

«Світ без держави» - сценарій, за яким недержавні гравці займають лідерські позиції у вирішенні глобальних проблем.

Список використаних джерел

1. Экономика. Толковый словарь. «М.: «ИНФРА М», Издательство «Весь Мир». Дж. Блэк. / Общая редакция: д.э.н. Осадчая И.М. 2000.
2. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь. / Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. — 2- е изд., испр. М.: ИНФРА-М. 479 с.. 1999.
3. Экономико-математический словарь: Словарь современной экономической науки. — М.: Дело. Л. И. Лопатников. 2003.
4. Экономика. Толковый словарь. — М.: "ИНФРА М", Издательство "Весь Мир". Дж. Блэк. Общая редакция: д.э.н. Осадчая И.М.. 2000.
- 5.Энциклопедия инвестора. [Электронный ресурс]. - Режим доступа до документу:http://investments.academic.ru/1547/%D0%AD%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%8B
6. Роман Яковенко. Сутність національної економіки. [Електронний ресурс]. - Режим доступа до документу: <https://rk.kr.ua/sutnist-natsionalnoi-ekonomiki>
7. Киреев А. П. Международная экономика. В 2-х ч./ А. П. Киреев // Международная микроэкономика: движение товаров и факторов производства. Учебное пособие для вузов. М. 2007. Ч. I. 416 с.
8. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
9. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.:Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
10. Міжнародна економіка. Навчальний посібник. / За загальною редакцією доктора економічних наук, професора С. М. Макухи. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2012/Posib_Mignar_ekonomika_2012.pdf

11. Філіпенко А. С. Міжнародні економічні відносини: теорія: підруч. Для студ. Екон. Спец. Вищ. Навч. закл. // К. : Либідь. 2008. 408 с.
12. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин / М. З. Мальський, М. М. Мацяк // 4-те вид., переробл. І доповн. К.: Знання; Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2011. 406 с.
13. Козак Ю. Г. Міжнародна економіка: в питаннях та відповідях [текст] підруч. / Ю. Г. Козак. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – 228 с.
14. Дахно І. І. Міжнародна торгівля: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003. — 296 с. — Бібліогр.: с. 287–289.
15. Главные тенденции 2020 года: взгляд экономистов. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: <https://econs.online/articles/ekonomika/glavnyetendentsii-2020-goda-vzglyad-ekonomistov/>
16. Chief Economists Survey, World Economic Forum, 2020 [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: <https://www.weforum.org/reports/taking-the-pulse-of-the-new-economy-chief-economists-outlook>
17. Восемь главных трендов, формирующих будущее мировой экономики. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: <http://iee.org.ua/ru/prognoz/6299/>
18. Офіційний сайт UNCTAD: [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: <https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>
19. Global Economic Prospects: East Asia and Pacific. [Electronic resource] - Mode of access: <http://pubdocs.worldbank.org/en/973201588788003529/Global-Economic-Prospects-June-2020-Regional-Overview-EAP.pdf>
20. Перспективы мировой экономики: Европа и Центральная Азия. [Electronic resource] - Mode of access: <http://pubdocs.worldbank.org/en/497001588788211664/Global-Economic-Prospects-June-2020-Regional-Overview-ECA-RU.pdf>
21. Global Economic Prospects: Latin America and the Caribbean. [Electronic resource] - Mode of access:

<http://pubdocs.worldbank.org/en/876791588788341170/Global-Economic-Prospects-June-2020-Regional-Overview-LAC.pdf>

22. Global Economic Prospects: Middle East and North Africa. [Electronic resource] - Mode of access: <http://pubdocs.worldbank.org/en/638331588788199341/Global-Economic-Prospects-June-2020-Regional-Overview-MENA.pdf>

23. Solow R. M. A Contribution to the Theory of Economic Growth // The Quarterly Journal of Economics. — 1956. — Февраль (vol. 70, № 1). — P. 65—94.

24. Кривенко К. Т. Політична економія: Навчальний посібник./ К. Т. Кривенко — К.: КНЕУ, 2001. С. 501.

25. Кривошеїн В. Індекс людського розвитку/ В. Кривошеїн – Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2011. — с.283

26. Філіпенко А. С. Світова економіка: Підручник / А. С. Філіпенко – К. : Либідь. 2007. 640 с.

27. Пугель Т.А. Международная экономика: Учебник (Пер. с англ. / Т.А. Пугель, П.Х. Линдер – М.: Изд-во «Дело и Сервис», 2003 г. - 800 с.

28. Циганкова Т.М. Міжнародна торгівля [Навчальний посібник] /Т.М. Циганкова, Л.П. Петрашко, Т.В. Кальченко — К.: КНЕУ, 2001. — 488 с.

29. Ломакин В.К. Мировая экономика [Учебное пособие] / В.К. Ломакин. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 735 с.

30. Суть и этапы развития многостороннего регулирования торгово-экономических отношений: [Электронный ресурс]. – Режим доступа до документу:http://www.muzel.ru/article/outgo/traderoute/torg/cut_i_etapy_razvitiapnogostoronnego_regulirovania.htm.

31. Мировая политика / Под ред. С.В. Кортунова. – М., 2007. С. 125

32. New Modes of Governance in the Global System / Eds. by M.Koening-Archibugi, M.Zurn. Houndmills, 2006. P. 3

33. Белл Д. Мировой порядок в XXI в. // Свободная мысль. 2007. № 11. С. 86

34. Панченко М.Ю. Неолиберальные модели управления региональным международным порядком [Электронный ресурс]. – Режим доступа до документу: <http://spa.msu.ru/uploads/files/stati/panshenko.pdf>
35. IMF. World Economic Outlook. A Long and Difficult Ascent. October, 2020. [Electronic resource] – Mode of access: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/09/30/world-economic-outlook-october-2020>
36. The World Bank database. Commercial service exports and imports. [Electronic resource]. Mode of access: <http://data.worldbank.org/indicator/>
37. Global Economic Prospects: East Asia and Pacific June 2020. [Electronic resource] – Mode of access: <http://pubdocs.worldbank.org/en/973201588788003529/Global-Economic-Prospects-June-2020-Regional-Overview-EAP.pdf>
38. Перспективы мировой экономики: Европа и Центральная Азия Июнь 2020 года. [Electronic resource] – Mode of access: <http://pubdocs.worldbank.org/en/497001588788211664/Global-Economic-Prospects-June-2020-Regional-Overview-ECA-RU.pdf>
39. Global Economic Prospects: Latin America and the Caribbean June 2020. [Electronic resource] – Mode of access: <http://pubdocs.worldbank.org/en/876791588788341170/Global-Economic-Prospects-June-2020-Regional-Overview-LAC.pdf>
40. Global Economic Prospects: Middle East and North Africa June 2020. [Electronic resource] – Mode of access:
<http://pubdocs.worldbank.org/en/638331588788199341/Global-Economic-Prospects-June-2020-Regional-Overview-MENA.pdf>
41. Global Trends 2030: Alternative Worlds. [Electronic resource] – Mode of access: http://www.nkibrics.ru/system/asset_publications/data/53c7/b3a1/676c/7631/400a/000/original/Global-Trends-2030-RUS.pdf?1408971903
42. Global trade. [Electronic resource] – Mode of access: <https://www.globaltradealert.org/reports>

43. Global trade. [Electronic resource] – Mode of access: <https://www.globaltradealert.org/country/42>.
44. Мониторинг глобальных трендов цифрофизии. [Electronic resource] – Mode of access: https://www.company.rt.ru/upload/iblock/6e0/ROSTELECOM_TRENDS2020_INTERACTIVE_FINAL.pdf
45. World Meteorological Organization [Electronic resource] - Mode of access: <https://public.wmo.int/en>
46. McKinsey Global Institute «Дефіцит рівноваги ринків, що розвиваються: зростання і стабільність в нових інвестиційних умовах» [Electronic resource] Mode of access: https://www.mckinsey.com/insights/urbanization/urban_world_cities_and_the_rise_of_the_consuming_class.
47. Глобальные тенденции 2030: альтернативные миры. [Electronic resource] – Mode of access: http://www.nkibrics.ru/system/asset_publications/data/53c7/b3a1/676c/7631/400a/000/original/Global-Trends-2030-RUS.pdf?1408971903
48. Human report development 2019. [Electronic resource] – Mode of access: http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr_2019_ru.pdf
49. The Dangerous Rise of Populism Global Attacks on Human Rights Values. [Electronic resource] - Mode of access: <https://www.hrw.org/world-report/2017/country-chapters/global-4>
50. World Economic Forum. [Electronic resource] – Mode of access: <https://www.weforum.org/>
51. Майбутня держава 2030: Глобальні мегатенденції, які впливають на уряди. [Electronic resource] – Mode of access: https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2014/09/Future_State_2030_UA_v3.pdf
52. Міжнародні стратегії економічного розвитку: підручник / Ю. В. Макогон та ін.; за заг. ред. Ю. В. Макогона. – Вид. 3-тє, доп. й випр. – К.: Освіта України, 2009. – 420 с.

53. Світова економіка: підручник / за ред. О.І. Шниркова, В.І. Мазуренка, О.І. Рогача. - К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. - 616 с.
54. Міжнародні економічні відносини : підручник /А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник, Л.П. Кудирко та ін. ; за заг. ред. А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник. – Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – 612 с.
55. Статистика країн світу. Зовнішній борг країн світу на 2019 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу: <http://iformatsiya.ru/tab1/903-vneshniy-dolg-stran-mira-na-2019-god.html>
56. Статистика країн світу. ВВП на душу населення на 2019 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу: <http://iformatsiya.ru/tab1/903-vneshniy-dolg-stran-mira-na-2019-god.html>
57. Шевчук В.О. Міжнародна економіка: теорія і практика: Підручник.-2-ге вид., перероб. і доп. – К.:Знання, 2008.- 663 с.
58. Handbook of International Economics: International Monetary Economics and Finance. / Ronald W. Jones. : A Neo-Schumpeterian Vision. – Munster/London, LIT, 2004.
59. International Business: Competing in the Global Marketplace – N.Y. McGraw-Hill/Irwin, 2005.
60. International Business. – N.Y.: Prentice Hall, 2006.
61. Рейтинг самых капитализированных стран. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.armbanks.am/2019/03/01/34172/>
62. Economic Conditions [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.mckinseyquarterly.com/home.aspx>
63. Gartner Analysts. Gartner for IT Leaders. [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.gartner.com/technology/research.jsp>
64. GDP (official exchange rate), The World Factbook, United States Central Intelligence Agency. Accessed on June 29, 2011. Note: Used for the rest of the countries <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2195.html> [Electronic resource]. Mode of access:

65. The International Trade Statistics Yearbook (ITSY) of the United Nations Statistics Division/ Department of Economic and Social Affairs. 2011 International Trade Statistics Yearbook. Volume II - Trade by C
66. The Top 5 Cottonseed Producing Countries [Electronic resource]. Mode of access: <http://top5ofanything.com/index.php?h=344aa9fa>
67. The Treaty of Lisbon. [Electronic resource]. Mode of access: http://europa.eu/lisbon_treaty/full_text/index_en.htm
68. Total Midyear Population. U.S. Census Bureau, International Data Base. accessed on June 29, 2011. The World Factbook - European Union, Central Intelligence Agency, accessed on June 29, 2011. [Electronic resource]. Mode of access: <https://www.cia.gov/library/publications/the-worldfactbook/geos/ee.html>
68. Trade statistics for international business development [Electronic resource]. Mode of access: http://www.trademap.org/tradestat/Country_SelService_TS.Aspx
69. Coronavirus disease (COVID-19) Pandemic [Electronic resource] // World health organization. – Mode of access: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>
70. Безпека структурно-інституціональної трансформації економіки регіону : теоретичні основи та прикладні аспекти : монографія / А. М. Гуменюк. – К. : НІСД, 2014. – 468 с.
71. Cause for concern? The top 10 risks to the global economy 2019 [Electronic resource] // «The Economist». – Mode of access: https://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=GlobalRisks2019
72. America's economy is resisting the pull of recession [Electronic resource] // «The Economist». – Mode of access: <https://www.economist.com/united-states/2019/10/31/americas-economy-is-resisting-the-pull-of-recession>
73. Economist Mark Zandi on Recession Risks [Electronic resource] // Report Video Issue.- Mode of access: <https://www.c-span.org/video/?464290-2/economist-mark-zandi-recession-risks>

74. PwC, Bold Steps to Manage Geopolitical Cyber Threats, 2017 [Electronic resource]– Mode of access: <https://www.pwc.com/gx/en/issues/assets/2017-gsisss-bold-steps-to-manage-geopolitical-threats-final.pdf>
75. Посилення цифрового середовища проти кібер-загроз. Дослідження глобальних тенденцій інформаційної безпеки за 2018 рік: основні висновки. [Режим доступу]: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/pwc-2018-gsisss-strengthening-digital-society-against-cyber-shocks-ukr.pdf>
76. Robert Atkinson. Asia Leads in Industrial Robot Adoption. Why Do Europe and the U.S. Lag Behind? April 4, 2019 [Electronic resource]– Mode of access: <https://www.brinknews.com/asia-leads-in-industrial-robot-adoption-why-do-europe-and-the-u-s-lag-behind/>
77. Reshaping Global Value Technology, Climate, Trade – Global Value Chains under Pressure. [Electronic resource]– Mode of access: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Reshaping_Global_Value_Report.pdf
78. The Global Economy’s Next Winners. Foreign Affairs. [Electronic resource] / https://www.foreignaffairs.com/articles/world/2019-06-11/global-economys-next-winners?utm_campaign=reg_conf_email&utm_medium=newsletters&utm_source=f_a_registration
79. Forecast number of 5G subscriptions worldwide from 2020 to 2025 [Electronic resource] – Mode of access: <https://www.statista.com/statistics/858278/5g-subscriptions-forecast-worldwide/>
80. The New York Times, In Computer Attacks, Clues Point to Frequent Culprit: North Korea, May 15, 2017
81. US House of Representatives Committee on Oversight and Government Reform, The OPM Data Breach, September 7, 2016

